

శ్రీ రామాయ నమః.

శ్రీ సీతా లక్ష్మణ భరత శత్రుఘ్న హనుమత్సమేత

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణే నమః.

శ్రీమద్రామాయణమ్

శ్రీవాల్మీకి మహాముని ప్రణీతమ్.

సుందరకాండః.

పణ్డితైః సమ్యక్ పరిశోధితః

చెన్నపురీ.

యల్. వి. రామచంద్రార్యేణ

స్వీయే

"ఓరియంటల్" నామ్ని ముద్రాక్షరశాలాయాం

ముద్రాపితః ప్రకటితశ్చ.

1911.

స్మార్తమాధ్వాదీనాం శ్రీమద్రామాయణపఠనోప క్రమానుసంధేయక్రమః.

శుక్లాంబరధరం విష్ణుం శశివర్ణం చతుర్భుజమ్ । ప్రసన్న వదనం ధ్యాయే త్సర్వవిఘ్నోపశాంతయే ॥ వాగీశాద్యా స్సుమనస స్సర్వార్థానా ముపక్రమే । యం నత్వా కృతకృత్యాస్స్యు స్తం నమామి గజాననమ్॥

తతః శ్రీమచ్ఛంకరాచార్యాదిగురుపరంపరానుసంధేయా.

సరస్వతీప్రార్థనా.

దోర్భిర్యుక్తాచతుర్భి స్స్ఫటికమణిమయీ మక్షమాలాం దధానా హస్తేనైకేన పద్మం సిత మపిచ శుకం పుస్తకం చాపరేణ । భాసా కుందేందుశంఖస్ఫటికమణినిభా భాసమానాఽసమానా సా మే వాగ్దేవతేయం నివసతు వదనే సర్వదా సుప్రసన్నా॥

శ్రీవాల్మీకిప్రార్థనా.

కూజంతం రామరామేతి మధురం మధురాక్షరమ్ । ఆరుహ్యకవితాశాఖాం వందే వాల్మీకికోకిలమ్ ॥ వాల్మీకే ర్మునిసింహస్య కవితావనచారిణః । శృణ్వన్రామకథానాదం కో నయాతి పరాంగతిమ్ ॥ యః పిబన్ సతతం రామచరితామృతసాగరమ్ । అతృప్త స్తం మునిం వందే ప్రాచేతస మకల్మషమ్ ॥

ఆంజనేయప్రార్థనా.

గోష్పదీకృతవారాశిం మశకీకృతరాక్షసమ్ । రామాయణమహామాలారత్నం వందేఽనిలాత్మజమ్ ॥ అంజనానందనం వీరం జానకీశోకనాశనమ్। కపీశ మక్షహన్తారం వన్దే లంకాభయంకరమ్

కరం॥ ఉల్లంఘ్యసింధోస్సలిలం సలీలంయశ్శోకవహ్నిం జనకాత్మజాయాః। ఆదాయ తేనైవదదాహలంకాం నమామి తం ప్రాంజలి రాఞ్జనేయం॥ఆంజనేయమతిపాటలాననం కాంచనాద్రికమనీయవిగ్రహం। పారిజాతతరుమూలవాసినం భావయామి పవమానసందనం॥ యత్రయత్ర రఘునాథకీర్తనం తత్రతత్ర కృతమస్తకాంజలిం। బాష్పవారిపరిపూర్ణలోచనం మారుతిం నమత రాక్షసాంతకం॥ మనోజవం మారుతతుల్యవేగం జితేంద్రియం బుద్ధిమతాంవరిష్ఠం। వాతాత్మజం వానరయూథముఖ్యం శ్రీరామదూతం శిరసా నమామి॥

రా మా య ణ ప్రా ర్థ నా.

యః కర్ణాంజలిసంపుటై రహరహస్సమ్యక్పిబత్యాదరాద్వాల్మీకే ర్వదనారవిందగళితం రామాయణాఖ్యం మధు । జన్మవ్యాధిజరావిపత్తిమరణై రత్యంతసోపద్రవంసంసారం స విహాయ గచ్ఛతి పుమా న్విష్ణోః పదం శాశ్వతం॥ తదుపగతసమాససంధియోగం సమమధురోపనతార్థవాక్యబద్ధం। రఘువరచరితం మునిప్రణీతం దశశిరసశ్చ వధం నిశామయధ్వం।వాల్మీకిగిరిసంభూతా రామసాగరగామినీ। పునాతి భువనం పుణ్యా రామాయణమహానదీ॥ శ్లోకసారసమాకీర్ణం సర్గకల్లోలసంకులం । కాండగ్రాహమహామీనం వందే రామాయణార్ణవం॥ వేదవేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరథాత్మజే। వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్సాక్షా ద్రామాయణాత్మనా॥

శ్రీ రా మ ధ్యా న మ్.

వైదేహీసహితం సురద్రుమతలే హైమే మహామణ్డపేమధ్యేపుష్పక మాసనే మణిమయేవీరాసనే సుస్థితం। అగ్రే వాచయతి ప్రభంజనసుతే తత్త్వం మునిభ్యః పరం వ్యాఖ్యాన్తం భర

తాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలం॥ వామే భూ ... తా పురశ్చ హనుమా న్పశ్చాత్సుమిత్రాసుత శ్శత్రుఘ్నో భరతశ్చ పార్శ్వదళయో ర్వాయ్వాదికోణేషు చ। సుగ్రీవశ్చ విభీషణశ్చ యువరాట్తారాసుతో జాంబవా న్మధ్యే నీలసరోజకోమలరుచిం రామం భజే శ్యామలం॥ నమోఽస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ దేవ్యై చ తస్యై జనకాత్మజాయై। నమోఽస్తు రుద్రేంద్రయమానిలేభ్యో నమోఽస్తుచంద్రార్కమరుద్గణేభ్యః॥

తతః శ్రీకోశోపరి శ్రీరామావాహనాదినైవేద్యాంత పూజా విధేయా॥ పారాయణావసానేచ పునఃపూజా కర్తవ్యా॥

* పారాయణసమాపనసమయానుసంధేయక్రమః. *

స్వస్తిప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః। గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభమస్తు నిత్యంలోకా స్సమస్తా స్సుఖినో భవంతు॥ కాలే వర్షతు పర్జన్యః పృథివీ సస్యశాలినీ। దేశోఽయం క్షోభరహితో బ్రాహ్మణా స్సంతు నిర్భయాః॥ అపుత్రాః పుత్రిణ స్సంతు పుత్రిణ స్సన్తు పౌత్రిణః। అధనా స్సధనాస్సంతుజీవంతు శరదాంశతం॥ చరితంరఘునాథస్య శతకోటిప్రవిస్తరం। ఏకైక మక్షరం ప్రోక్తం మహాపాతకనాశనం॥ శృణ్వన్రామాయణం భక్త్యా యః పాదం పదమేవవా। స యాతి బ్రహ్మణస్స్థానం బ్రహ్మణా పూజ్యతే సదా॥ రామాయ రామభద్రాయ రామచంద్రాయ వేధసే। రఘునాథాయ నాథాయ సీతాయాఃపతయే నమః॥ యన్మంగళంసహస్రాక్షేసర్వదేవనమస్కృతే। వృత్రనాశే సమభవ త్తత్తే భవతు మంగళం॥ యన్మంగళంసుపర్ణస్య వినతా కల్పయత్పురా। అమృతంప్రార్థయానస్య తత్తేభవతు మంగళం॥ మంగళం కోసలేంద్రాయ మ

హనీయగుణాత్మనే। చక్రవర్తితనూజాయ సార్వభౌమాయ మంగళం॥ అమృతోత్పాదనే దైత్యాన్ ఘ్నతో వజ్రధరస్యయత్।అదితిర్మంగళం ప్రాదా త్తత్తేభవతుమంగళం॥త్రీన్విక్రమాన్ ప్రక్రమతో విష్ణో రమితతేజసః। యదాసీ న్మంగళం రామ తత్తే భవతు మంగళం॥ ఋతవ స్సాగరా ద్వీపా వేదా లోకా దిశశ్చతే। మంగళాని మహాబాహో దిశంతు తవ సర్వదా ॥ కాయేన వాచామనసేంద్రియైర్వాబుద్ధ్యాత్మనా వాప్రకృతేస్స్వభావాత్ కరోమి యద్య త్సకలం పరస్మై నారాయణాయేతిసమర్పయామి॥

శ్రీవైష్ణవానాం శ్రీరామాయణపఠనోప క్రమానుసంధేయక్రమః.

ప్రథమత స్స్వస్వసంప్రదాయనిర్వాహకాచార్యానుసంధానం. తతః లక్ష్మీనాథేత్యారభ్యప్రణతోఽస్మినిత్యమిత్యంతం, అనంతరం శ్రీశైలపూర్ణవిషయం పితామహస్యేతి శ్లోకమారభ్య శ్రీభాష్యకారప్రభృతిస్వాచార్యపర్యంతవిషయా స్సాంప్రదాయికశ్లోకా అనుసంధేయాః- యద్వా శ్రీధరాదిస్వాచార్యపర్యంతాః ప్రతివ్యక్తిశ్లోకా అనుసంధేయాః.

తతః- కూజంతంరామరామేతి మధురం మధురాక్షరమ్। ఆరుహ్యకవితాశాఖాం వందే వాల్మీకికోకిలమ్ ॥ వాల్మీకే ర్మునిసింహస్య కవితావనచారిణః। శృణ్వ న్రామకథానాదం కో న యాతి పరాంగతిమ్ ॥ యః పిబన్ సతతం రామచరితామృతసాగరమ్। అతృప్త స్తంమునింవందే ప్రాచేతస మకల్మషమ్॥ గోష్పదీకృతవారాశిం మశకీకృతరాక్షసమ్। రామాయణమహామాలారత్నం వందేఽనిలాత్మజమ్॥ అంజనానందనంవీరం జానకీశోకనాశనమ్। కపీశ మక్షహంతారం వందేలంకాభయంకరమ్ ॥ మనో

జవం మారుతతుల్యవేగం జితేంద్రియంబుద్ధిమతాంవరిష్ఠమ్। వాతాత్మజంవానరయూథముఖ్యం శ్రీరామదూతం శిరసానమామి॥ ఉల్లంఘ్యసింధోః స్సలిలం సలీలం యశ్శోకవహ్నిం జనకాత్మజాయాః। ఆదాయ తేనైవ దదాహ లంకాం నమామి తం ప్రాఞ్జలిరాంజనేయమ్ ॥ ఆంజనేయమతిపాటలాననం కాంచనాద్రికమనీయవిగ్రహమ్ । పారిజాతతరుమూలవాసినం భావయామి పవమాననందనం ॥ యత్రయత్ర రఘునాథకీర్తనం తత్ర తత్ర కృతమస్తకాఞ్జలిం । బాష్పవారిపరిపూర్ణలోచనం మారుతిం నమతరాక్షసాంతకమ్॥ వేదవేద్యేపరేపుంసి జాతే దశరథాత్మజే। వేదః ప్రాచేతసాదాసీ త్సాక్షాద్రామాయణాత్మనా ॥ తదుపగతసమాససంధియోగం సమమధురోపనతార్థవాక్యబద్ధమ్ । రఘువరచరితం మునిప్రణీతం దశశిరసశ్చవధం నిశామయధ్వమ్ ॥ శ్రీరాఘవం దశరథాత్మజమప్రమేయం సీతాపతిం రఘుకులాన్వయరత్నదీపమ్ । ఆజానుబాహు మరవిందదళాయతాక్షం రామం నిశాచరవినాశకరం నమామి ॥ వైదేహీసహితం సురద్రుమతలే హైమే మహామణ్డపే మధ్యేపుష్పక మాసనే మణిమయేవీరాసనేసుస్థితమ్ । అగ్రేవాచయతి ప్రభంజనసుతే తత్త్వంమునిభ్యః పరం వ్యాఖ్యాన్తం భరతాదిభిః పరివృతం రామం భజే శ్యామలమ్ ॥ తతోయథాశక్తి శ్రీకోశోపరి భగవదారాధనం కర్తవ్యమ్ ॥

పారాయణసమాపన క్రమః.

ఏవమేతత్పురావృత్త మాఖ్యానం భద్రమస్తువః। ప్రవ్యాహరతవిస్రబ్ధంబలంవిష్ణోః ప్రవర్ధతామ్॥ లాభస్తేషాం జయస్తేషాం కుతస్తేషాంపరాభవః। యేషామిందీవరశ్యామో హృదయే సుప్రతిష్ఠితః॥ కాలేవర్షతుపర్జన్యః పృథివీ సస్యశాలినీ। దేశోఽయం

క్షోభరహితో బ్రాహ్మణా స్సంతు నిర్భయాః॥ కావేరీవర్ధతాం కాలే
కాలేవర్షతువాసవః । శ్రీరంగనాథో జయతు శ్రీరంగశ్రీశ్చవర్ధ
తాం ॥ స్వస్తిప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం న్యాయ్యేన మార్గే
ణ మహీం మహీశాః । గోబ్రాహ్మణేభ్యశ్శుభమస్తునిత్యం లో
కాస్సమస్తా స్సుఖినోభవంతు ॥ మంగళంకోసలేంద్రాయ మహ
నీయగుణాబ్ధయే । చక్రవర్తితనూజాయ సార్వభౌమాయ మంగ
ళమ్ ॥ వేదవేదాంతవేద్యాయ మేఘశ్యామలమూర్తయే ।
పుంసాం మోహనరూపాయ పుణ్యశ్లోకాయ మంగళమ్॥ విశ్వా
మిత్రాంతరంగాయ మిథిలానగరీపతేః । భాగ్యానాం పరిపాకా
య భవ్యరూపాయమంగళమ్ ॥ పితృభక్తాయసతతం భ్రాతృభి
స్సహసీతయా । నందితాఖిలలోకాయ రామభద్రాయ మంగ
ళమ్ ॥ త్యక్తసాకేతవాసాయ చిత్రకూటవిహారిణే। సేవ్యాయ
సర్వయమినాం ధీరోదారాయమంగళమ్ ॥ సౌమిత్రిణాచజాన
క్యా చాపబాణాసిధారిణే । సంసేవ్యాయసదా భక్త్యా స్వామి
నే మమమంగళమ్ ॥ దండకారణ్యవాసాయ ఖండితామరశత్ర
వే । గృధ్రరాజాయభక్తాయ ముక్తిదాయాస్తు మంగళమ్॥ సా
దరం శబరీదత్తఫలమూలాభిలాషిణే । సౌలభ్యపరిపూర్ణా
య సత్త్వోద్రిక్తాయ మంగళమ్ ॥ హనుమత్సమవేతాయ హరీ
శాభీష్టదాయినే । వాలిప్రమథనాయాస్తు మహాధీరాయ మంగ
ళమ్ ॥ శ్రీమతే రఘువీరాయ సేతూల్లంఘితసింధవే । జితరాక్షస
రాజాయ రణధీరాయమంగళమ్ ॥ ఆసాద్యనగరీందివ్యా మభిషి
క్తాయసీతయా । రాజాధిరాజరాజాయ రామభద్రాయ మంగ
ళమ్ ॥ మంగళాశాసనపరై ర్మదాచార్యపురోగమైః । సర్వైశ్చ
పూర్వైరాచార్యై స్సత్కృతాయాస్తుమంగళమ్॥ తతః పితా
మహస్యేత్యారభ్య స్వాచార్యాంతా శ్లోకా అనుసంధేయాః॥

శ్రీరామాయ నమః.

సుందరకాండః.

ప్రథమః సర్గః.

తతో రావణనీతాయాః సీతాయాః శత్రుకర్శనః
ఇయేష పదమన్వేష్టుం చారణాచరితే పథి॥ ౧
దుష్కరం నిష్ప్రతిద్వన్ద్వం చికీర్షన్కర్మ వానరః
సముదగ్రశిరోగ్రీవో గవాం పతిరివాబభౌ॥ ౨
అథ వైడూర్యవర్ణేషు శాద్వలేషు మహాబలః
ధీరః సలిలకల్పేషు విచచార యథాసుఖమ్ ॥ ౩
ద్విజాన్ విత్రాసయన్ ధీమానురసా పాదపాన్ హరన్
మృగాంశ్చ సుబహూన్నిఘ్నన్ ప్రవృద్ధ ఇవ కేసరీ॥ ౪.
నీలలోహితమాంజిష్ఠపత్రవర్ణైః సితాసితైః
స్వభావవిహితైశ్చిత్రైర్ధాతుభిః సమలంకృతమ్ ॥ ౫
కామరూపిభిరావిష్టమభీక్ష్ణం సపరిచ్ఛదైః
యక్షకిన్నరగన్ధర్వైర్దేవకల్పైశ్చ పన్నగైః॥ ౬
స తస్య గిరివర్యస్య తలే నాగవరాయుతే
తిష్ఠన్కపివరస్తత్ర హ్రదే నాగ ఇవాబభౌ ॥ ౭
స సూర్యాయ మహేంద్రాయ పవనాయ స్వయంభువే
భూతేభ్యశ్చాంజలిం కృత్వా చకార గమనే మతిమ్ ॥ ౮
అంజలిం ప్రాఙ్ముఖః కుర్వన్ పవనాయాత్మయోనయే
తతోఽభివవృధే గంతుం దక్షిణో దక్షిణాం దిశమ్ ॥ ౯
ప్లవంగప్రవరైర్దృష్టః ప్లవనే కృతనిశ్చయః
వవృధే రామవృద్ధ్యర్థం సముద్ర ఇవ పర్వసు॥ ౧౦

నిష్ప్రమాణశరీరః సన్ లిలంఘయిషురర్ణవమ్
బాహుభ్యాం పీడయామాస చరణాభ్యాం చ పర్వతమ్॥ ౧౧
స చచాలాచలశ్చాపి ముహూర్తం కపిపీడితః
తరూణాం పుష్పితాగ్రాణాం సర్వం పుష్పమశాతయత్॥ ౧౨
తేన పాదపముక్తేన పుష్పౌఘేణ సుగంధినా
సర్వతః సంవృతః శైలో బభౌ పుష్పమయో యథా॥ ౧౩
తేన చోత్తమవీర్యేణ పీడ్యమానః స పర్వతః
సలిలం సంప్రసుస్రావ మదం మత్త ఇవ ద్విపః॥ ౧౪
పీడ్యమానస్తు బలినా మహేంద్రస్తేన పర్వతః
రీతీర్నిర్వర్తయామాస కాంచనాంజనరాజతీః॥ ౧౫
ముమోచ చ శిలాః శైలో విశాలాః సమనశ్శిలాః
మధ్యమేనార్చిషా జుష్టో ధూమరాజీరివానలః॥ ౧౬
హరిణా పీడ్యమానేన పీడ్యమానాని సర్వతః
గుహావిష్టాని భూతాని వినేదుర్వికృతైః స్వరైః॥ ౧౭
స మహాసత్త్వసన్నాదః శైలపీడానిమిత్తజః
పృథివీం పూరయామాస దిశశ్చోపవనాని చ॥ ౧౮
శిరోభిః పృథుభిః సర్పా వ్యక్తస్వస్తికలక్షణైః
వమంతః పావకం ఘోరం దదంశుర్దశనైః శిలాః॥ ౧౯
తాస్తదా సవిషైర్దష్టాః కుపితైస్తైర్మహాశిలాః
జజ్వలుః పావకోద్దీప్తా బిభిదుశ్చ సహస్రధా॥ ౨౦
యాని చౌషధజాలాని తస్మిఞ్జాతాని పర్వతే
విషఘ్నాన్యపి నాగానాం న శేకుః శమితుం విషమ్॥ ౨౧
భిద్యతేఽయం గిరిర్భూతైరితి మత్వా తపస్వినః
త్రస్తా విద్యాధరాస్తస్మాదుత్పేతుః స్త్రీగణైః సహ॥ ౨౨
పానభూమిగతం హిత్వా హైమమాసవభాజనమ్

పాత్రాణి చ మహార్హాణి కరకాంశ్చ హిరణ్మయాన్॥ ౨౩
లేహ్యానుచ్చావచాన్భక్ష్యాన్ మాంసాని వివిధాని చ
ఆర్షభాణి చ చర్మాణి ఖడ్గాంశ్చ కనకత్సరూన్॥ ౨౪
కృతకంఠగుణాః క్షీబా రక్తమాల్యానులేపనాః
రక్తాక్షాః పుష్కరాక్షాశ్చ గగనం ప్రతిపేదిరే॥ ౨౫
హారనూపురకేయూరపారిహార్యధరాః స్త్రియః
విస్మితాః సస్మితాస్తస్థురాకాశే రమణైః సహ॥ ౨౬
దర్శయంతో మహావిద్యాం విద్యాధరమహర్షయః
సహితాస్తస్థురాకాశే వీక్షాంచక్రుశ్చ పర్వతమ్॥ ౨౭
శుశ్రువుశ్చ తదా శబ్దమృషీణాం భావితాత్మనామ్
చారణానాం చ సిద్ధానాం స్థితానాం విమలేఽంబరే॥ ౨౮
ఏష పర్వతసంకాశో హనూమాన్మారుతాత్మజః
తితీర్షతి మహావేగః సముద్రం మకరాలయమ్॥ ౨౯
రామార్థం వానరార్థం చ చికీర్షన్కర్మ దుష్కరమ్
సముద్రస్య పరం పారం దుష్ప్రాపం ప్రాప్తుమిచ్ఛతి॥ ౩౦
ఇతి విద్యాధరాః శ్రుత్వా వచస్తేషాం మహాత్మనామ్
తమప్రమేయం దదృశుః పర్వతే వానరర్షభమ్॥ ౩౧
దుధువే చ స రోమాణి చకంపే చాచలోపమః
ననాద సుమహానాదం సుమహానివ తోయదః॥ ౩౨
ఆనుపూర్వ్యేణ వృత్తం చ లాంగూలం రోమభిశ్చితమ్
ఉత్పతిష్యన్విచిక్షేప పక్షిరాజ ఇవోరగమ్॥ ౩౩
తస్య లాంగూలమావిద్ధమాత్తవేగస్య పృష్ఠతః
దదృశే గరుడేనేవ హ్రియమాణో మహోరగః॥ ౩౪
బాహూ సంస్తంభయామాస మహాపరిఘసన్నిభౌ
ససాద చ కపిః కట్యాం చరణౌ సంచుకోచ చ॥ ౩౫

సంహృత్య చ భుజౌ శ్రీమాన్ తథైవ చ శిరోధరామ్
తేజః సత్త్వం తథా వీర్యమావివేశ స వీర్యవాన్ ॥ ౩౬
మార్గమాలోకయన్దూరాదూర్ధ్వం ప్రణిహితేక్షణః
రురోధ హృదయే ప్రాణానాకాశమవలోకయన్ ॥ ౩౭
పద్భ్యాం దృఢమవస్థానం కృత్వా స కపికుంజరః
నికుంచ్య కర్ణౌ హనుమానుత్పతిష్యన్మహాబలః ॥ ౩౮
వానరాన్వానరశ్రేష్ఠ ఇదం వచనమబ్రవీత్
యథా రాఘవనిర్ముక్తః శర శ్శ్వసనవిక్రమః ॥ ౩౯
గచ్ఛేత్తద్వద్గమిష్యామి లంకాం రావణపాలితామ్
నహి ద్రక్ష్యామి యది తాం లంకాయాం జనకాత్మజామ్ ॥ ౪౦
అనేనైవ హి వేగేన గమిష్యామి సురాలయమ్
యది వా త్రిదివే సీతాం న ద్రక్ష్యామ్యకృతశ్రమః ॥ ౪౧
బద్ధ్వా రాక్షసరాజానమానయిష్యామి రావణమ్
సర్వథా కృతకార్యోఽహమేష్యామి సహ సీతయా ॥ ౪౨
ఆనయిష్యామి వా లంకాం సముత్పాట్య సరావణామ్
ఏవముక్త్వా తు హనుమాన్ వానరాన్వానరోత్తమః ॥ ౪౩
ఉత్పపాతాథ వేగేన వేగవానవిచారయన్
సుపర్ణమివ చాత్మానం మేనే స కపికుంజరః ॥ ౪౪
సముత్పతతి తస్మింస్తు వేగాత్తే నగరోహిణః
సంహృత్య విటపాన్ సర్వాన్ సముత్పేతుః సమంతతః ॥ ౪౫
సమత్తకోయష్టిమకాన్ పాదపాన్పుష్పశాలినః
ఉద్వహన్నూరువేగేన జగామ విమలేఽంబరే ॥ ౪౬
ఊరువేగోద్ధతా వృక్షా ముహూర్తం కపిమన్వయుః
ప్రస్థితం దీర్ఘమధ్వానం స్వబంధుమివ బాంధవాః ॥ ౪౭
తమూరువేగోన్మథితాః సాలాశ్చాన్యే నగోత్తమాః

అనుజగ్ముర్హనూమంతం సైన్యా ఇవ మహీపతిమ్॥ ౪౮
సుపుష్పితాగ్రైర్బహుభిః పాదపైరన్వితః కపిః
హనుమాన్పర్వతాకారో బభూవాద్భుతదర్శనః॥ ౪౯
సారవంతోఽథ యే వృక్షా న్యమజ్జల్లవణాంభసి
భయాదివ మహేంద్రస్య పర్వతా వరుణాలయే॥ ౫౦
స నానాకుసుమైః కీర్ణః కపిః సాంకురకోరకైః
శుశుభే మేఘసంకాశః ఖద్యోతైరివ పర్వతః॥ ౫౧
విముక్తాస్తస్య వేగేన ముక్త్వా పుష్పాణి తే ద్రుమాః
అవశీర్యంత సలిలే నివృత్తాః సుహృదో యథా॥ ౫౨
లఘుత్వేనోపపన్నం తద్విచిత్రం సాగరేఽపతత్
ద్రుమాణాం వివిధం పుష్పం కపివాయుసమీరితమ్॥ ౫౩
తారాశతమివాకాశం ప్రబభౌ స మహార్ణవః
పుష్పౌఘేణానుబద్ధేన నానావర్ణేన వానరః॥ ౫౪
బభౌ మేఘ ఇవాకాశే విద్యుద్గణవిభూషితః
తస్య వేగసమాధూతైః పుష్పైస్తోయమదృశ్యత॥ ౫౫
తారాభిరభిరామాభిరుదితాభిరివాంబరమ్
తస్యాంబరగతౌ బాహూ దదృశాతే ప్రసారితౌ॥ ౫౬
పర్వతాగ్రాద్వినిష్క్రాంతౌ పంచాస్యావివ పన్నగౌ
పిబన్నివ బభౌ చాపి సోర్మిజాలం మహార్ణవమ్॥ ౫౭
పిపాసురివ చాకాశం దదృశే స మహాకపిః
తస్య విద్యుత్ప్రభాకారే వాయుమార్గానుసారిణః॥ ౫౮
నయనే విప్రకాశేతే పర్వతస్థావివానలౌ
పింగే పింగాక్షముఖ్యస్య బృహతీ పరిమండలే॥ ౫౯
చక్షుషీ సంప్రకాశేతే చంద్రసూర్యావివోదితౌ
ముఖం నాసికయా తస్య తామ్రయా తామ్రమాబభౌ॥ ౬౦

సంధ్యయా సమభిస్పృష్టం యథా తత్సూర్యమండలమ్
లాంగూలం చ సమావిద్ధం ప్లవమానస్య శోభతే॥ ౬౧
అంబరే వాయుపుత్రస్య శక్రధ్వజ ఇవోచ్ఛ్రితమ్
లాంగూలచక్రేణ మహాన్ శుక్లదంష్ట్రోఽనిలాత్మజః॥ ౬౨
వ్యరోచత మహాప్రాజ్ఞః పరివేషీవ భాస్కరః
స్ఫిగ్దేశేనాభితామ్రేణ రరాజ స మహాకపిః॥ ౬౩
మహతా దారితేనేవ గిరిర్గైరికధాతునా
తస్య వానరసింహస్య ప్లవమానస్య సాగరమ్॥ ౬౪
కక్షాంతరగతో వాయుర్జీమూత ఇవ గర్జతి
ఖే యథా నిపతంత్యుల్కా హ్యుత్తరాంతాద్వినిస్సృతా॥ ౬౫
దృశ్యతే సానుబంధా చ తథా స కపికుంజరః
పతత్పతంగసంకాశో వ్యాయతః శుశుభే కపిః॥ ౬౬
ప్రవృద్ధ ఇవ మాతంగః కక్ష్యయా బధ్యమానయా
ఉపరిష్టాచ్ఛరీరేణ ఛాయయా చావగాఢయా॥ ౬౭
సాగరే మారుతావిష్టా నౌరివాసీత్తదా కపిః
యం యం దేశం సముద్రస్య జగామ స మహాకపిః॥ ౬౮
స స తస్యోరువేగేన సోన్మాద ఇవ లక్ష్యతే
సాగరస్యోర్మిజాలానామురసా శైలవర్ష్మణా॥ ౬౯
అభిఘ్నంస్తు మహావేగః పుప్లువే స మహాకపిః
కపివాతశ్చ బలవాన్ మేఘవాతశ్చ నిస్సృతః॥ ౭౦
సాగరం భీమనిర్ఘోషం కంపయామాసతుర్భృశమ్
వికర్షన్నూర్మిజాలాని బృహంతి లవణాంభసి॥ ౭౧
పుప్లువే కపిశార్దూలో వికిరన్నివ రోదసీ
మేరుమందరసంకాశానుద్ధతాన్ స మహార్ణవే॥ ౭౨
అత్యక్రామన్మహావేగస్తరంగాన్ గణయన్నివ

తస్య వేగసముద్ధూతం జలం సజలదం తదా ॥ ౭౩
అంబరస్థం విబభ్రాజ శారదాభ్రమివాతతమ్
తిమినక్రఝషాః కూర్మా దృశ్యంతే వివృతాస్తదా॥ ౭౪
వస్త్రాపకర్షణేనేవ శరీరాణి శరీరిణామ్
ప్లవమానం సమీక్ష్యాథ భుజగాః సాగరాలయాః॥ ౭౫
వ్యోమ్ని తం కపిశార్దూలం సుపర్ణమివ మేనిరే
దశయోజనవిస్తీర్ణా త్రింశద్యోజనమాయతా ॥ ౭౬
ఛాయా వానరసింహస్య జలే చారుతరాభవత్
శ్వేతాభ్రఘనరాజీవ వాయుపుత్రానుగామినీ ॥ ౭౭
తస్య సా శుశుభే ఛాయా వితతా లవణాంభసి
శుశుభే స మహాతేజా మహాకాయో మహాకపిః॥ ౭౮
వాయుమార్గే నిరాలంబే పక్షవానివ పర్వత
యేనాసా యాతి బలవాన్ వేగేన కపికుంజరః ॥ ౭౯
తేన మార్గేణ సహసా ద్రోణీకృత ఇవార్ణవః
ఆపాతే పక్షిసంఘానాం పక్షిరాజ ఇవ వ్రజన్ ॥ ౮౦
హనుమాన్ మేఘజాలాని ప్రకర్షన్మారుతో యథా
పాండురారుణవర్ణాని నీలమాంజిష్ఠకాని చః ౮౧
కపినాకృష్యమాణాని మహాభ్రాణి చకాశిరే
ప్రవిశన్నభ్రజాలాని నిష్పతంశ్చ పునఃపునః॥ ౮౨
ప్రచ్ఛన్నశ్చ ప్రకాశశ్చ చంద్రమా ఇవ లక్ష్యతే
ప్లవమానం తు తం దృష్ట్వా ప్లవంగం త్వరితం తదా ॥ ౮౩
వవర్షుః పుష్పవర్షాణి దేవగంధర్వదానవాః
తతాప న హి తం సూర్యః ప్లవంతం వానరోత్తమమ్ ॥ ౮౪
సిషేవే చ తదా వాయూ రామకార్యార్థసిద్ధయే
ఋషయస్తుష్టువుశ్చైనం ప్లవమానం విహాయసా ॥ ౮౫

జగుశ్చ దేవగంధర్వాః ప్రశంసంతో మహౌజసమ్
నాగాశ్చ తుష్టువుర్యక్షా రక్షాంసి విబుధాః ఖగాః॥ ౮౬
ప్రేక్ష్య సర్వే కపివరం సహసా విగతక్లమమ్
తస్మిన్ ప్లవగశార్దూలే ప్లవమానే హనూమతి॥ ౮౭
ఇక్ష్వాకుకులమానార్థీ చింతయామాస సాగర
సాహాయ్యం వానరేంద్రస్య యది నాహం హనూమతః ౮౮
కరిష్యామి భవిష్యామి సర్వవాచ్యో వివక్షతామ్
అహమిక్ష్వాకునాథేన సగరేణ వివర్ధితః॥ ౮౯
ఇక్ష్వాకుసచివశ్చాయం నావసీదితుమర్హతి
తథా మయా విధాతవ్యం విశ్రమేత యథా కపిః॥ ౯౦
శేషం చ మయి విశ్రాంతః సుఖేనాతిపతిష్యతి
ఇతి కృత్వా మతిం సాధ్వీం సముద్రశ్ఛన్నమంభసి॥ ౯౧
హిరణ్యనాభం మైనాకమువాచ గిరిసత్తమమ్
త్వమిహాసురసంఘానాం పాతాళతలవాసినామ్॥ ౯౨
దేవరాజ్ఞా గిరిశ్రేష్ఠ పరిఘః సన్నివేశితః
త్వమేషాం జాతవీర్యాణాం పునరేవోత్పతిష్యతామ్॥ ౯౩
పాతాళస్యాప్రమేయస్య ద్వారమావృత్య తిష్ఠసి
తిర్యగూర్ధ్వమధశ్చైవ శక్తిస్తే శైల వర్ధితుమ్॥ ౯౪
తస్మాత్సంచోదయామి త్వాముత్తిష్ఠ గిరిసత్తమ
స ఏష కపిశార్దూలస్త్వాముపర్యేతి వీర్యవాన్॥ ౯౫
హనూమాన్ రామకార్యార్థీ భీమకర్మా ఖమాప్లుతః
అస్య సాహ్యం మయా కార్యమిక్ష్వాకుకులవర్తినః ౯౬
మమ హీక్ష్వాకవః పూజ్యాః పరం పూజ్యతమాస్తవ
కురు సాచివ్యమస్మాకం న నః కార్యమతిక్రమేత్॥ ౯౭
కర్తవ్యమకృతం కార్యం సతాం మన్యుముదీరయేత్॥

సలిలాదూర్ధ్వముత్తిష్ఠ తిష్ఠత్వేష కపిస్త్వయి ॥ ౯౮
అస్మాకమతిథిశ్చైవ పూజ్యశ్చ ప్లవతాం వరః
చామీకరమహానాభ దేవగంధర్వసేవిత ॥ ౯౯
హనుమాంస్త్వయి విశ్రాంతస్తతః శేషం గమిష్యతి
స ఏష కపిశార్దూలస్త్వాముపర్యేతి వీర్యవాన్ ॥ ౧౦౦
కాకుత్స్థస్యానృశంస్యం చ మైథిల్యాశ్చ వివాసనమ్
శ్రమం చ ప్లవగేంద్రస్య సమీక్ష్యోత్థాతుమర్హసి ॥ ౧౦౧
హిరణ్యనాభో మైనాకో నిశమ్య లవణాంభసః
ఉత్పపాత జలాత్తూర్ణం మహాద్రుమలతాయుతః ॥ ౧౦౨
స సాగరజలం భిత్త్వా బభూవాభ్యుత్థితస్తదా
యథా జలధరం భిత్త్వా దీప్తరశ్మిర్దివాకరః ॥ ౧౦౩
స మహాత్మా ముహూర్తేన పర్వతః సలిలావృతః
దర్శయామాస శృంగాణి సాగరేణ నియోజితః ॥ ౧౦౪
శాతకుంభమయైః శృంగైః సకిన్నరమహోరగైః
ఆదిత్యోదయసంకాశైరాలిఖద్భిరివాంబరమ్ ॥ ౧౦౫
తప్తజాంబూనదైః శృంగైః పర్వతస్య సముత్థితైః
ఆకాశం శస్త్రసంకాశమభవత్కాంచనప్రభమ్ ॥ ౧౦౬
జాతరూపమయైః శృంగైర్భ్రాజమానైః స్వయంప్రభైః
ఆదిత్యశతసంకాశః సోఽభవద్గిరిసత్తమః ॥ ౧౦౭
తముత్థితమసంగేన హనుమానగ్రతః స్థితమ్
మధ్యే లవణతోయస్య విఘ్నోఽయమితి నిశ్చితః ॥ ౧౦౮
స తముచ్ఛ్రితమత్యర్థం మహావేగో మహాకపిః
ఉరసా పాతయామాస జీమూతమివ మారుతః ॥ ౧౦౯
స తదా పాతితస్తేన కపినా పర్వతోత్తమః
బుద్ధ్వా తస్య కపేర్వేగం జహర్ష చ ననంద చ ॥ ౧౧౦

తమాకాశగతం వీరమాకాశే సముపస్థితః
ప్రీతో హృష్టమనా వాక్యమబ్రవీత్పర్వతః కపిమ్॥ ౧౧౧
మానుషం ధారయన్ రూపమాత్మనః శిఖరే స్థితః
దుష్కరం కృతవాన్కర్మ త్వమిదం వానరోత్తమ ॥ ౧౧౨
నిపత్య మమ శృంగేషు విశ్రమస్వ యథాసుఖమ్
రాఘవస్య కులే జాతైరుదధిః పరివర్ధితః ॥ ౧౧౩
స త్వాం రామహితే యుక్తం ప్రత్యర్చయతి సాగరః
కృతే చ ప్రతికర్తవ్యమేష ధర్మః సనాతనః ॥ ౧౧౪
సోఽయం తత్ప్రతికారార్థీ త్వత్తః సమ్మానమర్హతి
త్వన్నిమిత్తమనేనాహం బహుమానాత్ప్రచోదితః ॥ ౧౧౫
తిష్ఠ త్వం కపిశార్దూల మయి విశ్రమ్య గమ్యతామ్
యోజనానాం శతంచాపి కపిరేష సమాప్లుతః ॥ ౧౧౬
తవ సానుషు విశ్రాంతః శేషం ప్రక్రమతామితి
తదిదం గంధవత్స్వాదు కందమూలఫలం బహు ॥ ౧౧౭
తదాస్వాద్య హరిశ్రేష్ఠ విశ్రాంతోఽనుగమిష్యసి
అస్మాకమపి సంబంధః కపిముఖ్య త్వయాస్తి వై ॥ ౧౧౮
ప్రఖ్యాతస్త్రిషు లోకేషు మహాగుణపరిగ్రహః
వేగవంతః ప్లవంతో యే ప్లవగా మారుతాత్మజ ॥ ౧౧౯
తేషాం ముఖ్యతమం మన్యే త్వామహం కపికుంజర
అతిథిః కిల పూజార్హః ప్రాకృతోఽపి విజానతా ॥ ౧౨౦
ధర్మం జిజ్ఞాసమానేన కిం పునస్త్వాదృశో మహాన్
త్వం హి దేవవరిష్ఠస్య మారుతస్య మహాత్మనః ॥ ౧౨౧
పుత్రస్తస్యైవ వేగేన సదృశః కపికుంజర
పూజితే త్వయి ధర్మజ్ఞ పూజాం ప్రాప్నోతి మారుతః ॥ ౧౨౨
తస్మాత్త్వం పూజనీయో మే శృణు చాప్యత్ర కారణమ్

పూర్వం కృతయుగే తాత పర్వతాః పక్షిణోఽభవన్ ॥ ౧౨౩
తే హి జగ్ము ర్దిశస్సర్వా గరుడానిలవేగినః
తత స్తేషు ప్రయాతేషు దేవసంఘాః సహర్షిభిః ॥ ౧౨౪
భూతాని చ భయం జగ్ము స్తేషాం పతనశంకయా
తతః క్రుద్ధః సహస్రాక్షః పర్వతానాం శతక్రతుః ॥ ౧౨౫
పక్షాంశ్చిచ్ఛేద వజ్రేణ తత్ర తత్ర సహస్రశః
స మాముపగతః క్రుద్ధో వజ్రముద్యమ్య దేవరాట్ ॥ ౧౨౬
తతోఽహం సహసా క్షిప్తః శ్వసనేన మహాత్మనా
అస్మిన్ లవణతోయే చ ప్రక్షిప్తః ప్లవగోత్తమ ॥ ౧౨౭
గుప్తపక్షసమగ్రశ్చ తవ పిత్రాభిరక్షితః
తతోఽహం మానయామి త్వాం మాన్యో హి మమ మారుతః ॥
త్వయా మే హ్యేష సంబంధః కపిముఖ్య మహాగుణః
అస్మిన్నేవం గతే కార్యే సాగరస్య మమైవ చ ॥ ౧౨౯
ప్రీతిం ప్రీతమనాః కర్తుం త్వమర్హసి మహాకపే
శ్రమం మోక్షయ పూజాం చ గృహాణ కపిసత్తమ ॥ ౧౩౦
ప్రీతిం చ బహు మన్యస్వ ప్రీతోఽస్మి తవ దర్శనాత్
ఏవముక్తః కపిశ్రేష్ఠస్తం నగోత్తమమబ్రవీత్ ॥ ౧౩౧
ప్రీతోఽస్మి కృతమాతిథ్యం మన్యురేషోఽపనీయతామ్
త్వరతే కార్యకాలో మే అహశ్చాప్యతివర్తతే ॥ ౧౩౨
ప్రతిజ్ఞా చ మయా దత్తా న స్థాతవ్యమిహాన్తరే
ఇత్యుక్త్వా పాణినా శైలమాలభ్య హరిపుంగవః ॥ ౧౩౩
జగామాకాశమావిశ్య వీర్యవాన్ప్రహసన్నివ
స పర్వతసముద్రాభ్యాం బహుమానాదవేక్షితః ॥ ౧౩౪
పూజితశ్చోపపన్నాభిరాశీర్భిరనిలాత్మజః
అథోర్ధ్వం దూరముత్పత్య హిత్వా శైలమహార్ణవౌ ॥ ౧౩౫

పితుః పంథానమాస్థాయ జగామ విమలేఽంబరే
భూయశ్చోర్ధ్వగతిం ప్రాప్య గిరిం తమవలోకయన్ ॥ ౧౩౬
వాయుసూనుర్నిరాలంబే జగామ విమలేఽంబరే
తద్ద్వితీయం హనుమతో దృష్ట్వా కర్మ సుదుష్కరమ్ ॥ ౧౩౭
ప్రశశంసుస్సురాస్సర్వే సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః
దేవతాశ్చాభవన్ హృష్టాస్తత్రస్థాస్తస్య కర్మణా ॥ ౧౩౮
కాంచనస్య సునాభస్య సహస్రాక్షశ్చ వాసవః
ఉవాచ వచనం ధీమాన్ పరితోషాత్సగద్గదమ్ ॥ ౧౩౯
సునాభం పర్వతశ్రేష్ఠం స్వయమేవ శచీపతిః
హిరణ్యనాభ శైలేంద్ర పరితుష్టోఽస్మి తే భృశమ్ ॥ ౧౪౦
అభయం తే ప్రయచ్ఛామి తిష్ఠ సౌమ్య యథాసుఖమ్
సాహ్యం కృతం తే సుమహద్విక్రాంతస్య హనూమతః ॥ ౧౪౧
క్రమతో యోజనశతం నిర్భయస్య భయే సతి
రామస్యైష హి దూత్యేన యాతి దాశరథేర్హరిః ॥ ౧౪౨
సత్క్రియాం కుర్వతా తస్య తోషితోఽస్మి దృఢం త్వయా
తతః ప్రహర్షమగమద్విపులం పర్వతోత్తమః ॥ ౧౪౩
దేవతానాం పతిం దృష్ట్వా పరితుష్టం శతక్రతుమ్
స వై దత్తవరః శైలో బభూవావస్థితస్తదా ॥ ౧౪౪
హనూమాంశ్చ ముహూర్తేన వ్యతిచక్రామ సాగరమ్
తతో దేవాః సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః ॥ ౧౪౫
అబ్రువన్ సూర్యసంకాశాం సురసాం నాగమాతరమ్
అయం వాతాత్మజః శ్రీమాన్ ప్లవతే సాగరోపరి ॥ ౧౪౬
హనుమాన్నామ తస్య త్వం ముహూర్తం విఘ్నమాచర
రాక్షసం రూపమాస్థాయ సుఘోరం పర్వతోపమమ్ ॥ ౧౪౭
దంష్ట్రాకరాళం పింగాక్షం వక్త్రం కృత్వా నభఃసమమ్

బలమిచ్ఛామహే జ్ఞాతుం భూయశ్చాస్య పరాక్రమమ్ ॥ ౧౪౮
త్వాం విజేష్యత్యుపాయేన విషాదం వా గమిష్యతి
ఏవముక్తా తు సా దేవీ దైవతైరభిసత్కృతా ॥ ౧౪౯
సముద్రమధ్యే సురసా బిభ్రతీ రాక్షసం వపుః
వికృతం చ విరూపం చ సర్వస్య చ భయావహమ్ ॥ ౧౫౦
ప్లవమానం హనూమంతమావృత్యేదమువాచ హ
మమ భక్షః ప్రదిష్టస్త్వమీశ్వరైర్వానరర్షభ ॥ ౧౫౧
అహం త్వాం భక్షయిష్యామి ప్రవిశేదం మమాననమ్
ఏవముక్తః సురసయా ప్రాంజలిర్వానరర్షభః ॥ ౧౫౨
ప్రహృష్టవదనః శ్రీమానిదం వచనమబ్రవీత్
రామో దాశరథిర్నామ ప్రవిష్టో దండకావనమ్ ॥ ౧౫౩
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా వైదేహ్యా చాపి భార్యయా
అన్యకార్యవిషక్తస్య బద్ధవైరస్య రాక్షసైః ॥ ౧౫౪
తస్య సీతా హృతా భార్యా రావణేన యశస్వినీ
తస్యాః సకాశం దూతోఽహం గమిష్యే రామశాసనాత్ ॥
కర్తుమర్హసి రామస్య సాహ్యం విషయవాసిని
అథవా మైథిలీం దృష్ట్వా రామం చాక్లిష్టకారిణమ్ ॥ ౧౫౬
ఆగమిష్యామి తే వక్త్రం సత్యం ప్రతిశృణోమి తే
ఏవముక్తా హనుమతా సురసా కామరూపిణీ ॥ ౧౫౭
అబ్రవీన్నాతివర్తేత కశ్చిదేష వరో మమ
(తం ప్రయాంతం సముద్వీక్ష్య సురసా వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧
బలం జిజ్ఞాసమానా వై నాగమాతా హనూమతః
ప్రవిశ్య వదనం మేఽద్య గంతవ్యం వానరోత్తమ ॥ ౨
వర ఏష పురా దత్తో మమ ధాత్రేతి సత్వరా
వ్యాదాయ వక్త్రం విపులం స్థితా సా మారుతేః పురః ॥ ౩

ఏవముక్తః సురసయా క్రుద్ధో వానరపుంగవః
అబ్రవీత్కురు వై వక్త్రం యేన మాం విషహిష్యసే ॥ ౪
ఇత్యుక్త్వా సురసాం క్రుద్ధో దశయోజనమాయతః
దశయోజనవిస్తారో బభూవ హనుమాంస్తదా ॥ ౫
తం దృష్ట్వా మేఘసంకాశం దశయోజనమాయతమ్
చకార సురసా చాస్యం వింశద్యోజనమాయతమ్ ॥ ౬
తాం దృష్ట్వా విస్తృతాస్యాం తు వాయుపుత్రః సుబుద్ధిమాన్
హనూమాంస్తు తతః క్రుద్ధస్త్రింశద్యోజనమాయతః ॥ ౭
చకార సురసా వక్త్రం చత్వారింశత్తథోచ్ఛ్రితమ్
బభూవ హనుమాన్వీరః పంచాశద్యోజనోచ్ఛ్రితః ॥ ౮
చకార సురసా వక్త్రం షష్టియోజనమాయతమ్
తథైవ హనుమాన్వీరః సప్తతీయోజనోచ్ఛ్రితః ॥ ౯
చకార సురసా వక్త్రమశీతీయోజనాయతమ్
హనుమానచలప్రఖ్యో నవతీయోజనోచ్ఛ్రితః ॥ ౧౦
చకార సురసా వక్త్రం శతయోజనమాయతమ్)
తద్దృష్ట్వా వ్యాదితం త్వాస్యం వాయుపుత్రః సుబుద్ధిమాన్॥
(దీర్ఘజిహ్వాం సురసయా సుఘోరం నరకోపమమ్ ॥)
సుసంక్షిప్యాత్మనః కాయం బభూవాంగుష్ఠమాత్రకః
సోఽభిపత్యాశు తద్వక్త్రం నిష్పత్య చ మహాజవః ॥ ౧౫౮
అంతరిక్షే స్థితః శ్రీమానిదం వచనమబ్రవీత్
ప్రవిష్టోఽస్మి హి తే వక్త్రం దాక్షాయణి నమోఽస్తు తే॥
గమిష్యే యత్ర వైదేహీ సత్యశ్చాసీద్వరస్తవ
తం దృష్ట్వా వదనాన్ముక్తం చంద్రం రాహుముఖాదివ ॥ ౧౬౦
అబ్రవీత్సురసా దేవీ స్వేన రూపేణ వానరమ్
అర్థసిద్ధ్యై హరిశ్రేష్ఠ గచ్ఛ సౌమ్య యథాసుఖమ్ ॥ ౧౬౧

సమానయస్వ వైదేహీం రాఘవేణ మహాత్మనా
తత్తృతీయం హనుమతో దృష్ట్వా కర్మ సుదుష్కరమ్॥ ౧౬౨
సాధు సాధ్వితి భూతాని ప్రశశంసుస్తదా హరిమ్
స సాగరమనాధృష్యమభ్యేత్య వరుణాలయమ్॥ ౧౬౩
జగామాకాశమావిశ్య వేగేన గరుడోపమః
సేవితే వారిధారాభిః పతగైశ్చ నిషేవితే॥ ౧౬౪
చరితే కైశికాచార్యైరైరావతనిషేవితే
సింహకుంజరశార్దూలపతగోరగవాహనైః॥ ౧౬౫
విమానైః సంపతద్భిశ్చ విమలైః సమలంకృతే
వజ్రాశనిసమాఘాతైః పావకైరుపశోభితే॥ ౧౬౬
కృతపుణ్యైర్మహాభాగైః స్వర్గజిద్భిరలంకృతే
వహతా హవ్యమత్యర్థం సేవితే చిత్రభానునా॥ ౧౬౭
గ్రహనక్షత్రచంద్రార్కతారాగణవిభూషితే
మహర్షిగణగంధర్వనాగయక్షసమాకులే॥ ౧౬౮
వివిక్తే విమలే విశ్వే విశ్వావసునిషేవితే
దేవరాజగజాక్రాంతే చంద్రసూర్యపథే శివే॥ ౧౬౯
వితానే జీవలోకస్య వితతే బ్రహ్మనిర్మితే
బహుశః సేవితే వీరైర్విద్యాధరగణైర్వరైః॥ ౧౭౦
జగామ వాయుమార్గే తు గరుత్మానివ మారుతిః
ప్రదృశ్యమానః సర్వత్ర హనుమాన్మారుతాత్మజః॥ ౧౭౧
భేజేఽంబరం నిరాలంబం లంబపక్ష ఇవాద్రిరాట్
ప్లవమానం తు తం దృష్ట్వా సింహికా నామ రాక్షసీ॥ ౧౭౨
మనసా చింతయామాస ప్రవృద్ధా కామరూపిణీ
అద్య దీర్ఘస్య కాలస్య భవిష్యామ్యహమాశితా॥ ౧౭౩
ఇదం హి మే మహత్సత్త్వం చిరస్య వశమాగతమ్

ఇతి సంచింత్య మనసా ఛాయామస్య సమాక్షిపత్ ॥ ౧౮౪
ఛాయాయాం గృహ్యమాణాయాం చింతయామాస వానరః
సమాక్షిప్తోఽస్మి సహసా పంగూకృతపరాక్రమః ॥ ౧౮౫
ప్రతిలోమేన వాతేన మహానౌరివ సాగరే
తిర్యగూర్ధ్వమధశ్చైవ వీక్షమాణ స్తతః కపిః ॥ ౧౮౬
దదర్శ స మహత్సత్త్వముత్థితం లవణాంభసి
తద్దృష్ట్వా చింతయామాస మారుతిర్వికృతాననమ్ ॥ ౧౮౭
కపిరాజేన కథితం సత్త్వమద్భుతదర్శనమ్
ఛాయాగ్రాహి మహావీర్యం తదిదం నాత్ర సంశయః ॥ ౧౮౮
స తాం బుద్ధ్వార్థతత్త్వేన సింహికాం మతిమాన్కపిః
వ్యవర్ధత మహాకాయః ప్రావృషీవ వలాహకః ॥ ౧౮౯
తస్య సా కాయముద్వీక్ష్య వర్ధమానం మహాకపేః
వక్త్రం ప్రసారయామాస పాతాళాంతరసన్నిభమ్ ॥ ౧౯౦
ఘనరాజీవ గర్జంతీ వానరం సమభిద్రవత్
స దదర్శ తత స్తస్యా వివృతం సుమహన్ముఖమ్ ॥ ౧౯౧
కాయమాత్రం చ మేధావీ మర్మాణి చ మహాకపిః
స తస్యా వివృతే వక్త్రే వజ్రసంహననః కపిః ॥ ౧౯౨
సంక్షిప్య ముహురాత్మానం నిష్పపాత మహాబలః
ఆస్యే తస్యా నిమజ్జంతం దదృశుస్సిద్ధచారణాః ॥ ౧౯౩
గ్రస్యమానం యథాచంద్రం పూర్ణం పర్వణి రాహుణా
తత స్తస్యా నఖై స్తీక్ష్ణైర్మర్మాణ్యుత్కృత్య వానరః ॥ ౧౯౪
ఉత్పపాతాథ వేగేన మనస్సంపాతవిక్రమః
తాం తు దృష్ట్యా చ ధృత్యా చ దాక్షిణ్యేన నిపాత్య చ ॥ ౧౯౫
స కపిప్రవరో వేగాద్వవృధే పునరాత్మవాన్
హృతహృత్సా హనుమతా పపాత విధురాంభసి ॥ ౧౯౬

తాం హతాం వానరేణాశు పతితాం వీక్ష్య సింహికామ్
భూతాన్యాకాశచారిణి తమూచుః ప్లవగోత్తమమ్ ॥ ౧౮౭
భీమమద్య కృతం కర్మ మహత్సత్త్వం త్వయా హతమ్
సాధయార్థమభిప్రేతమరిష్టం ప్లవతాంవర ॥ ౧౮౮
యస్య త్వేతాని చత్వారి వానరేంద్ర యథా తవ
ధృతిర్దృష్టిర్మతిర్దాక్ష్యం స్వకర్మసు న సీదతి ॥ ౧౮౯
స తైస్సంభావితః పూజ్యః ప్రతిపన్నప్రయోజనః
జగామాకాశమావిశ్య పన్నగాశనవత్కపిః ॥ ౧౯౦
ప్రాప్తభూయిష్ఠపారస్తు సర్వతః ప్రవిలోకయన్
యోజనానాం శతస్యాంతే వనరాజిం దదర్శ సః ॥ ౧౯౧
దదర్శ చ పతన్నేవ వివిధద్రుమభూషితమ్
ద్వీపం శాఖామృగశ్రేష్ఠో మలయోపవనాని చ ॥ ౧౯౨
సాగరం సాగరానూపం సాగరానూపజాన్ ద్రుమాన్
సాగరస్య చ పత్నీనాం ముఖానపి విలోకయన్ ॥ ౧౯౩
స మహామేఘసంకాశం సమీక్ష్యాత్మానమాత్మవాన్
నిరుంధంతమివాకాశం చకార మతిమాన్మతిమ్ ॥ ౧౯౪
కాయవృద్ధిం ప్రవేగంచ మమ దృష్ట్వైవ రాక్షసాః
మయి కౌతూహలం కుర్యురితి మేనే మహాకపిః ॥ ౧౯౫
తతశ్శరీరం సంక్షిప్య తన్మహీధరసన్నిభమ్
పునః ప్రకృతిమాపేదే వీతమోహ ఇవాత్మవాన్ ॥ ౧౯౬
తద్రూపమతిసంక్షిప్య హనుమాన్ప్రకృతౌ స్థితః
త్రీన్క్రమానివ విక్రమ్య బలివీర్యహరో హరిః ॥ ౧౯౭
స చారునానావిధరూపధారీ పరం సమాసాద్య సముద్రతీరమ్
పరైరశక్యః ప్రతిపన్నరూపస్సమీక్షితాత్మా సమవేక్షితార్థః ॥
తతస్స లంబస్య గిరేస్సమృద్ధే విచిత్రకూటే నిపపాత కూటే

స కేతకోద్దాలకనాళికేరే మహాద్రికూటప్రతిమో మహాత్మా॥
తతస్తు సంప్రాప్య సముద్రతీరమ్
సమీక్ష్య లంకాం గిరివర్యమూర్ధ్ని
కపిస్తు తస్మిన్నిపపాత పర్వతే
విధూయ రూపం వ్యథయన్ మృగద్విజాన్ ॥ ౨౦౦
స సాగరం దానవపన్నగాయుతం
బలేన విక్రమ్య మహోర్మిమాలినమ్
నిపత్య తీరే చ మహోదధేస్తదా
దదర్శ లంకామమరావతీమివ॥ ౨౦౧

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ప్రథమః సర్గః.

ద్వితీయః సర్గః.

స సాగరమనాధృష్యమతిక్రమ్య మహాబలః
త్రికూటశిఖరే లంకాం స్థితాం స్వస్థో దదర్శ హ ॥ ౧
తతః పాదపముక్తేన పుష్పవర్షేణ వీర్యవాన్
అభివృష్టః స్థితస్తత్ర బభౌ పుష్పమయో యథా ॥ ౨
యోజనానాం శతం శ్రీమాంస్తీర్త్వాప్యుత్తమవిక్రమః
అనిశ్శ్వసన్కపిస్తత్ర న గ్లానిమధిగచ్ఛతి ॥ ౩
శతాన్యహం యోజనానాం క్రమేయం సుబహూన్యపి
కింపునః సాగరస్యాంతం సంఖ్యాతం శతయోజనమ్ ॥ ౪
స తు వీర్యవతాం శ్రేష్ఠః ప్లవతామపి చోత్తమః
జగామ వేగవాన్ లంకాం లంఘయిత్వా మహోదధిమ్॥ ౫
శాద్వలాని చ నీలాని గంధవంతి వనానిచ

గండవంతి చ మధ్యేన జగామ నగవంతి చ ॥ ౬
శైలాంశ్చ తరుసంఛన్నాన్ వనరాజీశ్చ పుష్పితాః
అభిచక్రామ తేజస్వీ హనుమాన్ ప్లవగర్షభః ॥ ౭
స తస్మిన్నచలే తిష్ఠన్ వనాన్యుపవనానిచ
స నగాగ్రే చ తాం లంకాం దదర్శ పవనాత్మజః ॥ ౮
సరళాన్కర్ణికారాంశ్చ ఖర్జూరాంశ్చ సుపుష్పితాన్
ప్రియాళాన్ముచుళిందాంశ్చ కుటజాన్కేతకానపి ॥ ౯
ప్రియంగూన్గంధపూర్ణాంశ్చ నీపాన్ సప్తచ్ఛదాంస్తథా
అసనాన్కోవిదారాంశ్చ కరవీరాంశ్చ పుష్పితాన్ ॥ ౧౦
పుష్పభారనిబద్ధాంశ్చ తథా ముకుళితానపి
పాదపాన్విహగాకీర్ణాన్ పవనాధూతమస్తకాన్ ॥ ౧౧
హంసకారండవాకీర్ణా వాపీః పద్మోత్పలాయుతాః
ఆక్రీడాన్వివిధాన్రమ్యాన్ వివిధాంశ్చ జలాశయాన్ ॥ ౧౨
సంతతాన్వివిధైర్వృక్షైః సర్వర్తుఫలపుష్పితైః
ఉద్యానాని చ రమ్యాణి దదర్శ కపికుంజరః ॥ ౧౩
సమాసాద్య చ లక్ష్మీవాన్ లంకాం రావణపాలితామ్
పరిఘాభిః సపద్మాభిః సోత్పలాభిరలంకృతామ్ ॥ ౧౪
సీతాపహరణార్థేన రావణేన సురక్షితామ్
సమంతాద్విచరద్భిశ్చ రాక్షసైరుగ్రధన్విభిః ॥ ౧౫
కాంచనేనావృతాం రమ్యాం ప్రాకారేణ మహాపురీమ్
గృహైశ్చ గ్రహసంకాశైః శారదాంబుదసన్నిభైః ॥ ౧౬
పాండురాభిః ప్రతోళీభిరుచ్చాభిరభిసంవృతామ్
అట్టాలకశతాకీర్ణాం పతాకాధ్వజమాలినీమ్ ॥ ౧౭
తోరణైః కాంచనైర్దివ్యైర్లతాపఙ్క్తివిచిత్రితైః
దదర్శ హనుమాన్ ల్లంకాం దివి దేవపురీమివ ॥ ౧౮

గిరిమూర్ధ్ని స్థితాం లంకాం పాండురైర్భవనైః శుభైః
దదర్శ స కపిశ్రేష్ఠః పురమాకాశగం యథా ॥ ౧౯
పాలితాం రాక్షసేంద్రేణ నిర్మితాం విశ్వకర్మణా
ప్లవమానామివాకాశే దదర్శ హనుమాన్పురీమ్ ॥ ౨౦
వప్రప్రాకారజఘనాం విపులాంబునవాంబరామ్
శతఘ్నీశూలకేశాంతామట్టాలకవతంసకామ్ ॥ ౨౧
మనసేవ కృతాం లంకాం నిర్మితాం విశ్వకర్మణా
ద్వారముత్తరమాసాద్య చింతయామాస వానరః ॥ ౨౨
కైలాసశిఖరప్రఖ్యామాలిఖంతీమివాంబరమ్
డీయమానామివాకాశముచ్ఛ్రితైర్భవనోత్తమైః ॥ ౨౩
సంపూర్ణాం రాక్షసైర్ఘోరైర్నాగైర్భోగవతీమివ
అచింత్యాం సుకృతాం స్పష్టాం కుబేరాధ్యుషితాం పురా॥ ౨౪
దంష్ట్రిభిర్బహుభిః శూరైః శూలపట్టసపాణిభిః
రక్షితాం రాక్షసైర్ఘోరైర్గుహామాశీవిషైరివ ॥ ౨౫
తస్యాశ్చ మహతీం గుప్తిం సాగరం చ నిరీక్ష్య సః
రావణం చ రిపుం ఘోరం చింతయామాస వానరః ॥ ౨౬
ఆగత్యాపీహ హరయో భవిష్యంతి నిరర్థకాః
న హి యుద్ధేన వై లంకా శక్యా జేతుం సురైరపి ॥ ౨౭
ఇమాం తు విషమాం దుర్గాం లంకాం రావణపాలితామ్
ప్రాప్యాపి స మహాబాహుః కిం కరిష్యతి రాఘవః॥ ౨౮
అవకాశో న సాంత్వస్య రాక్షసేష్వభిగమ్యతే
న దానస్య న భేదస్య నైవ యుద్ధస్య దృశ్యతే ॥ ౨౯
చతుర్ణామేవ హి గతిర్వానరాణాం మహాత్మనామ్
వాలిపుత్రస్య నీలస్య మమ రాజ్ఞశ్చ ధీమతః ॥ ౩౦
యావజ్జానామి వైదేహీం యది జీవతి వా న వా

తత్రైవ చింతయిష్యామి దృష్ట్వా తాం జనకాత్మజామ్ ॥ ౩౧
తతః స చింతయామాస ముహూర్తం కపికుంజరః
గిరిశృంగే స్థితస్తస్మిన్ రామస్యాభ్యుదయే రతః ॥ ౩౨
అనేన రూపేణ మయా న శక్యా రక్షసాం పురీ
ప్రవేష్టుం రాక్షసైర్గుప్తా క్రూరైర్బలసమన్వితైః ॥ ౩౩
ఉగ్రౌజసో మహావీర్యా బలవంతశ్చ రాక్షసాః
వంచనీయా మయా సర్వే జానకీం పరిమార్గతా ॥ ౩౪
లక్ష్యాలక్ష్యేణ రూపేణ రాత్రౌ లంకాపురీ మయా
ప్రవేష్టుం ప్రాప్తకాలం మే కృత్యం సాధయితుం మహత్ ॥ ౩౫
తాం పురీం తాదృశీం దృష్ట్వా దురాధర్షాం సురాసురైః
హనుమాంశ్చింతయామాస వినిఃశ్వస్య ముహుర్ముహుః ॥ ౩౬
కేనోపాయేన పశ్యేయం మైథిలీం జనకాత్మజామ్
అదృష్టో రాక్షసేంద్రేణ రావణేన దురాత్మనా ॥ ౩౭
న వినశ్యేత్కథం కార్యం రామస్య విదితాత్మనః
ఏకామేకశ్చ పశ్యేయం రహితే జనకాత్మజామ్ ॥ ౩౮
భూతాశ్చార్థా విపద్యంతే దేశకాలవిరోధితాః
విక్లబం దూతమాసాద్య తమః సూర్యోదయే యథా ॥ ౩౯
అర్థానర్థాంతరే బుద్ధిర్నిశ్చితాపి న శోభతే
ఘాతయంతి హి కార్యాణి దూతాః పండితమానినః ॥ ౪౦
న వినశ్యేత్కథం కార్యం వైక్లబ్యం న కథం భవేత్
లంఘనం చ సముద్రస్య కథం ను న వృథా భవేత్ ॥ ౪౧
మయి దృష్టే తు రక్షోభీ రామస్య విదితాత్మనః
భవేద్వ్యర్థమిదం కార్యం రావణానర్థమిచ్ఛతః ॥ ౪౨
న హి శక్యం క్వచిత్ స్థాతుమవిజ్ఞాతేన రాక్షసైః
అపి రాక్షసరూపేణ కిముతాన్యేన కేనచిత్ ॥ ౪౩

వాయురప్యత్ర న జ్ఞాతశ్చరేదితి మతిర్మమ
నహ్యస్త్యవిదితం కించిద్రాక్షసానాం బలీయసామ్ ॥ ౪౪
ఇహాహం యది తిష్ఠామి స్వేన రూపేణ సంవృతః
వినాశముపయాస్యామి భర్తురర్థశ్చ హీయతే ॥ ౪౫
తదహం స్వేన రూపేణ రజన్యాం హ్రస్వతాం గతః
లంకామభిపతిష్యామి రాఘవస్యార్థసిద్ధయే ॥ ౪౬
రావణస్య పురీం రాత్రౌ ప్రవిశ్య సుదురాసదామ్
విచిన్వన్భవనం సర్వం ద్రక్ష్యామి జనకాత్మజామ్ ॥ ౪౭
ఇతి సంచింత్య హనుమాన్ సూర్యస్యాస్తమయం కపిః
ఆచకాంక్షే తదా వీరో వైదేహ్యా దర్శనోత్సుకః ॥ ౪౮
సూర్యే చాస్తంగతే రాత్రౌ దేహం సంక్షిప్య మారుతిః
పృషదంశకమాత్రస్సన్ బభూవాద్భుతదర్శనః ॥ ౪౯
ప్రదోషకాలే హనుమాంస్తూర్ణముత్ప్లుత్య వీర్యవాన్
ప్రవివేశ పురీం రమ్యాం సువిభక్తమహాపథామ్ ॥ ౫౦
ప్రాసాదమాలావితతాం స్తంభైః కాంచనరాజతైః
శాతకుంభమయైర్జాలైర్గంధర్వనగరోపమామ్ ॥ ౫౧
సప్తభౌమాష్టభౌమైశ్చ స దదర్శ మహాపురీమ్
తలైః స్ఫాటికసంకీర్ణైః కార్తస్వరవిభూషితైః ॥ ౫౨
వైడూర్యమణిచిత్రైశ్చ ముక్తాజాలవిభూషితైః
తలైః శుశుభిరే తాని భవనాన్యత్ర రక్షసామ్ ॥ ౫౩
కాంచనాని విచిత్రాణి తోరణాని చ రక్షసామ్
లంకాముద్ద్యోతయామాసుః సర్వతః సమలంకృతామ్ ॥ ౫౪
అచింత్యామద్భుతాకారాం దృష్ట్వా లంకాం మహాకపిః
ఆసీద్విషణ్ణో హృష్టశ్చ వైదేహ్యా దర్శనోత్సుకః ॥ ౫౫
స పాండురోద్విద్ధ విమానమాలినీం మహార్హజాంబూనదజాల

తోరణామ్ ॥ యశస్వినీం రావణబాహుపాలితాం క్షపాచరై
ర్భీమబలైః సమావృతామ్ ॥ ౫౬
చంద్రోఽపి సాచివ్యమివాస్య కుర్వంస్తారాగణైర్మధ్యగతో వి
రాజన్ । జ్యోత్స్నావితానేన వితత్య లోకముత్తిష్ఠతే నైకస
హస్రరశ్మిః ॥ ౫౭
శంఖప్రభం క్షీరమృణాళవర్ణముద్గచ్ఛమానంవ్యవభాసమానమ్।
దదర్శ చంద్రః స హరిప్రవీరః పోప్లూయమానం సరసీవ హం
సమ్ ॥ ౫౮

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ద్వితీయః సర్గః.

తృ తీ య ః స ర్గ ః.

స లంబశిఖరే లంబే లంబతోయదసన్నిభే
సత్త్వమాస్థాయ మేధావీ హనుమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౧
నిశి లంకాం మహాసత్త్వో వివేశ కపికుంజరః
రమ్యకాననతోయాఢ్యాం పురీం రావణపాలితామ్ ॥ ౨
శారదాంబుధరప్రఖ్యైర్భవనైరుపశోభితామ్
సాగరోపమనిర్ఘోషాం సాగరానిలసేవితామ్ ॥ ౩
సుపుష్టబలసంఘుష్టాం యథైవ విటపావతీమ్
చారుతోరణనిర్యూహాం పాండురద్వారతోరణామ్ ॥ ౪
భుజగాచరితాం గుప్తాం శుభాం భోగవతీమివ
తాం సవిద్యుద్ఘనాకీర్ణాం జ్యోతిర్మార్గనిషేవితామ్ ॥ ౫
మందమారుతసంచారాం యథేంద్రస్యామరావతీమ్
శాతకుంభేన మహతా ప్రాకారేణాభిసంవృతామ్ ॥ ౬
కింకిణీజాలఘోషాభిః పతాకాభిరలంకృతామ్

ఆసాద్య సహసా హృష్టః ప్రాకారమభిపేదివాన్ ॥ ౭
విస్మయావిష్టహృదయః పురీమాలోక్య సర్వతః
జాంబూనదమయైర్ద్వారైర్వైడూర్యకృతవేదికైః ॥ ౮
వజ్రస్ఫటికముక్తాభిర్మణికుట్టిమభూషితైః
తప్తహాటకనిర్యూహై రాజతామలపాండురైః ॥ ౯
వైడూర్యకృతసోపానైః స్ఫాటికాంతరపాంసుభిః
చారుసంజవనోపేతైః ఖమివోత్పతితైః శుభైః ॥ ౧౦
క్రౌంచబర్హిణసంఘుష్టై రాజహంసనిషేవితైః
తూర్యాభరణనిర్ఘోషైః సర్వతః ప్రతినాదితామ్ ॥ ౧౧
వస్వౌకసారాప్రతిమాం తాం వీక్ష్య నగరీం తతః
ఖమివోత్పతితుంకామాం జహర్ష హనుమాన్ కపిః ॥ ౧౨
తాం సమీక్ష్య పురీం రమ్యాం రాక్షసాధిపతేః శుభామ్
అనుత్తమామృద్ధియుతాం చింతయామాసవీర్యవాన్ ॥ ౧౩
నేయమన్యేన నగరీ శక్యా ధర్షయితుం బలాత్
రక్షితా రావణబలైరుద్యతాయుధధారిభిః ॥ ౧౪
కుముదాంగదయోర్వాపి సుషేణస్య మహాకపేః
ప్రసిద్ధేయం భవేద్భూమిర్మైందద్వివిదయోరపి ॥ ౧౫
వివస్వతస్తనూజస్య హరేశ్చ కుశపర్వణః
ఋక్షస్య కేతుమాలస్య మమ చైవ గతిర్భవేత్ ॥ ౧౬
సమీక్ష్య తు మహాబాహూ రాఘవస్య పరాక్రమమ్
లక్ష్మణస్య చ విక్రాంతమభవత్ప్రీతిమాన్ కపిః ॥ ౧౭
తాం రత్నవసనోపేతాం గోష్ఠాగారావతంసకామ్
యంత్రాగారస్తనీమృద్ధాం ప్రమదామివ భూషితామ్ ॥ ౧౮
తాం నష్టతిమిరాం దీప్తైర్భాస్వరైశ్చ మహాగృహైః
నగరీం రాక్షసేంద్రస్య దదర్శ స మహాకపిః ॥ ౧౯

అథ సా హరిశార్దూలం ప్రవిశంతం మహాబలమ్
నగరీ స్వేన రూపేణ దదర్శ పవనాత్మజమ్ ॥ ౨౦
సా తం హరివరం దృష్ట్వా లంకా రావణపాలితా
స్వయమేవోత్థితా తత్ర వికృతాననదర్శనా ॥ ౨౧
పురస్తాత్కపివర్యస్య వాయుసూనోరతిష్ఠత
ముంచమానా మహానాదమబ్రవీత్పవనాత్మజమ్ ॥ ౨౨
కస్త్వం కేన చ కార్యేణ ఇహ ప్రాప్తో వనాలయ
కథయస్వేహ యత్తత్త్వం యావత్ప్రాణా ధరంతి తే ॥ ౨౩
న శక్యం ఖల్వియం లంకా ప్రవేష్టుం వానర త్వయా
రక్షితా రావణబలైరభిగుప్తా సమంతతః ॥ ౨౪
అథ తామబ్రవీద్వీరో హనుమానగ్రతః స్థితామ్
కథయిష్యామి తే తత్త్వం యన్మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి ॥ ౨౫
కా త్వం విరూపనయనా పురద్వారేఽవతిష్ఠసి
కిమర్థం చాపి మాం రుద్ధ్వా నిర్భర్త్సయసి దారుణా ॥ ౨౬
హనుమద్వచనం శ్రుత్వా లంకా సా కామరూపిణీ
ఉవాచ వచనం క్రుద్ధా పరుషం పవనాత్మజమ్ ॥ ౨౭
అహం రాక్షసరాజస్య రావణస్య మహాత్మనః
ఆజ్ఞాప్రతీక్షా దుర్ధర్షా రక్షామి నగరీమిమామ్ ॥ ౨౮
న శక్యా మామవజ్ఞాయ ప్రవేష్టుం నగరీ త్వయా
అద్య ప్రాణైః పరిత్యక్తః స్వప్స్యసే నిహతో మయా ॥ ౨౯
అహం హి నగరీ లంకా స్వయమేవ ప్లవంగమ
సర్వతః పరిరక్షామి హ్యేతత్తే కథితం మయా ॥ ౩౦
లంకాయా వచనం శ్రుత్వా హనుమాన్మారుతాత్మజః
యత్నవాన్ స హరిశ్రేష్ఠః స్థితః శైల ఇవాపరః ॥ ౩౧
స తాం స్త్రీరూపవికృతాం దృష్ట్వా వానరపుంగవః

అబభాషేఽథ మేధావీ సత్త్వవాన్ ప్లవగర్షభః ॥ ౩౨
ద్రక్ష్యామి నగరీం లంకాం సాట్టప్రాకారతోరణామ్
ఇత్యర్థమిహసంప్రాప్తః పరం కౌతూహలం హి మే ॥ ౩౩
వనాన్యుపవనానీహ లంకాయాః కాననాని చ
సర్వతో గృహముఖ్యాని ద్రష్టుమాగమనం హి మే ॥ ౩౪
తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా లంకా సా కామరూపిణీ
భూయ ఏవ పునర్వాక్యం బభాషే పరుషాక్షరమ్ ॥ ౩౫
మామనిర్జిత్య దుర్బుద్ధే రాక్షసేశ్వరపాలితామ్
న శక్యమద్య తే ద్రష్టుం పురీయం వానరాధమ ॥ ౩౬
తతః స కపిశార్దూలస్తామువాచ నిశాచరీమ్
దృష్ట్వా పురీమిమాం భద్రే పునర్యాస్యే యథాగతమ్ ॥ ౩౭
తతః కృత్వా మహానాదం సా వై లంకా భయావహమ్
తలేన వానరశ్రేష్ఠం తాడయామాస వేగితా ॥ ౩౮
తతః స కపిశార్దూలో లంకయా తాడితో భృశమ్
ననాద సుమహానాదం వీర్యవాన్పవనాత్మజః ॥ ౩౯
తతః సంవర్తయామాస వామహస్తస్య సోఽంగులీః
ముష్టినాభిజఘానైనాం హనుమాన్క్రోధమూర్ఛితః ॥ ౪౦
స్త్రీ చేతి మన్యమానేన నాతిక్రోధః స్వయం కృతః
సా తు తేన ప్రహారేణ విహ్వలాంగీ నిశాచరీ ॥ ౪౧
పపాత సహసా భూమౌ వికృతాననదర్శనా
తతస్తు హనుమాన్ప్రాజ్ఞస్తాం దృష్ట్వా వినిపాతితామ్ ॥ ౪౨
కృపాం చకార తేజస్వీ మన్యమానః స్త్రియం తు తామ్
తతో వై భృశసంవిగ్నా లంకా సా గద్గదాక్షరమ్ ॥ ౪౩
ఉవాచాగర్వితం వాక్యం హనుమంతం ప్లవంగమమ్
ప్రసీద సుమహాబాహో త్రాయస్వ హరిసత్తమ ॥ ౪౪

సమయే సౌమ్య తిష్ఠంతి స త్త్వవంతో మహాబలాః
అహం తు నగరీ లంకా స్వయమేవ ప్లవంగమ ॥ ౪౫
నిర్జితాహం త్వయా వీర విక్రమేణ మహాబల
ఇదం తు తథ్యం శృణు వై బ్రువన్త్యా మే హరీశ్వర॥ ౪౬
స్వయంభువా పురా ద త్తం వరదానం యథా మమ
యదా త్వాం వానరః కశ్చిద్విక్రమాద్వశమానయేత్ ॥ ౪౭
తదా త్వయా హి విజ్ఞేయం రక్షసాం భయమాగతమ్
స హి మే సమయః సౌమ్య ప్రాప్తోఽద్య తవ దర్శనాత్ ॥ ౪౮
స్వయంభూవిహితః సత్యో న తస్యాస్తి వ్యతిక్రమః
సీతానిమిత్తం రాజ్ఞస్తు రావణస్య దురాత్మనః॥ ౪౯
రక్షసాం చైవ సర్వేషాం వినాశః సముపాగతః
తత్ప్రవిశ్య హరిశ్రేష్ఠ పురీం రావణపాలితామ్ ॥ ౫౦
విధత్స్వ సర్వకార్యాణి యాని యానీహ వాంఛసి॥ ౫౧
ప్రవిశ్య శాపోపహతాం హరీశ్వరః
శుభాం పురీం రాక్షసముఖ్యపాలితాం
యదృచ్ఛయా త్వం జనకాత్మజాం సతీం
విమార్గ సర్వత్ర గతో యథాసుఖమ్ ॥ ౫౨

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే, తృతీయః సర్గః

చ తు ర్థః స ర్గః.

స నిర్జిత్య పురీం శ్రేష్ఠాం లంకాం తాం కామరూపిణీమ్
విక్రమేణ మహాతేజా హనుమాన్కపిసత్తమః ॥ ౧
అద్వారేణ మహాబాహుః ప్రాకారమభిపుప్లువే

ప్రవిశ్య నగరీం లంకాం కపిరాజహితంకరః ॥ ౨
చక్రేఽథ పాదం సవ్యం చ శత్రూణాం స తు మూర్ధని
ప్రవిష్టః సత్త్వసంపన్నో నిశాయాం మారుతాత్మజః ॥ ౩
స మహాపథమాస్థాయ ముక్తాపుష్పవిరాజితమ్
తతస్తు తాం పురీం లంకాం రమ్యామభియయౌ కపిః ॥ ౪
హసితోత్కృష్టనినదైస్తూర్యఘోషపురస్సరైః
వజ్రాంకుశనికాశైశ్చ వజ్రజాలవిభూషితైః ॥ ౫
గృహమేఘైః పురీ రమ్యా బభాసే ద్యౌరివాంబుదైః
ప్రజజ్వాల తదా లంకా రక్షోగణగృహైః శుభైః ॥ ౬
సితాభ్రసదృశైశ్చిత్రైః పద్మస్వస్తికసంస్థితైః
వర్ధమానగృహైశ్చాపి సర్వతః సువిభూషితా ॥ ౭
తాం చిత్రమాల్యాభరణాం కపిరాజహితంకరః
రాఘవార్థం చరన్ శ్రీమాన్ దదర్శ చ ననంద చ ॥ ౮
భవనాద్భవనం గచ్ఛన్ దదర్శ పవనాత్మజః
వివిధాకృతిరూపాణి భవనాని తతస్తతః ॥ ౯
శుశ్రావ మధురం గీతం త్రిస్థానస్వరభూషితమ్
స్త్రీణాం మదసమృద్ధానాం దివి చాప్సరసామివ ॥ ౧౦
శుశ్రావ కాంచీనినదం నూపురాణాం చ నిస్వనమ్
సోపాననినదాంశ్చైవ భవనేషు మహాత్మనామ్ ॥ ౧౧
ఆస్ఫోటితనినాదాంశ్చ క్ష్వేళితాంశ్చ తతస్తతః
శుశ్రావ జపతాం తత్ర మంత్రాన్ రక్షోగృహేషు వై ॥ ౧౨
స్వాధ్యాయనిరతాంశ్చైవ యాతుధానాన్ దదర్శ సః
రావణస్తవసంయుక్తాన్ గర్జతో రాక్షసానపి ॥ ౧౩
రాజమార్గం సమావృత్య స్థితం రక్షోబలం మహత్
దదర్శ మధ్యమే గుల్మే రావణస్య చరాన్ బహూన్ ॥ ౧౪

దీక్షితాన్ జటిలాన్ముండాన్ గోజినాంబరధారిణః
దర్భముష్టిప్రహరణానగ్నికుండాయుధాంస్తథా ॥ ౧౫
కూటముద్గరపాణీంశ్చ దండాయుధధరానపి
ఏకాక్షానేకకర్ణాంశ్చ లంబోదరపయోధరాన్ ॥ ౧౬
కరాళాన్భుగ్నవక్త్రాంశ్చ వికటాన్వామనాంస్తథా
ధన్వినః ఖడ్గినశ్చైవ శతఘ్నీముసలాయుధాన్ ॥ ౧౭
పరిఘోత్తమహస్తాంశ్చ విచిత్రకవచోజ్జ్వలాన్
నాతిస్థూలాన్నాతికృశాన్నాతిదీర్ఘాతిహ్రస్వకాన్ ॥ ౧౮
నాతిగౌరాన్నాతికృష్ణాన్నాతికుబ్జాన్న వామనాన్
విరూపాన్బహురూపాంశ్చ సురూపాంశ్చ సువర్చసః ॥ ౧౯
ధ్వజినః పతాకినశ్చైవ దదర్శ వివిధాయుధాన్
శక్తివృక్షాయుధాంశ్చైవ పట్టసాశనిధారిణః ॥ ౨౦
క్షేపణీపాశహస్తాంశ్చ దదర్శ స మహాకపిః
స్రగ్విణస్త్వనులిప్తాంశ్చ వరాభరణభూషితాన్ ॥ ౨౧
నానావేషసమాయుక్తాన్ యథాస్వైరగతాన్ బహూన్
తీక్ష్ణశూలధరాంశ్చైవ వజ్రిణశ్చ మహాబలాన్ ॥ ౨౨
శతసాహస్రమవ్యగ్రమారక్షం మధ్యమం కపిః
రక్షోధిపతినిర్దిష్టం దదర్శాంతఃపురాగ్రతః ॥ ౨౩
స తదా తద్గృహం దృష్ట్వా మహాహాటకతోరణమ్
రాక్షసేంద్రస్య విఖ్యాతమద్రిమూర్ధ్ని ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ ౨౪
పుండరీకావతంసాభిః పరిఘాభిరలంకృతమ్
ప్రాకారావృతమత్యంతం దదర్శ స మహాకపిః ॥ ౨౫
త్రివిష్టపనిభం దివ్యం దివ్యనాదవినాదితమ్
వాజిహేషితసంఘుష్టం నాదితం భూషణైస్తథా ॥ ౨౬
రథైర్యానైర్విమానైశ్చ తథా హయగజైః శుభైః

వారణైశ్చ చతుర్దంతైః శ్వేతాభ్రనిచయోపమైః ॥ ౨౭
భూషితం రుచిరద్వారం మత్తైశ్చ మృగపక్షిభిః
రక్షితం సుమహావీర్యైర్యాతుధానైః సహస్రశః ॥ ౨౮
రాక్షసాధిపతేర్గుప్తమావివేశ మహాకపిః ॥ ౨౯
స హేమజాంబూనదచక్రవాళమ్
మహార్హముక్తామణిభూషితాన్తమ్
పరార్ధ్యకాలాగరుచందనాక్తం
స రావణాంతఃపురమావివేశ ॥ ౩౦

ఇది శ్రీమత్సుందరకాండే, చతుర్థః సర్గః

పంచమః సర్గః

తతః స మధ్యంగతమంశుమంతం జ్యోత్స్నావితానం మహదు
ద్వమంతమ్ । దదర్శ ధీమాన్ దివి భానుమంతం గోష్ఠే వృషం
మత్తమివ భ్రమంతమ్ ॥ ౧
లోకస్య పాపాని వినాశయంతం మహోదధిం చాపి సమేధయం
తమ్ । భూతాని సర్వాణి విరాజయంతం దదర్శ శీతాంశుమథా
భియాంతమ్ ॥ ౨
యా భాతి లక్ష్మీర్భువి మందరస్థా తథా ప్రదోషేషుచ సాగ
రస్థా । తథైవ తోయేషు చ పుష్కరస్థా రరాజ సా చారునిశా
కరస్థా ॥ ౩
హంసో యథా రాజతపంజరస్థః సింహో యథా మందరకం
దరస్థః । వీరో యథా గర్వితకుంజరస్థశ్చంద్రో విబభ్రాజ త
థాంబరస్థః ॥ ౪

స్థితః కకుద్మానివ తీక్ష్ణశృంగో మహాచలః శ్వేతఇవోచ్చశృం
గః । హస్తీవ జాంబూనదబద్ధశృంగో రరాజ చంద్రః పరిపూర్ణ
శృంగః ॥ ౫

వినష్టశీతాంబుతుషారపంకో మహాగ్రహగ్రాహవినష్టపంకః ।
ప్రకాశలక్ష్మ్యాశ్రయనిర్మలాంకో రరాజ చంద్రో భగవాన్
శశాంకః ॥ ౬

శిలాతలం ప్రాప్య యథామృగేంద్రో మహారణం ప్రాప్య యథా
గజేంద్రః । రాజ్యం సమాసాద్య యథా నరేంద్ర స్తథా ప్రకా
శో విరరాజ చంద్రః ॥ ౭

ప్రకాశచంద్రోదయనష్టదోషః ప్రవృత్తరక్షఃపిశితాశదోషః ।
రామాభిరామేరితచిత్తదోషః స్వర్గప్రకాశో భగవాన్ప్రదోషః॥

తంత్రీస్వనాః కర్ణసుఖాః ప్రవృత్తాః స్వపంతి నార్యః పతిభిః సువృ
త్తాః । నక్తంచరాశ్చాపి తథా ప్రవృత్తా విహర్తుమత్యద్భుతరౌ
ద్రవృత్తాః ॥ ౯

మత్తప్రమత్తాని సమాకులాని రథాశ్వభద్రాసనసంకులాని । వీ
రశ్రియా చాపి సమాకులాని దదర్శ ధీమాన్ స కపిః కులాని॥

పరస్పరం చాధికమాక్షిపంతి భుజాంశ్చ పీనానధివిక్షిపంతి । మ
త్తప్రలాపానధికం క్షిపంతి మత్తాని చాన్యోన్యమధిక్షిపంతి॥ ౧౧

రక్షాంసి వక్షాంసి చ విక్షిపంతి గాత్రాణి కాంతాసు చ విక్షి
పంతి । రూపాణి చిత్రాణి చ విక్షిపంతి దృఢాని చాపాని చ
విక్షిపంతి ॥ ౧౨

దదర్శ కాంతాశ్చ సమాలభంత్య స్తథా పరా స్తత్ర పునః స్వపం
త్యః । సురూపవక్త్రాశ్చ తథా హసంత్యః క్రుద్ధాః పరాశ్చాపి వి
నిఃశ్వసంత్యః ॥ ౧౩

న త్వేవ సీతాం పరమాభిజాతాం పథి స్థితే రాజకులే ప్రజాతా
మ్। లతాం ప్రఫుల్లామివ సాధు జాతాం దదర్శ తన్వీం మనసా
భిజాతామ్ ॥ ౨౩

సనాతనే వర్త్మని సన్నివిష్టాం రామేక్షణాం తాంమదనాభివి
ష్టామ్ । భర్తుర్మనః శ్రీమదనుప్రవిష్టాం స్త్రీభ్యోపరాభ్యశ్చ స
దా విశిష్టామ్ ॥ ౨౪

ఉష్ణార్దితాం సానుసృతాస్రకంఠీం పురా వరార్హోత్తమనిష్కకం
ఠీమ్ । సుజాతపక్ష్మామభిరక్తకంఠీంవనే ప్రవృత్తామివ నీలకంఠీమ్॥
అవ్యక్తరేఖామివ చంద్రలేఖాం పాంసుప్రదిగ్ధామివ హేమరే
ఖాం। క్షతప్రరూఢామివ బాణరేఖాం వాయుప్రభిన్నామివ మే
ఘరేఖామ్ ॥ ౨౬

సీతామపశ్య న్మనుజేశ్వరస్య రామస్యపత్నీం వదతాంవరస్య। బ
భూవ దుఃఖాభిహతశ్చిరస్య ప్లవంగమోమంద ఇవాచిరస్య॥ ౨౭

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - పంచమస్సర్గః.

షష్ఠ స్సర్గః.

సనికామం విమానేషు విషణ్ణః కామరూపధృత్
విచచార పునర్లంకాం లాఘవేన సమన్వితః ॥ ౧
ఆససాదచ లక్ష్మీవాన్ రాక్షసేంద్రనివేశనమ్
ప్రాకారేణార్కవర్ణేన భాస్వరేణాభిసంవృతమ్ ॥ ౨
రక్షితం రాక్షసైర్ఘోరైః సింహైరివ మహద్వనమ్
సమీక్షమాణో భవనం చకాశే కపికుంజరః॥ ౩

రూప్యకోపహితైశ్చిత్రై స్తోరణైర్హేమభూషితైః
విచిత్రాభిశ్చ కక్ష్యాభిర్ద్వారైశ్చ రుచిరైర్వృతమ్॥ ౪
గజాస్థితైర్మహామాత్రైః శూరైశ్చ విగతశ్రమైః
ఉపస్థితమసంహార్యైర్హయైః స్యందనయాయిభిః॥ ౫
సింహవ్యాఘ్రతనుత్రాణైర్దాంతకాంచనరాజతైః
ఘోషవద్భిర్విచిత్రైశ్చ సదా విచరితం రథైః ॥ ౬
బహురత్నసమాకీర్ణం పరార్థ్యాసనభాజనమ్
మహారథసమావాపం మహారథమహాసనమ్ ॥ ౭
దృశ్యైశ్చ పరమోదారై స్తైస్తైశ్చ మృగపక్షిభిః
వివిధైర్బహుసాహస్రైః పరిపూర్ణం సమంతతః ॥ ౮
వినీతై రంతపాలైశ్చ రక్షోభిశ్చ సురక్షితమ్
ముఖ్యాభిశ్చ వరస్త్రీభిః పరిపూర్ణం సమంతతః॥ ౯
ముదితప్రమదారత్నం రాక్షసేంద్రనివేశనమ్
వరాభరణసంహ్రాదైః సముద్రస్వననిస్వనమ్ ॥ ౧౦
తద్రాజగుణసంపన్నం ముఖ్యైశ్చాగరుచందనైః
మహాజనైః సమాకీర్ణం సింహైరివ మహద్వనమ్॥ ౧౧
భేరీమృదంగాభిరుతం శంఖఘోషవినాదితమ్
నిత్యార్చితం పర్వహుతం పూజితం రాక్షసైః సదా॥ ౧౨
సముద్రమివ గంభీరం సముద్రమివ నిఃస్వనమ్
మహాత్మనో మహద్వేశ్మ మహారత్నపరిచ్ఛదమ్॥ ౧౩
మహారత్నసమాకీర్ణం దదర్శ స మహాకపిః
విరాజమానం వపుషా గజాశ్వరథసంకులమ్॥ ౧౪
లంకాభరణమిత్యేవ సోఽమన్యత మహాకపిః
చచార హనుమాంస్తత్ర రావణస్య సమీపతః॥ ౧౫

గృహాద్గృహం రాక్షసానాముద్యానాని చ వానరః
వీక్షమాణో హ్యసంత్రస్తః ప్రాసాదాంశ్చ చచార సః॥ ౧౬
అవప్లుత్య మహావేగః ప్రహస్తస్య నివేశనమ్
తతోఽన్యత్పుప్లువే వేశ్మ మహాపార్శ్వస్య వీర్యవాన్ ॥ ౧౭
అథ మేఘప్రతీకాశం కుంభకర్ణనివేశనమ్
విభీషణస్య చ తథా పుప్లువే స మహాకపిః॥ ౧౮
మహోదరస్య చ గృహం విరూపాక్షస్య చైవ హి
విద్యుజ్జిహ్వస్య భవనం విద్యున్మాలేస్తథైవ చ॥ ౧౯
వజ్రదంష్ట్రస్య చ తథా పుప్లువే స మహాకపిః
శుకస్య చ మహాతేజా స్సారణస్య చ ధీమతః॥ ౨౦
తథా చేంద్రజితో వేశ్మ జగామ హరియూథపః
జంబుమాలేః సుమాలేశ్చ జగామ హరిసత్తమః॥ ౨౧
రశ్మికేతోశ్చ భవనం సూర్యశత్రోస్తథైవ చ
వజ్రకాయస్య చ తథా పుప్లువే స మహాకపిః॥ ౨౨
ధూమ్రాక్షస్య చ సంపాతేర్భవనం మారుతాత్మజః
విద్యుద్రూపస్య భీమస్య ఘనస్య విఘనస్య చ॥ ౨౩
శుకనాభస్య వక్రస్య శఠస్య వికటస్య చ
బ్రహ్మకర్ణస్య దంష్ట్రస్య రోమశస్య చ రక్షసః॥ ౨౪
యుద్ధోన్మత్తస్య మత్తస్య ధ్వజగ్రీవస్య రక్షసః
విద్యుజ్జిహ్వేంద్రజిహ్వానాం తథా హస్తిముఖస్య చ॥ ౨౫
కరాళస్య పిశాచస్య శోణితాక్షస్య చైవ హి
ప్లవమానః క్రమేణైవ హనూమాన్మారుతాత్మజః॥ ౨౬
తేషు తేషు మహార్హేషు భవనేషు మహాయశాః
తేషామృద్ధిమతామృద్ధిం దదర్శ స మహాకపిః॥ ౨౭

సర్వేషాం సమతిక్రమ్య భవనాని సమంతతః
ఆససాదాథ లక్ష్మీవాన్ రాక్షసేంద్రనివేశనమ్ ॥ ౨౮
రావణస్యోపశాయిన్యో దదర్శ హరిసత్తమః
విచరన్ హరిశార్దూలో రాక్షసీర్వికృతేక్షణాః॥ ౨౯
శూలముద్గరహస్తాశ్చ శక్తితోమరధారిణీః
దదర్శ వివిధాన్గుల్మాంస్తస్య రక్షః పతేర్గృహే॥ ౩౦
రాక్షసాంశ్చ మహాకాయాన్ నానాప్రహరణోద్యతాన్
రక్తాంచ్ఛ్వేతాన్ సితాంశ్చైవ హరీంశ్చాపి మహాజవాన్॥ ౩౧
కులీనాన్రూపసంపన్నాన్గజాన్పరగజారుజాన్
నిష్ఠితాన్గజశిక్షాయా మైరావతసమాన్యుధి॥ ౩౨
నిహంతౄన్పరసైన్యానాం గృహే తస్మిన్దదర్శ సః
క్షరతశ్చ యథా మేఘాన్ స్రవతశ్చ యథా గిరీన్॥ ౩౩
మేఘస్తనితనిర్ఘోషాన్ దుర్ధర్షాన్ సమరే పరైః॥
సహస్రం వాహినీస్తత్ర జాంబూనదపరిష్కృతాః। ౩౪
హేమజాలపరిచ్ఛన్నాస్తరుణాదిత్యసన్నిభాః
దదర్శ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య నివేశనే॥ ౩౫
శిబికా వివిధాకారాః సకపిర్మారుతాత్మజః
లతాగృహాణి చిత్రాణి చిత్రశాలాగృహాణి చ॥ ౩౬
క్రీడాగృహాణి చాన్యాని దారుపర్వతకానపి
కామస్య గృహకం రమ్యం దివాగృహకమేవ చ ॥ ౩౭
దదర్శ రాక్షసేంద్రస్య రావణస్య నివేశనే
స మందరగిరిప్రఖ్యం మయూరస్థానసంకులమ్॥ ౩౮
ధ్వజయష్టిభిరాకీర్ణం దదర్శ భవనోత్తమమ్
అనేకరత్నసంకీర్ణం నిధిజాలం సమంతతః॥ ౩౯

ధీరనిష్ఠితకర్మాంతం గృహం భూతపతేరివ
అర్చిర్భిశ్చాపి రత్నానాం తేజసా రావణస్యచ॥ ౪౦
విరరాజచ తద్వేశ్మ రశ్మిమానివ రశ్మిభిః
జాంబూనదమయాన్యేవ శయనాన్యాసనాని చ॥ ౪౧
భాజనాని చ ముఖ్యాని దదర్శ హరియూధపః
మధ్వాసవకృతక్లేదం మణిభాజన సంకులమ్॥ ౪౨
మనోరమమసంబాధం కుబేరభవనం యథా
నూపురాణాం చ ఘోషేణ కాంచీనాం నినదేన చ॥ ౪౩
మృదంగతలఘోషైశ్చఘోషవద్భిర్వినాదితమ్
ప్రాసాదసంఘాతయుతం స్త్రీరత్నశతసంకులమ్॥ ౪౪
సవ్యూఢకక్ష్యం హనుమాన్ప్రవివేశ మహాగృహమ్ ॥

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే - షష్ఠస్సర్గః.

సప్తమః సర్గః

స వేశ్మజాలం బలవాన్దదర్శ వ్యాసక్త వైడూర్యసువర్ణజాలమ్।
యథా మహత్ప్రావృషి మేఘజాలం విద్యుత్పినద్ధం సవిహంగ
జాలమ్ । ౧
నివేశనానాం వివిధాశ్చ శాలాః ప్రధానశంఖాయుధచాపశా
లాః । మనోహరాశ్చాపి పునర్విశాలా దదర్శవేశ్మాద్రిషు చం
ద్రశాలాః ॥ ౨
గృహాణి నానావసురాజితాని దేవాసురైశ్చాపి సుపూజితాని ।
సర్వైశ్చ దోషైః పరివర్జితాని కపిర్దదర్శ స్వబలార్జితాని॥ 3
తాని ప్రయత్నాభిసమాహితాని మయేన సాక్షాదివ నిర్మితాని।
మహీతలే సర్వగుణోత్తరాణి దదర్శ లంకాధిపతేర్గృహాణి॥ ౪

తతో దదర్శోచ్ఛ్రితమేఘరూపం మనోహరం కాంచనచారు
రూపం । రక్షోధిపస్యాత్మబలానురూపం గృహోత్తమం హ్యప్ర
తిరూపరూపమ్ । ౫

మహీతలే స్వర్గమివ ప్రకీర్ణం శ్రియా జ్వలంతం బహురత్న
కీర్ణమ్ । నానాతరూణాం కుసుమావకీర్ణం గిరేరివాగ్రం రజసా
వకీర్ణమ్ ॥ ౬

నారీప్రవేకైరివ దీప్యమానం తటిద్భిరంభోదవ దర్చ్యమానమ్।
హంసప్రవేకైరివ వాహ్యమానం శ్రియాయుతం ఖే సుకృతాం
విమానమ్ ॥

యథా నగాగ్రం బహుధాతుచిత్రం యథానభశ్చ గ్రహచంద్ర
చిత్రమ్ । దదర్శ యుక్తీకృతమేఘచిత్రం విమానరత్నం బహు
రత్నచిత్రమ్ ॥ ౮

మహీ కృతా పర్వతరాజిపూర్ణా శైలాః కృతావృక్షవితాన పూ
ర్ణాః । వృక్షాః కృతాః పుష్పవితాన పూర్ణాః పుష్పం కృతం
కేసరపత్రపూర్ణమ్ ॥ ౯

కృతాని వేశ్మాని చ పాండురాణి తథా సుపుష్పాణ్యపి పుష్క
రాణి । పునశ్చ పద్మాని సకేసరాణి ధన్యాని చిత్రాణి తథా
వనాని ॥ ౧౦

పుష్పాహ్వయం నామ విరాజమానం రత్నప్రభాభిశ్చ వివర్ధమా
నమ్ । వేశ్మోత్తమానామపి చోచ్చమానం మహాకపిస్తత్ర మ
హావిమానమ్ ॥ ౧౧

కృతాశ్చ వైడూర్యమయా విహంగా రూప్యప్రవాళైశ్చ తథా
విహంగాః । చిత్రాశ్చ నానావసుభిర్భుజంగా జాత్యానురూపా
స్తురగాశ్శుభాంగాః ॥ ౧౨

ప్రవాళజాంబూనదపుష్పపక్షాః సలీలమావర్జితజిహ్మపక్షాః । కా
మస్య సాక్షాదివ భాంతి పక్షాః కృతావిహంగాః సుముఖాః సు
పక్షాః ॥ ౧౩

నియుజ్యమానా స్తు గజాః సుహస్తాః సకేసరా శ్చోత్పలపత్రహ
స్తాః । బభూవ దేవీ చ కృతా సుహస్తా లక్ష్మీ స్తథా పద్మిని
పద్మహస్తా ॥ ౧౪

ఇతీవ తద్గృహమభిగమ్య శోభనం సవిస్మయో నగ మివ చారు
శోభనం । పునశ్చ తత్పరమసుగంధి సుందరం హిమాత్యయే
నగమివ చారుకందరమ్ ॥ ౧౫

తతః స తాం కపిరభిపత్య పూజితాం చరమ్పురీం దశముఖబాహు
పాలితాం । అదృశ్య తాం జనకసుతాం సుపూజితాం సుదుఃఖి
తః పతిగుణవేగనిర్జితామ్ ॥ ౧౬

తత స్తదా బహువిధ భావితాత్మనః కృతాత్మనో జనకసుతాం
సువర్త్మనః। అపశ్యతో౽భవదతిదుః ఖితం మనః సుచక్షుషః
ప్రవిచరతో మహాత్మనః ॥ ౧౭

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే, సప్తమః సర్గః.

అష్టమః సర్గః

౮

స తస్య మధ్యే భవనస్య సంస్థితం మహద్విమానం మణివజ్రచి
త్రితమ్ । ప్రతప్త జాంబూనదజాలకృత్రిమం దదర్శ వీరః పవ
నాత్మజః కపిః ॥ ౧

తదప్రమేయా ప్రతికారకృత్రిమం కృతం స్వయం సాధ్వితి విశ్వ
కర్మణా । దివంగతం వాయుపథప్రతిష్ఠితం వ్యరాజతాదిత్యపథ
స్య లక్ష్మవత్ ॥ ౨

న తత్ర కించి న్నకృతం ప్రయత్నతో న తత్ర కించి న్న మహా
ర్హరత్నవత్ । న తే విశేషా నియతాః సురేష్వపి న తత్రకించి
న్న మహావిశేషవత్ ॥ 3

తపస్సమాధానపరాక్రమార్జితం మనస్సమాధానవిచారచారిణ
మ్ । అనేకసంస్థానవిశేషనిర్మితం తత స్తత స్తుల్యవిశేషదర్శనమ్ ॥
మనఃస మాధాయ తు శీఘ్రగామినం దురాసదంమారుతతుల్య
గామినమ్ । మహాత్మనాం పుణ్యకృతాం మహర్ధినాం యశస్వి
నామగ్ర్యముదామివాలయమ్ ॥ ४

విశేషమాలంబ్య విశేషసంస్థితం విచిత్రకూటం బహుకూటమం
డితమ్। మనోభిరామం శరదిందునిర్మలం విచిత్రకూటమ్ శిఖరం
గిరేర్యథా ॥ ౬

వహంతి యం కుండలశోభితాననా మహాశనావ్యోమచరా ని
శాచరాః । వివృత్తవిధ్వస్తవిశాలలోచనా మహాజవా భూతగ
ణాఃసహస్రశః ॥ ౭

వసంతపుష్పోత్కరచారుదర్శనం వసంతమాసాదపి కాంతదర్శన
మ్ । స పుష్పకం తత్ర విమానముత్తమందదర్శ తద్వానరవీర
సత్తమః॥ ౮

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే అష్టమః సర్గః.

నవమః సర్గః.

తస్యాలయవరిష్ఠస్య మధ్యే విమలమాయతమ్
దదర్శ భవనశ్రేష్ఠం హనుమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౧
అర్ధయోజనవిస్తీర్ణమాయతం యోజనం మహత్
భవనం రాక్షసేంద్రస్య బహుప్రాసాదసంకులమ్ ॥ ౨

మార్గమాణస్తు వైదేహీం సీతామాయతలోచనామ్
సర్వతః పరిచక్రామ హనుమానరిసూదనః ॥ 3
ఉత్తమం రాక్షసావాసం హనుమానవలోకయన్
ఆససాదాథ లక్ష్మీవాన్ రాక్షసేంద్రనివేశనమ్ ॥ ౪
చతుర్విషాణైర్ద్విరదైస్త్రివిషాణైస్తథైవ చ
పరిక్షిప్తమసంబాధం రక్ష్యమాణముదాయుధైః ॥ ౫
రాక్షసీభిశ్చ పత్నీభీ రావణస్య నివేశనమ్
ఆహృతాభిశ్చ విక్రమ్య రాజకన్యాభిరావృతమ్ ॥ ౬
తన్నక్రమకరాకీర్ణం తిమింగిలఝషాకులమ్
వాయువేగసమాధూతం పన్నగైరివ సాగరమ్ ॥ ౭
యా హి వైశ్రవణే లక్ష్మీర్యా చేంద్రే హరివాహనే
సా రావణగృహే సర్వా నిత్యమేవానపాయినీ ॥ ౮
యా చ రాజ్ఞః కుబేరస్య యమస్య వరుణస్య చ
తాదృశీ తద్విశిష్టా వా ఋద్ధీ రక్షోగృహేష్విహ ॥ ౯
తస్య హర్మ్యస్య మధ్యస్థం వేశ్మ చాన్యత్సునిర్మితమ్
బహునిర్యూహసంకీర్ణం దదర్శ పవనాత్మజః ॥ ౧౦
బ్రహ్మణోఽర్థే కృతం దివ్యం దివి యద్విశ్వకర్మణా
విమానం పుష్పకం నామ సర్వరత్నవిభూషితమ్ ॥ ౧౧
పరేణ తపసా లేభే యత్కుబేరః పితామహాత్
కుబేరమోజసా జిత్వా లేభే తద్రాక్షసేశ్వరః ॥ ౧౨
ఈహామృగసమాయుక్తైః కార్తస్వరహిరణ్మయైః
సుకృతైరాచితం స్తంభైః ప్రదీప్తమివ చ శ్రియా ॥ ౧౩
మేరుమందరసంకాశైరుల్లిఖద్భిరివాంబరమ్
కూటాగారైః శుభాకారైః సర్వతః సమలంకృతమ్ ॥ ౧౪
జ్వలనార్కప్రతీకాశం సుకృతం విశ్వకర్మణా

హేమసోపానసంయుక్తం చారుప్రవరవేదికమ్ ॥ ౧౫
జాలవాతాయనైర్యుక్తం కాంచనైః స్ఫాటికైరపి
ఇంద్రనీలమహానీలమణిప్రవరవేదికమ్ ॥ ౧౬
విద్రుమేణ విచిత్రేణ మణిభిశ్చ మహాధనైః
నిస్తులాభిశ్చ ముక్తాభిస్తలేనాభివిరాజితమ్ ॥ ౧౭
చందనేన చ రక్తేన తపనీయనిభేన చ
సుపుణ్యగంధినా యుక్తమాదిత్యతరుణోపమమ్ ॥ ౧౮
కూటాగారైర్వరాకారైర్వివిధైస్సమలంకృతమ్
విమానం పుష్పకం దివ్యమారురోహ మహాకపిః ॥ ౧౯
తత్రస్థః స తదా గంధం పానభక్ష్యాన్నసంభవమ్
దివ్యం సమ్మూర్ఛితం జిఘ్రద్రూపవంతమివానిలమ్ ॥ ౨౦
స గంధస్తం మహాసత్త్వం బంధుర్బంధుమివోత్తమమ్
ఇత ఏహీత్యువాచేవ తత్ర యత్ర స రావణః ॥ ౨౧
తతస్తాం ప్రస్థితః శాలాం దదర్శ మహతీం శుభామ్
రావణస్య మనఃకాంతాం కాంతామివ వరస్త్రియమ్ ॥ ౨౨
మణిసోపానవికృతాం హేమజాలవిభూషితామ్
స్ఫాటికైరావృతతలాం దంతాంతరితరూపికామ్ ॥ ౨౩
ముక్తాభిశ్చ ప్రవాలైశ్చ రూప్యచామీకరైరపి
విభూషితాం మణిస్తంభైః సుబహుస్తంభభూషితామ్ ॥ ౨౪
సమైరృజుభిరత్యుచ్చైః సమంతాత్సువిభూషితైః
స్తంభైః పక్షైరివాత్యుచ్చైర్దివం సంప్రస్థితామివ ॥ ౨౫
మహత్యా కుథయాస్తీర్ణాం పృథివీలక్షణాంకయా
పృథివీమివ విస్తీర్ణాం సరాష్ట్రగృహమాలినీమ్ ॥ ౨౬
నాదితాం మత్తవిహగైర్దివ్యగంధాధివాసితామ్
పరార్ధ్యాస్తరణోపేతాం రక్షోధిపనిషేవితామ్ ॥ ౨౭

ధూమ్రామగురుధూపేన విమలాం హంసపాండురామ్
చిత్రాం పుష్పోపహారేణ కల్మాషీమివ సుప్రభామ్ ॥ ౨౮
మనఃసంహ్లాదజననీం వర్ణస్యాపి ప్రసాదినీమ్
తాం శోకనాశినీం దివ్యాం శ్రియః సంజననీమివ ॥ ౨౯
ఇంద్రియాణీంద్రియార్థైస్తు పంచ పంచభిరుత్తమైః
తర్పయామాస మాతేవ తదా రావణపాలితా ॥ ౩౦
స్వర్గోఽయం దేవలోకోఽయమింద్రస్యేయం పురీ భవేత్
సిద్ధిర్వేయం పరా హి స్యాదిత్యమన్యత మారుతిః ॥ ౩౧
ప్రధ్యాయత ఇవాపశ్యత్ప్రదీప్తాం స్తత్ర కాంచనాన్
ధూర్తానివ మహాధూర్తైర్దేవనేన పరాజితాన్ ॥ ౩౨
దీపానాం చ ప్రకాశేన తేజసా రావణస్య చ
అర్చిర్భిర్భూషణానాం చ ప్రదీప్తేత్యభ్యమన్యత ॥ ౩౩
తతోఽపశ్యత్కుథాసీనం నానావర్ణాంబరస్రజమ్
సహస్రం వరనారీణాం నానావేషవిభూషితమ్ ॥ ౩౪
పరివృత్తేఽర్ధరాత్రే తు పాననిద్రావశంగతమ్
క్రీడిత్వోపరతం రాత్రౌ సుష్వాప బలవత్తదా ॥ ౩౫
తత్ప్రసుప్తం విరురుచే నిశ్శబ్దాంతరభూషణమ్
నిశ్శబ్దహంసభ్రమరం యథా పద్మవనం మహత్ ॥ ౩౬
తాసాం సంవృతదంతాని మీలితాక్షాణి మారుతిః
అపశ్యత్పద్మగంధీని వదనాని సుయోషితామ్ ॥ ౩౭
ప్రబుద్ధానీవ పద్మాని తాసాం భూత్వా క్షపాక్షయే
పునః సంవృతపత్రాణి రాత్రావివ బభుస్తదా ॥ ౩౮
ఇమాని ముఖపద్మాని నియతం మత్తషట్పదాః
అంబుజానీవ ఫుల్లాని ప్రార్థయంతి పునఃపునః ॥ ౩౯
ఇతి చామన్యత శ్రీమానుపపత్త్యా మహాకపిః

మేనే హి గుణతస్తాని సమాని సలిలోద్భవైః ॥ ౪౦
సాతస్య శుశుభే శాలా తాభిః స్త్రీభిర్విరాజితా
శారదీవ ప్రసన్నా ద్యౌస్తారాభిరభిశోభితా ॥ ౪౧
స చ తాభిః పరివృతః శుశుభే రాక్షసాధిపః
యథా హ్యుడుపతిః శ్రీమాంస్తారాభిరభిసంవృతః ॥ ౪౨
యాశ్చ్యవంతేఽంబరాత్తారాః పుణ్యశేషసమావృతాః
ఇమాస్తాః సంగతాః కృత్స్నా ఇతి మేనే హరిస్తదా ॥ ౪౩
తారాణామివ సువ్యక్తం మహతీనాం శుభార్చిషామ్
ప్రభావర్ణప్రసాదాశ్చ విరేజుస్తత్ర యోషితామ్ ॥ ౪౪
వ్యావృత్తగురుపీనస్రక్ప్రకీర్ణవరభూషణాః
పానవ్యాయామకాలేషు నిద్రాపహృతచేతసః ॥ ౪౫
వ్యావృత్తతిలకాః కాశ్చిత్కాశ్చిదుద్భ్రాంతనూపురాః
పార్శ్వే గళితహారాశ్చ కాశ్చిత్పరమయోషితః ॥ ౪౬
ముక్తాహారావృతాశ్చాన్యాః కాశ్చిద్విస్రస్తవాససః
వ్యావిద్ధరశనాదామాః కిశోర్య ఇవ వాహితాః ॥ ౪౭
సకుండలధరాశ్చాన్యా విచ్ఛిన్నమృదితస్రజః
గజేంద్రమృదితాః ఫుల్లా లతా ఇవ మహావనే ॥ ౪౮
చంద్రాంశుకిరణాభాశ్చ హారాః కాసాంచిదుత్కటాః
హంసా ఇవ బభుః సుప్తాః స్తనమధ్యేషు యోషితామ్ ॥ ౪౯
అపరాసాం చ వైడూర్యాః కాదంబా ఇవ పక్షిణః
హేమసూత్రాణి చాన్యాసాం చక్రవాకా ఇవాభవన్ ॥ ౫౦
హంసకారండవాకీర్ణాశ్చక్రవాకోపశోభితాః
ఆపగా ఇవ తా రేజుర్జఘనైః పులినైరివ ॥ ౫౧
కింకిణీజాలసంకోశాస్తా హైమవిపులాంబుజాః
భావగ్రాహా యశస్తీరాః సుప్తా నద్య ఇవాబభుః ॥ ౫౨

మృదుష్వంగేషు కాసాంచిత్కుచాగ్రేషు చ సంస్థితాః
బభూవుర్భూషణానీవ శుభా భూషణరాజయః ॥ ౪౩
అంశుకాన్తాశ్చ కాసాంచిన్ముఖమారుతకమ్పితాః
ఉపర్యుపరి వక్త్రాణాం వ్యాధూయంతే పునఃపునః ॥ ౫౪
తాః పతాకా ఇవోద్ధూతాః పత్నీనాం రుచిరప్రభాః
నానావర్ణసువర్ణానాం వక్త్రమూలేషు రేజిరే ॥ ౫౫
వవల్గుశ్చాత్ర కాసాంచిత్కుండలాని శుభార్చిషామ్
ముఖమారుతసంసర్గాన్మందమందం సుయోషితామ్ ॥ ౫౬
శర్కరాసవగంధైశ్చ ప్రకృత్యా సురభిః సుఖః
తాసాం వదననిఃశ్వాసః సిషేవే రావణం తదా ॥ ౫౭
రావణాననశంకాశ్చ కాశ్చిద్రావణయోషితః
ముఖాని స్మ సపత్నీనాముపాజిఘ్రన్పునఃపునః ॥ ౫౮
అత్యర్థం సక్తమనసో రావణే తా వరస్త్రియః
అస్వతంత్రాః సపత్నీనాం ప్రియమేవాచరంస్తదా ॥ ౫౯
బాహూనుపనిధాయాన్యాః పారిహార్యవిభూషితాన్
అంశుకాని చ రమ్యాణి ప్రమదాస్తత్ర శిశ్యిరే ॥ ౬౦
అన్యా వక్షసి చాన్యస్యాస్తస్యాః కాచిత్పునర్భుజమ్
అపరా త్వంకమన్యస్యాస్తస్యాశ్చాప్యపరా భుజౌ ॥ ౬౧
ఊరుపార్శ్వకటీపృష్ఠమన్యోన్యస్య సమాశ్రితాః
పరస్పరనివిష్టాంగ్యో మదస్నేహవశానుగాః ॥ ౬౨
అన్యోన్యభుజసూత్రేణ స్త్రీమాలా గ్రథితా హి సా
మాలేవ గ్రథితా సూత్రే శుశుభే మత్తషట్పదా ॥ ౬౩
లతానాం మాధవే మాసి ఫుల్లానాం వాయుసేవనాత్
అన్యోన్యమాలాగ్రథితం సంసక్తకుసుమోచ్చయమ్ ॥ ౬౪
వ్యతివేష్టితసుస్కంధమన్యోన్యభ్రమరాకులమ్

ఆసీద్వనమివోద్ధూతం స్త్రీవనం రావణస్య తత్ ॥ ౬౫
ఉచితేష్వపి సువ్యక్తం న తాసాం యోషితాం తదా
వివేకః శక్య ఆధాతుం భూషణాంగాంబరస్రజామ్॥ ౬౬
రావణే సుఖసంవిష్టే తాః స్త్రియో వివిధప్రభాః
జ్వలంతః కాంచనా దీపాః ప్రైక్షంతానిమిషా ఇవ ॥ ౬౭
రాజర్షిపితృదైత్యానాం గంధర్వాణాం చ యోషితః
రాక్షసానాం చ యాః కన్యా స్తస్య కామవశం గతాః ॥ ౬౮
యుద్ధకామేన తాః సర్వా రావణేన హృతాః స్త్రియః
సమదా మదనేనైవ మోహితాః కాశ్చిదాగతాః ॥ ౬౯

న తత్ర కాచిత్ప్రమదా ప్రసహ్య వీర్యోపపన్నేన గుణేన లబ్ధా।
న చాన్యకామాపి న చాన్యపూర్వా వినా వరార్హాం జనకా
త్మజాం తామ్ ॥ ౭౦

న చాకులీనా న చ హీనరూపా నాదక్షిణా నానుపచారయు
క్తా। భార్యాభవత్తస్య న హీనసత్వా న చాపి కాంతస్య న
కామనీయా ॥ ౭౧

బభూవ బుద్ధిస్తు హరీశ్వరస్య యదీదృశీ రాఘవధర్మపత్నీ । ఇ
మా యథా రాక్షసరాజభార్యాః సుజాతమస్యేతి హి సాధు
బుద్ధేః ॥ ౭౨

పునశ్చ సోఽచింతయదార్తరూపో ధ్రువం విశిష్టా గుణతో
హి సీతా । అథాయమస్యాం కృతవాన్మహాత్మా లంకేశ్వరః క
ష్టమనార్యకర్మ ॥ ౭౩

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే నవమః సర్గః.

ద శ మః స ర్గః
౧౦

తత్ర దివ్యోపమం ముఖ్యం స్ఫాటికం రత్నభూషితమ్
అవేక్షమాణో హనుమాన్ దదర్శ శయనాసనమ్ ॥ ౧
దాంతకాంచనచిత్రాంగై ర్వైడూర్యైశ్చ వరాసనైః
మహార్హాస్తరణోపేతైరుపపన్నం మహాధనైః ॥ ౨
తస్య చైకతమే దేశే సోఽగ్ర్యమాలావిభూషితమ్
దదర్శ పాండురచ్ఛత్రం తారాధిపతిసన్నిభమ్ ॥ ౩
జాతరూపపరిక్షిప్తం చిత్రభానుసమప్రభమ్
అశోకమాలావితతం దదర్శ పరమాసనమ్ ॥ ౪
వాలవ్యజనహస్తాభిర్వీజ్యమానం సమంతతః
గంధైశ్చ వివిధైర్జుష్టం వరధూపేన ధూపితమ్ ॥ ౫
పరమాస్తరణాస్తీర్ణమావికాజినసంవృతమ్
దామభిర్వరమాల్యానాం సమంతాదుపశోభితమ్ ॥ ౬
తస్మిన్జీమూతసంకాశం ప్రదీప్తోత్తమకుండలమ్
లోహితాక్షం మహాబాహుం మహారజతవాససమ్ ॥ ౭
లోహితేనానులిప్తాంగం చందనేన సుగంధినా
సంధ్యారక్తమివాకాశే తోయదం సతటిద్గణమ్ ॥ ౮
వృతమాభరణైర్దివ్యైః సురూపం కామరూపిణమ్
సవృక్షవనగుల్మాఢ్యం ప్రసుప్తమివ మందరమ్ ॥ ౯
క్రీడిత్వోపరతం రాత్రౌ వరాభరణభూషితమ్
ప్రియం రాక్షసకన్యానాం రాక్షసానాం సుఖావహమ్ ॥ ౧౦
పీత్వాప్యుపరతం చాపి దదర్శ స మహాకపిః
భాస్వరే శయనే వీరం ప్రసుప్తం రాక్షసాధిపమ్ ॥ ౧౧

నిఃశ్వసంతం యథా నాగం రావణం వానరర్షభః
ఆసాద్య పరమోద్విగ్నః సోపాసర్పత్సుభీతవత్ ॥ ౧౨
అథారోహణమాసాద్య వేదికాంతరమాశ్రితః
సుప్తం రాక్షసశార్దూలం ప్రేక్షతే స్మ మహాకపిః ॥ ౧౩
శుశుభే రాక్షసేంద్రస్య స్వపతః శయనోత్తమమ్
గంధహస్తిని సంవిష్టే యథా ప్రస్రవణం మహత్ ॥ ౧౪
కాంచనాంగదనద్ధౌ చ దదర్శ స మహాత్మనః
విక్షిప్తౌ రాక్షసేంద్రస్య భుజావింద్రధ్వజోపమౌ ॥ ౧౫
ఐరావతవిషాణాగ్రైరాపీడనకృతవ్రణౌ
వజ్రోల్లిఖితపీనాంసౌ విష్ణుచక్రపరిక్షతౌ ॥ ౧౬
పీనౌ సమసుజాతాంసౌ సంగతౌ బలసంయుతౌ
సులక్షణనఖాంగుష్ఠౌ స్వంగుళీయకలక్షితౌ ॥ ౧౭
సంగతౌ పరిఘాకారౌ వృత్తౌ కరికరోపమౌ
విక్షిప్తౌ శయనే శుభ్రే పంచశీర్షావివోరగౌ ॥ ౧౮
శశక్షతజకల్పేన సుశీతేన సుగంధినా
చందనేన పరార్థ్యేన స్వనులిప్తౌ స్వలంకృతౌ ॥ ౧౯
ఉత్తమస్త్రీవిమృదితౌ గంధోత్తమనిషేవితౌ
యక్షపన్నగగంధర్వదేవదానవరావిణౌ ॥ ౨౦
దదర్శ స కపిస్తస్య బాహూ శయనసంస్థితౌ
మందరస్యాంతరే సుప్తౌ మహాహీ రుషితావివ ॥ ౨౧
తాభ్యాం స పరిపూర్ణాభ్యాం భుజాభ్యాం రాక్షసేశ్వరః
శుశుభేఽచలసంకాశః శృంగాభ్యామివ మందరః ॥ ౨౨
చూతపున్నాగసురభిర్వకుళోత్తమసంయుతః
మృష్టాన్నరససంయుక్తః పానగంధపురస్సరః ॥ ౨౩
తస్య రాక్షససింహస్య నిశ్చక్రామ మహాముఖాత్

శయానస్య వినిఃశ్వాసః పూరయన్నివ తద్గృహమ్ ॥ ౨౪
ముక్తామణివిచిత్రేణ కాంచనేన విరాజితమ్
మకుటేనాపవృత్తేన కుండలోజ్జ్వలితాననమ్ ॥ ౨౫
రక్తచందనదిగ్ధేన తథా హారేణ శోభినా
పీనాయతవిశాలేన వక్షసాభివిరాజితమ్ ॥ ౨౬
పాండురేణాపవిద్ధేన క్షౌమేణ క్షతజేక్షణమ్
మహార్హేణ సుసంవీతం పీతేనోత్తమవాససా ॥ ౨౭
మాషరాశిప్రతీకాశం నిశ్శ్వసంతం భుజంగవత్
గాంగే మహతి తోయాంతే ప్రసుప్తమివ కుంజరమ్ ॥ ౨౮
చతుర్భిః కాంచనైర్దీపైర్దీప్యమానచతుర్దిశమ్
ప్రకాశీకృతసర్వాంగం మేఘం విద్యుద్గణైరివ ॥ ౨౯
పాదమూలగతాశ్చాపి దదర్శ సుమహాత్మనః
పత్నీః స ప్రియభార్యస్య తస్య రక్షఃపతేర్గృహే ॥ 30
శశిప్రకాశవదనాశ్చారుకుండలభూషితాః
అమ్లానమాల్యాభరణా దదర్శ హరియూథపః ॥ 3౧
నృత్తవాదిత్రకుశలా రాక్షసేంద్రభుజాంకగాః
వరాభరణధారిణ్యో నిషణ్ణా దదృశే హరిః ॥ 3౨
వజ్రవైడూర్యగర్భాణి శ్రవణాంతేషు యోషితామ్
దదర్శ తాపనీయాని కుండలాన్యంగదాని చ ॥ 33
తాసాం చంద్రోపమైర్వక్త్రైః శుభైర్లలితకుండలైః
విరరాజ విమానం తన్నభస్తారాగణైరివ ॥ 3౪
మదవ్యాయామఖిన్నాస్తా రాక్షసేంద్రస్య యోషితః
తేషు తేష్వవకాశేషు ప్రసుప్తాస్తనుమధ్యమాః ॥ 3౫
అంగహారైస్తథైవాన్యా కోమలైర్నృత్తశాలినీ
విన్యస్తశుభసర్వాంగీ ప్రసుప్తా వరవర్ణినీ ॥ 3౬

కాచిద్వీణాం పరిష్వజ్య ప్రసుప్తా సంప్రకాశతే
మహానదీ ప్రకీర్ణేవ నళినీ పోతమాశ్రితా ॥ ౩౭
అన్యా కక్షగతేనైవ మడ్డుకేనాసితేక్షణా
ప్రసుప్తా భామినీ భాతి బాలపుత్రేవ వత్సలా ॥ ౩౮
పటహం చారుసర్వాంగీ పీడ్య శేతే శుభస్తనీ
చిరస్య రమణం లబ్ధ్వా పరిష్వజ్యేవ భామినీ ॥ ౩౯
కాచిద్వంశం పరిష్వజ్య సుప్తా కమలలోచనా
రహః ప్రియతమం గృహ్య సకామేవ చ కామినీ ॥ ౪౦
విపంచీం పరిగృహ్యాన్యా నియతా నృత్తశాలినీ
నిద్రావశమనుప్రాప్తా సహకాంతేవ భామినీ ॥ ౪౧
అన్యా కనకసంకాశైర్మృదుపీనైర్మనోరమైః
మృదంగం పరిపీడ్యాంగైః ప్రసుప్తా మత్తలోచనా ॥ ౪౨
భుజపార్శ్వాంతరస్థేన కక్షగేణ కృశోదరీ
పణవేన సహానింద్యా సుప్తా మదకృతశ్రమా ॥ ౪౩
డిండిమం పరిగృహ్యాన్యా తథైవాసక్తడిండిమా
ప్రసుప్తా తరుణం వత్సముపగూహ్యేవ భామినీ ॥ ౪౪
కాచిదాడంబరం నారీ భుజసంయోగపీడితమ్
కృత్వా కమలపత్రాక్షీ ప్రసుప్తా మదమోహితా ॥ ౪౫
కలశీమపవిద్ధ్యాన్యా ప్రసుప్తా భాతి భామినీ
వసంతే పుష్పశబలా మాలేవ పరిమార్జితా ॥ ౪౬
పాణిభ్యాం చ కుచౌ కాచిత్సువర్ణకలశోపమౌ
ఉపగూహ్యాబలా సుప్తా నిద్రాబలపరాజితా ॥ ౪౭
అన్యా కమలపత్రాక్షీ పూర్ణేందుసదృశాననా
అన్యామాలింగ్య సుశ్రోణీం ప్రసుప్తా మదవిహ్వలా ॥ ౪౮
ఆతోద్యాని విచిత్రాణి పరిష్వజ్య వరస్త్రియః

నిపీడ్య చ కుచైః సుప్తాః కామిన్యః కాముకానివ ॥ ౪౯
తాసామేకాంతవిన్యస్తే శయానాం శయనే శుభే
దదర్శ రూపసంపన్నామపరాం స కపిః స్త్రియమ్ ॥ ౫౦
ముక్తామణిసమాయుక్తైర్భూషణైః సువిభూషితామ్
విభూషయంతీమివ తత్స్వశ్రియా భవనోత్తమమ్ ॥ ౫౧
గౌరీం కనకవర్ణాభామిష్టామంతఃపురేశ్వరీమ్
కపిర్మందోదరీం తత్ర శయానాం చారురూపిణీమ్ ॥ ౫౨
స తాం దృష్ట్వా మహాబాహుర్భూషితాం మారుతాత్మజః
తర్కయామాస సీతేతి రూపయౌవనసంపదా ॥ ౫౩
హర్షేణ మహతా యుక్తో ననంద హరియూథపః
ఆస్ఫోటయామాస చుచుంబ పుచ్ఛం ననంద చిక్రీడ జగౌ జగా
మ । స్తంభానరోహన్నిపపాత భూమౌ నిదర్శయన్ స్వాం ప్ర
కృతిం కపీనామ్ ॥ ౫౪

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే, దశమః సర్గః.

ఏకాదశః సర్గః.

౧౧

అవధూయ చ తాం బుద్ధిం బభూవావస్థితస్తదా
జగామ చాపరాం చింతాం సీతాం ప్రతి మహాకపిః ॥ ౧
న రామేణ వియుక్తా సా స్వప్తుమర్హతి భామినీ
న భోక్తుం నాప్యలంకర్తుం న పానముపసేవితుమ్ ॥ ౨
నాన్యం నరముపస్థాతుం సురాణామపి చేశ్వరమ్
నహి రామసమః కశ్చిద్విద్యతే త్రిదశేష్వపి ॥ ౩
అన్యేయమితి నిశ్చిత్య పానభూమౌ చచార సః

క్రీడితేనాపరాః క్లాంతా గీతేన చ తథాపరాః ॥ ౪
నృత్తేన చాపరాః క్లాంతాః పానవిప్రహతా స్తథా
మురవేషు మృదంగేషు పీఠికాసు చ సంస్థితాః ॥ ౫
తథా స్తరణముఖ్యేషు సంవిష్టాశ్చాపరాః స్త్రియః
అంగనానాం సహస్రేణ భూషితేన విభూషణైః ॥ ౬
రూపసల్లాపశీలేన యుక్తగీతార్థభాషిణా
దేశకాలాభియుక్తేన యుక్తవాక్యాభిధాయినా ॥ ౭
రతాభిరతసంసుప్తం దదర్శ హరియూథపః
తాసాం మధ్యే మహాబాహుః శుశుభే రాక్షసేశ్వరః ॥ ౮
గోష్ఠే మహతి ముఖ్యానాం గవాం మధ్యే యథా వృషః
స రాక్షసేంద్రః శుశుభే తాభిః పరివృతః స్వయమ్ ॥ ౯
కరేణుభిర్యథారణ్యే పరికీర్ణో మహాద్విపః
సర్వకామైరుపేతాం చ పానభూమిం మహాత్మనః ॥ ౧౦
దదర్శ హరిశార్దూల స్తస్య రక్షఃపతేర్గృహే
మృగాణాం మహిషాణాం చ వరాహాణాం చ భాగశః ॥ ౧౧
తత్ర న్యస్తాని మాంసాని పానభూమౌ దదర్శ సః
రౌక్మేషు చ విశాలేషు భాజనేష్వర్ధభక్షితాన్ ॥ ౧౨
దదర్శ హరిశార్దూలో మయూరాన్కుక్కుటాం స్తథా
వరాహవార్ధ్రాణసకాన్ దధిసౌవర్చలాయుతాన్ ॥ ౧౩
శల్యాన్మృగమయూరాంశ్చ హనుమానన్వవైక్షత
క్రకరాన్వివిధాంత్సిద్ధాంశ్చకోరానర్ధభక్షితాన్ ॥ ౧౪
మహిషానేకశల్యాంశ్చ ఛాగాంశ్చ కృతనిష్ఠితాన్
లేహ్యానుచ్చావచాన్పేయాన్ భోజ్యాని వివిధాని చ ॥ ౧౫
తథామ్లలవణోత్తంసైర్వివిధై రాగషాడబైః
హారనూపురకేయూరై రపవిద్ధైర్మహాధనైః ॥ ౧౬

పానభాజనవిక్షిప్తైః ఫలైశ్చ వివిధైరపి
కృతపుష్పోపహారా భూరధికం పుష్యతి శ్రియమ్ ॥ ౧౭
తత్ర తత్ర చ విన్యస్తైః సుశ్లిష్టైః శయనాసనైః
పానభూమిర్వినా వహ్నిం ప్రదీప్తేవోపలక్ష్యతే ॥ ౧౮
బహుప్రకారైర్వివిధైర్వరసంస్కారసంస్కృతైః
మాంసైః కుశలసంయుక్తైః పానభూమిగతైః పృథక్ ॥ ౧౯
దివ్యాః ప్రసన్నా వివిధాః సురాః కృతసురా అపి
శర్కరాసవమాధ్వీకపుష్పాసవఫలాసవాః ॥ ౨౦
వాసచూర్ణైశ్చ వివిధైర్దృష్టాస్తైస్తైః పృథక్పృథక్
సంతతా శుశుభే భూమిర్మాల్యైశ్చ బహుసంస్థితైః ॥ ౨౧
హిరణ్మయైశ్చ వివిధైర్భాజనైః స్ఫాటికైరపి
జాంబూనదమయైశ్చాన్యైః కరకైరభిసంవృతా ॥ ౨౨
రాజతేషు చ కుంభేషు జాంబూనదమయేషు చ
పానశ్రేష్ఠం తదా భూరి కపిస్తత్ర దదర్శ సః ॥ ౨౩
సోఽపశ్యచ్ఛాతకుంభాని శీధోర్మణిమయాని చ
రాజతాని చ పూర్ణాని భాజనాని మహాకపిః ॥ ౨౪
క్వచిదర్ధావశేషాణి క్వచిత్పీతాని సర్వశః
క్వచిన్నైవ ప్రపీతాని పానాని స దదర్శ హ ॥ ౨౫
క్వచిద్భక్ష్యాంశ్చ వివిధాన్ క్వచిత్పానాని భాగశః
క్వచిదన్నావశేషాణి పశ్యన్వై విచచార హ ॥ ౨౬
క్వచిత్ప్రభిన్నైః కరకైః క్వచిదాలోళితైర్ఘటైః
క్వచిత్సంపృక్తమాల్యాని జలాని చ ఫలాని చ ॥ ౨౭
శయనాన్యత్ర నారీణాం శుభ్రాణి బహుధా పునః
పరస్పరం సమాశ్లిష్య కాశ్చిత్సుప్తా వరాంగనాః ॥ ౨౮

కాశ్చిచ్చ వస్త్రమన్యస్యాః స్వపంత్యాః పరిధాయ చ
ఆహృత్య చాబలాః సుప్తా నిద్రాబలపరాజితాః ॥ ౨౯
తాసాముచ్ఛ్వాసవాతేన వస్త్రం మాల్యం చ గాత్రజమ్
నాత్యర్థం స్పందతే చిత్రం ప్రాప్య మందమివానిలమ్ ॥ ౩౦
చందనస్య చ శీతస్య శీధోర్మధురసస్య చ
వివిధస్య చ మాల్యస్య ధూపస్య వివిధస్య చ ॥ ౩౧
బహుధా మారుతస్తత్ర గంధం వివిధముద్వహన్
రసానాం చందనానాం చ ధూపానాం చైవ మూర్ఛితః ॥ ౩౨
ప్రవవౌ సురభిర్గంధో విమానే పుష్పకే తదా
శ్యామావదాతాస్తత్రాన్యాః కాశ్చిత్కృష్ణా వరాంగనాః॥ ౩౩
కాశ్చిత్కాంచనవర్ణాంగ్యః ప్రమదా రాక్షసాలయే
తాసాం నిద్రావశత్వాచ్చ మదనేన విమూర్ఛితమ్ ॥ ౩౪
పద్మినీనాం ప్రసుప్తానాం రూపమాసీద్యథైవహి
ఏవం సర్వమశేషేణ రావణాంతఃపురం కపిః ॥ ౩౫
దదర్శ సుమహాతేజా న దదర్శ చ జానకీమ్
నిరీక్షమాణశ్చ తదా తాః స్త్రియః స మహాకపిః ॥ ౩౬
జగామ మహతీం చింతాం ధర్మసాధ్వసశంకితః
పరదారావరోధస్య ప్రసుప్తస్య నిరీక్షణమ్ ॥ ౩౭
ఇదం ఖలు మమాత్యర్థం ధర్మలోపం కరిష్యతి
నహి షే పరదారాణాం దృష్టిర్విషయవర్తినీ ॥ ౩౮
అయం చాత్ర మయా దృష్టః పరదారపరిగ్రహః
తస్య ప్రాదురభూచ్చింతా పునరన్యా మనస్వినః ॥ ౩౯
నిశ్చితైకాంతచిత్తస్య కార్యనిశ్చయదర్శినీ
కామం దృష్టా మయా సర్వా విశ్వస్తా రావణస్త్రియః ॥ ౪౦
నహి మే మనసః కించిద్వైకృత్యముపపద్యతే

మనో హి హేతుః సర్వేషామింద్రియాణాం ప్రవర్తనే॥ ౪౧
శుభాశుభాస్వవస్థాసు తచ్చ మే సువ్యవస్థితమ్
నాన్యత్ర హి మయా శక్యా వైదేహీ పరిమార్గితుమ్॥ ౪౨
స్త్రియో హి స్త్రీషు దృశ్యంతే సదా సంపరిమార్గణే
యస్య సత్వస్య యా యోనిస్తస్యాం తత్పరిమార్గ్యతే॥ ౪౩
న శక్యా ప్రమదా నష్టా మృగీషు పరిమార్గితుమ్
తదిదం మార్గితం తావచ్ఛుద్ధేన మనసా మయా॥ ౪౪
రావణాంతఃపురం సర్వం దృశ్యతే న చ జానకీ
దేవగంధర్వకన్యాశ్చ నాగకన్యాశ్చ వీర్యవాన్॥ ౪౫
అవేక్షమాణో హనుమాన్నైవాపశ్యత జానకీమ్
తామపశ్యన్కపిస్తత్ర పశ్యంశ్చాన్యా వరస్త్రియః॥ ౪౬
అపక్రమ్య తదా వీరః ప్రధ్యాతుముపచక్రమే
స భూయస్తు పరం శ్రీమాన్ మారుతిర్యత్నమాస్థితః॥ ౪౭
ఆపానభూమిముత్సృజ్య తద్విచేతుం ప్రచక్రమే

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే, ఏకాదశః సర్గః.

౧౨
ద్వాదశః సర్గః.

స తస్య మధ్యే భవనస్య మారుతిర్లతాగృహాంశ్చిత్రగృహాన్ని
శాగృహాన్। జగామ సీతాం ప్రతి దర్శనోత్సుకో నచైవ తాం
పశ్యతి చారుదర్శనామ్॥ ౧
స చింతయామాస తతో మహాకపిః ప్రియామపశ్యన్ రఘునం
దనస్య తాం। ధ్రువం హి సీతా మ్రియతే యథా న మే విచి
న్వతో దర్శనమేతి మైథిలీ॥ ౨

సా రాక్షసానాం ప్రవరేణ జానకీ స్వశీలసంరక్షణతత్పరా స
తీ। అనేన నూనం ప్రతి దుష్టకర్మణా హతా భవేదార్యపథే
పరే స్థితా ॥ 3
విరూపరూపా వికృతా వివర్చసో మహాననా దీర్ఘవిరూపదర్శ
నాః। సమీక్ష్య సా రాక్షసరాజయోషితో భయాద్వినష్టా జన
కేశ్వరాత్మజా ॥ ౪
సీతామదృష్ట్వా హ్యనవాప్య పౌరుషం విహృత్య కాలం సహ
వానరైశ్చిరం। న మేఽస్తి సుగ్రీవసమీపగా గతిః సుతీక్ష్ణదండో
బలవాంశ్చ వానరః ॥ ౫
దృష్టమంతఃపురం సర్వం దృష్ట్వా రావణయోషితః
న సీతా దృశ్యతే సాధ్వీ వృథా జాతో మమ శ్రమః ॥ ౬
కిన్ను మాం వానరాః సర్వే గతం వక్ష్యంతి సంగతాః
గత్వా తత్ర త్వయా వీర కిం కృతం తద్వదస్వ నః ॥ ౭
అదృష్ట్వా కిం ప్రవక్ష్యామి తామహం జనకాత్మజామ్
ధ్రువం ప్రాయముపైష్యంతి కాలస్య వ్యతివర్తనే ॥ ౮
కిం వా వక్ష్యతి వృద్ధశ్చ జాంబవానంగదశ్చ సః
గతం పారం సముద్రస్య వానరాశ్చ సమాగతాః ॥ ౯
అనిర్వేదః శ్రియో మూలమనిర్వేదః పరం సుఖమ్
అనిర్వేదో హి సతతం సర్వార్థేషు ప్రవర్తకః ॥ ౧౦
కరోతి సఫలం జంతోః కర్మ యత్తత్కరోతి సః
తస్మాదనిర్వేదకృతం యత్నం చేష్టేఽహముత్తమమ్ ॥ ౧౧
భూయస్తావద్విచేష్యామి దేశాన్ రావణపాలితాన్
ఆపానశాలా విచితాస్తథా పుష్పగృహాణి చ ॥ ౧౨
చిత్రశాలాశ్చ విచితా భూయః క్రీడాగృహాణి చ
నిష్కుటాంతరరథ్యాశ్చ విమానాని చ సర్వశః ॥ ౧3

ఇతి సంచిత్య భూయోఽపి విచేతుముపచక్రమే
భూమీగృహాంశ్చైత్యగృహాన్ గృహాతిగృహకానపి ॥ ౧౪
ఉత్పతన్నిష్పతంశ్చాపి తిష్ఠన్ గచ్ఛన్పునఃపునః
అపావృణ్వంశ్చ ద్వారాణి కవాటాన్యవఘాటయన్ ॥ ౧౫
ప్రవిశన్నిష్పతంశ్చాపి ప్రపతన్నుత్పతన్నపి
సర్వమప్యవకాశం స విచచార మహాకపిః ॥ ౧౬
చతురంగుళమాత్రోఽపి నావకాశః స విద్యతే
రావణాంతఃపురే తస్మిన్ యం కపిర్న జగామ సః ॥ ౧౭
ప్రాకారాంతరరథ్యాశ్చ వేదికాశ్చైత్యసంశ్రయాః
దీర్ఘికాః పుష్కరిణ్యశ్చ సర్వం తేనావలోకితమ్ ॥ ౧౮
రాక్షస్యో వివిధాకారా విరూపా వికృతాస్తథా
దృష్టా హనుమతా తత్ర న తు సా జనకాత్మజా ॥ ౧౯
రూపేణాప్రతిమా లోకే వరా విద్యాధరస్త్రియః
దృష్టా హనుమతా తత్ర న తు రాఘవనందినీ ॥ ౨౦
నాగకన్యా వరారోహాః పూర్ణచంద్రనిభాననాః
దృష్టా హనుమతా తత్ర నతు సీతా సుమధ్యమా ॥ ౨౧
ప్రమథ్య రాక్షసేంద్రేణ దేవకన్యా బలాద్ధృతాః
దృష్టా హనుమతా తత్ర న సా జనకనందినీ ॥ ౨౨
సోఽపశ్యంస్తాం మహాబాహుః పశ్యంశ్చాన్యా వరస్త్రియః
విషసాద ముహుర్ధీమాన్ హనుమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౨౩
ఉద్యోగం వానరేంద్రాణాం ప్లవనం సాగరస్య చ
వ్యర్థం వీక్ష్యానిలసుతశ్చింతాం పునరుపాగమత్ ॥ ౨౪
అవతీర్య విమానాచ్చ హనుమాన్మారుతాత్మజః
చింతాముపజగామాథ శోకోపహతచేతనః ॥ ౨౫

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ద్వాదశః సర్గః.

త్రయోదశః సర్గః
౧౩

విమానాత్తు సుసంక్రమ్య ప్రాకారం హరియూథపః
హనుమాన్వేగవానాసీద్యథా విద్యుద్ఘనాంతరే ॥ ౧
సంపరిక్రమ్య హనుమాన్ రావణస్య నివేశనాత్
అదృష్ట్వా జానకీం సీతామబ్రవీద్వచనం కపిః ॥ ౨
భూయిష్ఠం లోలితా లంకా రామస్య చరతా ప్రియమ్
నహి పశ్యామి వైదేహీం సీతాం సర్వాంగశోభనామ్ ॥ ౩
పల్వలాని తటాకాని సరాంసి సరితస్తథా
నద్యోఽనూపవనాంతాశ్చ దుర్గాశ్చ ధరణీధరాః ॥ ౪
లోలితా వసుధా సర్వా న తు పశ్యామి జానకీమ్
ఇహ సంపాతినా సీతా రావణస్య నివేశనే ॥ ౫
ఆఖ్యాతా గృధ్రరాజేన న చ పశ్యామి తామహమ్
కిన్ను సీతాథ వైదేహీ మైథిలీ జనకాత్మజా ॥ ౬
ఉపతిష్ఠేత వివశా రావణం దుష్టచారిణమ్
క్షిప్రముత్పతతో మన్యే సీతామాదాయ రక్షసః ॥ ౭
బిభ్యతో రామబాణానామంతరా పతితా భవేత్
అథవా హ్రియమాణాయాః పథి సిద్ధనిషేవితే ॥ ౮
మన్యే పతితమార్యాయా హృదయం ప్రేక్ష్య సాగరమ్
రావణస్యోరువేగేన భుజాభ్యాం పీడితేన చ ॥ ౯
తయా మన్యే విశాలాక్ష్యా త్యక్తం జీవితమార్యయా
ఉపర్యుపరి వా నూనం సాగరం క్రమతస్తదా ॥ ౧౦
వివేష్టమానా పతితా సముద్రే జనకాత్మజా
అహో క్షుద్రేణ వానేన రక్షంతీ శీలమాత్మనః ॥ ౧౧
అబంధుర్భక్షితా సీతా రావణేన తపస్వినీ

అథవా రాక్షసేంద్రస్య పత్నీభిరసితేక్షణా ॥ ౧౨
అదుష్టా దుష్టభావాభిర్భక్షితా సా భవిష్యతి
సంపూర్ణచంద్రప్రతిమం పద్మపత్రనిభేక్షణమ్ ॥ ౧౩
రామస్య ధ్యాయతీ వక్త్రం పంచత్వం కృపణా గతా
హా రామ లక్ష్మణేత్యేవం హాయోధ్యే చేతి మైథిలీ ॥ ౧౪
విలప్య బహు వైదేహీ న్యస్తదేహా భవిష్యతి
అథవా నిహితా మన్యే రావణస్య నివేశనే ॥ ౧౫
నూనం లాలప్యతే సీతా పంజరస్థేవ శారికా
జనకస్య సుతా సీతా రామపత్నీ సుమధ్యమా ॥ ౧౬
కథముత్పలపత్రాక్షీ రావణస్య వశం వ్రజేత్
వినష్టా వా ప్రణష్టా వా మృతా వా జనకాత్మజా ॥ ౧౭
రామస్య ప్రియభార్యస్య న నివేదయితుం క్షమమ్
నివేద్యమానే దోషః స్యాద్దోషః స్యాదనివేదనే ॥ ౧౮
కథంను ఖలు కర్తవ్యం విషమం ప్రతిభాతి మే
అస్మిన్నేవంగతే కార్యే ప్రాప్తకాలం క్షమం చ కిమ్ ॥ ౧౯
భవేదితి మతం భూయో హనుమాన్ప్రవిచారయత్
యది సీతామదృష్ట్వాహం వానరేంద్రపురీమితః ॥ ౨౦
గమిష్యామి తతః కో మే పురుషార్థో భవిష్యతి
మమేదం లంఘనం వ్యర్థం సాగరస్య భవిష్యతి ॥ ౨౧
ప్రవేశశ్చైవ లంకాయా రాక్షసానాం చ దర్శనమ్
కిం మాం వక్ష్యతి సుగ్రీవో హరయో వా సమాగతాః ॥ ౨౨
కిష్కింధాం సమనుప్రాప్తం తౌ వా దశరథాత్మజౌ
గత్వా తు యది కాకుత్స్థం వక్ష్యామి పరమప్రియమ్ ॥ ౨౩
న దృష్టేతి మయా సీతా తతస్త్యక్ష్యతి జీవితమ్
పరుషం దారుణం క్రూరం తీక్ష్ణమింద్రియతాపనమ్ ॥ ౨౪

సీతానిమిత్తం దుర్వాక్యం శ్రుత్వా స న భవిష్యతి
తం తు కృచ్ఛ్రగతం దృష్ట్వా పంచత్వగతమానసమ్ ॥ ౨౫
భృశానురక్తో మేధావీ న భవిష్యతి లక్ష్మణః
వినష్టౌ భ్రాతరౌ శ్రుత్వా భరతోఽపి మరిష్యతి ॥ ౨౬
భరతం చ మృతం దృష్ట్వా శత్రుఘ్నో న భవిష్యతి
పుత్రాన్ మృతాన్ సమీక్ష్యాథ న భవిష్యంతి మాతరః॥ ౨౭
కౌసల్యా చ సుమిత్రా చ కైకేయీ చ న సంశయః
కృతజ్ఞః సత్యసంధశ్చ సుగ్రీవః ప్లవగాధిపః ॥ ౨౮
రామం తథాగతం దృష్ట్వా తతస్త్యక్ష్యతి జీవితమ్
దుర్మనా వ్యథితా దీనా నిరానందా తపస్వినీ ॥ ౨౯
పీడితా భర్తృశోకేన రుమా త్యక్ష్యతి జీవితమ్
వాలిజేన తు దుఃఖేన పీడితా శోకకర్శితా ॥ ౩౦
పంచత్వం చ గతే రాజ్ఞి తారాపి న భవిష్యతి
మాతాపిత్రోర్వినాశేన సుగ్రీవవ్యసనేన చ ॥ ౩౧
కుమారోఽప్యంగదః కస్మాద్ధారయిష్యతి జీవితమ్
భర్తృజేన తు దుఃఖేన హ్యభిభూతా వనౌకసః ॥ ౩౨
శిరాంస్యభిహనిష్యంతి తలైర్ముష్టిభిరేవ చ
సాంత్వేనానుప్రదానేన మానేన చ యశస్వినా ॥ ౩౩
లాలితాః కపిరాజేన ప్రాణాంస్త్యక్ష్యంతి వానరాః
న వనేషు న శైలేషు న నిరోధేషు వా పునః ॥ ౩౪
క్రీడామనుభవిష్యంతి సమేత్య కపికుంజరాః
సపుత్రదారాః సామాత్యా భర్తృవ్యసనపీడితాః ॥ ౩౫
శైలాగ్రేభ్యః పతిష్యంతి సమేత్య విషమేషు చ
విషముద్బంధనం వాపి ప్రవేశం జ్వలనస్య వా ॥ ౩౬
ఉపవాసమథో శస్త్రం ప్రచరిష్యంతి వానరాః

ఘోరమారోదనం మన్యే గతే మయి భవిష్యతి ॥ ౩౭
ఇక్ష్వాకుకులనాశశ్చ నాశశ్చైవ వనౌకసామ్
సోఽహం నైవ గమిష్యామి కిష్కింధాం నగరీమితః ॥ ౩౮
న చ శక్ష్యామ్యహం ద్రష్టుం సుగ్రీవం మైథిలీం వినా
మయ్యగచ్ఛతి చేహాస్తే ధర్మాత్మానౌ మహారథౌ ॥ ౩౯
ఆశయా తౌ ధరిష్యేతే వానరాశ్చ మనస్వినః
హస్తాదానో ముఖాదానో నియతో వృక్షమూలికః ॥ ౪౦
వానప్రస్థో భవిష్యామి హ్యదృష్ట్వా జనకాత్మజామ్
సాగరానూపజే దేశే బహుమూలఫలోదకే ॥ ౪౧
చితాం కృత్వా ప్రవేక్ష్యామి సమిద్ధమరణీసుతమ్
ఉపవిష్టస్య వా సమ్యగ్లింగినీం సాధయిష్యతః ॥ ౪౨
శరీరం భక్షయిష్యంతి వాయసాః శ్వాపదాని చ
ఇదం మహర్షిభిర్దృష్టం నిర్యాణమితి మే మతిః ॥ ౪౩
సమ్యగాపః ప్రవేక్ష్యామి నచేత్పశ్యామి జానకీమ్
సుజాతమూలా సుభగా కీర్తిమాలా యశస్వినీ ॥ ౪౪
ప్రభగ్నా చిరరాత్రీయం మమ సీతామపశ్యతః
తాపసో వా భవిష్యామి నియతో వృక్షమూలికః ॥ ౪౫
నేతః ప్రతిగమిష్యామి తామదృష్ట్వాఽసితేక్షణామ్
యదీతః ప్రతిగచ్ఛామి సీతామనధిగమ్య తామ్ ॥ ౪౬
అంగదః సహ తైః సర్వైర్వానరైర్న భవిష్యతి
వినాశే బహవో దోషా జీవన్ భద్రాణి పశ్యతి ॥ ౪౭
తస్మాత్ప్రాణాన్ ధరిష్యామి ధ్రువో జీవితసంగమః
ఏవం బహువిధం దుఃఖం మనసా ధారయన్ముహుః ॥ ౪౮
నాధ్యగచ్ఛత్తదా పారం శోకస్య కపికుంజరః
రావణం వా వధిష్యామి దశగ్రీవం మహాబలమ్ ॥ ౪౯

కామమస్తు హృతా సీతా ప్రత్యాచీర్ణం భవిష్యతి
అథవైనం సముత్క్షిప్య ఉపర్యుపరి సాగరమ్ ॥ ౫౦
రామాయోపహరిష్యామి పశుం పశుపతేరివ
ఇతి చింతాం సమాపన్నః సీతామనధిగమ్య తామ్ ॥ ౫౧
ధ్యానశోకపరీతాత్మా చింతయామాస వానరః
యావత్సీతాం హి పశ్యామి రామపత్నీం యశస్వినీమ్ ॥ ౫౨
తావదేతాం పురీం లంకాం విచినోమి పునఃపునః
సంపాతివచనాచ్చాపి రామం యద్యానయామ్యహమ్ ॥ ౫౩
అపశ్యన్ రాఘవో భార్యాం నిర్దహేత్సర్వవానరాన్
ఇహైవ నియతాహారో వత్స్యామి నియతేంద్రియః ॥ ౫౪
న మత్కృతే వినశ్యేయుః సర్వే తే నరవానరాః
అశోకవనికా చేయం దృశ్యతే యా మహాద్రుమా ॥ ౫౫
ఇమామధిగమిష్యామి నహీయం విచితా మయా
వసూన్ రుద్రాంస్తథాదిత్యానశ్వినౌ మరుతోఽపి చ ॥ ౫౬
నమస్కృత్వా గమిష్యామి రక్షసాం శోకవర్ధనః
జిత్వా తు రాక్షసాన్ సర్వానిక్ష్వాకుకులనందినీమ్ ॥ ౫౭
సంప్రదాస్యామి రామాయ యథాసిద్ధిం తపస్వినే
స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా చింతావగ్రథితేంద్రియః ॥ ౫౮
ఉదతిష్ఠన్మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥
నమోఽస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ
దేవ్యై చ తస్యై జనకాత్మజాయై ।
నమోఽస్తు రుద్రేంద్రయమానిలేభ్యో
నమోఽస్తు చంద్రార్కమరుద్గణేభ్యః ॥ ౫౯
స తేభ్యస్తు నమస్కృత్య సుగ్రీవాయ చ మారుతిః
దిశః సర్వాః సమాలోక్య హ్యశోకవనికాం ప్రతి ॥ ౬౦

స గత్వా మనసా పూర్వమశోకవనికాం శుభామ్
ఉత్తరం చింతయామాస వానరో మారుతాత్మజః ॥ ౬౧
ధ్రువం తు రక్షోబహులా భవిష్యతి వనాకులా
అశోకవనికా చింత్యా సర్వసంస్కారసంస్కృతా ॥ ౬౨
రక్షిణశ్చాత్ర విహితా నూనం రక్షంతి పాదపాన్
భగవానపి సర్వాత్మా నాతిక్షోభం ప్రవాతి వై ॥ ౬౩
సంక్షిప్తోఽయం మయాత్మా చ రామార్థే రావణస్య చ
సిద్ధిం మే సంవిధాస్యంతి దేవాః సర్షిగణాస్త్విహ ॥ ౬౪
బ్రహ్మా స్వయంభూర్భగవాన్ దేవాశ్చైవ దిశంతు మే
సిద్ధిమగ్నిశ్చ వాయుశ్చ పురుహూతశ్చ వజ్రభృత్ ॥ ౬౫
వరుణః పాశహస్తశ్చ సోమాదిత్యౌ తథైవ చ
అశ్వినౌ చ మహాత్మానౌ మరుతః శర్వ ఏవ చ ॥ ౬౬
సిద్ధిం సర్వాణి భూతాని భూతానాం చైవ యః ప్రభుః
దాస్యంతి మమ యే చాన్యే హ్యదృష్టాః పథి గోచరాః ॥ ౬౭
తదున్నసం పాండురదంతమవ్రణమ్
శుచిస్మితం పద్మపలాశలోచనమ్ ।
ద్రక్ష్యే తదార్యావదనం కదాన్వహమ్
ప్రసన్నతారాధిపతుల్యదర్శనమ్ ॥ ౬౮
క్షుద్రేణ పాపేన నృశంసకర్మణా
సుదారుణాలంకృతవేషధారిణా ।
బలాభిభూతా హ్యబలా తపస్వినీ
కథంను మే దృష్టిపథేఽద్య సా భవేత్ ॥ ౬౯

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే త్రయోదశః సర్గః.

చతుర్దశః సర్గః.

స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా మనసా చాధిగమ్య తామ్
అవప్లుతో మహాతేజాః ప్రాకారం తస్య వేశ్మనః॥ ౧
స తు సంహృష్టసర్వాంగః ప్రాకారస్థో మహాకపిః
పుష్పితాగ్రాన్వసంతాదౌ దదర్శ వివిధాన్ ద్రుమాన్ ॥ ౨
సాలానశోకాన్భవ్యాంశ్చ చంపకాంశ్చ సుపుష్పితాన్
ఉద్దాలకాన్నాగవృక్షాంశ్చూతాన్కపిముఖానపి ॥ ౩
అథామ్రవణసంఛన్నాం లతాశతసమావృతామ్
జ్యాముక్త ఇవ నారాచః పుప్లువే వృక్షవాటికామ్ ॥ ౪
స ప్రవిశ్య విచిత్రాం తాంవిహగైరభినాదితామ్
రాజతైః కాంచనైశ్చైవ పాదపైః సర్వతో వృతామ్ ॥ ౫
విహగైర్మృగసంఘైశ్చ విచిత్రాం చిత్రకాననామ్
ఉదితాదిత్యసంకాశాం దదర్శ హనుమాన్కపిః ॥ ౬
వృతాం నానావిధైర్వృక్షైః పుష్పోపగఫలోపగైః
కోకిలైర్భృంగరాజైశ్చ మత్తైర్నిత్యనిషేవితామ్ ॥ ౭
ప్రహృష్టమనుజే కాలే మృగపక్షిసమాకులే
మత్తబర్హిణసంఘుష్టాం నానాద్విజగణాయుతామ్ ॥ ౮
మార్గమాణో వరారోహాం రాజపుత్రీమనిందితామ్
సుఖప్రసుప్తాన్విహగాన్ బోధయామాస వానరః ॥ ౯
ఉత్పతద్భిర్ద్విజగణైః పక్షైః సాలాః సమాహతాః
అనేకవర్ణా వివిధా ముముచుః పుష్పవృష్టయః ॥ ౧౦
పుష్పావకీర్ణః శుశుభే హనుమాన్మారుతాత్మజః
అశోకవనికామధ్యే యథా పుష్పమయో గిరిః ॥ ౧౧
దిశః సర్వాః ప్రధావంతం వృక్షషండగతం కపిం

దృష్ట్వా సర్వాణి భూతాని వసంత ఇతి మేనిరే॥ ౧౨
వృక్షేభ్యః పతితైః పుష్పైరవకీర్ణా పృథగ్విధైః
రరాజ వసుధా తత్ర ప్రమదేవ విభూషితా॥ ౧౩
తరస్వినా తే తరవ స్తరసాభిప్రకంపితాః
కుసుమాని విచిత్రాణి సస్పృజుః కపినా తదా॥ ౧౪
నిర్ధూతపత్రశిఖరాః శీర్ణపుష్పఫలా ద్రుమాః
నిక్షిప్తవస్త్రాభరణా ధూర్తా ఇవ పరాజితాః॥ ౧౫
హనూమతా వేగవతా కంపితా స్తే నగోత్తమాః
పుష్పపర్ణఫలాన్యాశు ముముచుః పుష్పశాలినః॥ ౧౬
విహంగసంఘైర్హీనా స్తే స్కంధమాత్రాశ్రయా ద్రుమాః
బభూవురగమాః సర్వే మారుతేనేవ నిర్ధుతాః॥ ౧౭
నిర్ధూతకేశీ యువతిర్యథా మృదితవర్ణకా
నిష్పీతశుభదంతోష్ఠీ నఖైర్దంతైశ్చ విక్షతా॥ ౧౮
తథా లాంగూలహస్తైశ్చ చరణాభ్యాం చ మర్దితా
బభూవాశోకవనికా ప్రభగ్నవరపాదపా॥ ౧౯
మహాలతానాం దామాని వ్యధమత్తరసా కపిః
యథా ప్రావృషి వింధ్యస్య మేఘజాలాని మారుతిః॥ ౨౦
స తత్ర మణిభూమీశ్చ రాజతీశ్చ మనోరమాః
తథా కాంచనభూమీశ్చ దదర్శ విచరన్కపిః॥ ౨౧
వాపీశ్చ వివిధాకారాః పూర్ణాః పరమవారిణా
మహార్హైర్మణిసోపానైరుపపన్నా స్తత స్తతః॥ ౨౨
ముక్తాప్రవాళసికతాః స్ఫాటికాంతరకుట్టిమాః
కాంచనై స్తరుభిశ్చిత్రై స్తీరజైరుపశోభితాః॥ ౨౩
ఫుల్లపద్మోత్పలవనాశ్చక్రవాకోపకూజితాః
నత్యూహరుతసంఘుష్టా హంససారసనాదితాః॥ ౨౪

దీర్ఘాభిర్ద్రుమయుక్తాభిస్సరిద్భిశ్చ సమంతతః
అమృతోపమతోయాభిః శివాభిరుపసంస్కృతాః ॥ ౨౫
లతాశతైరవతతాః సంతానకుసుమావృతాః
నానాగుల్మావృతఘనాః కరవీరకృతాంతరాః ॥ ౨౬
తతోఽంబుధరసంకాశం ప్రవృద్ధశిఖరం గిరిమ్
విచిత్రకూటం కూటైశ్చ సర్వతః పరివారితమ్ ॥ ౨౭
శిలాగృహైరవతతం నానావృక్షైః సమావృతమ్
దదర్శ హరిశార్దూలో రమ్యం జగతిపర్వతమ్ ॥ ౨౮
దదర్శ చ నగాత్తస్మాన్నదీం నిపతితాం కపిః
అంకాదివ సముత్పత్య ప్రియస్య పతితాం ప్రియామ్ ॥ ౨౯
జలే నిపతితాగ్రైశ్చ పాదపైరుపశోభితామ్
వార్యమాణామివ క్రుద్ధాం ప్రమదాం ప్రియబంధుభిః ॥ 30
పునరావృత్తతోయాంచ దదర్శ స మహాకపిః
ప్రసన్నామివ కాంతస్య కాంతాం పునరుపస్థితామ్ ॥ 3౧
తస్యాదూరాత్సపద్మిన్యో నానాద్విజగణాయుతాః
దదర్శ హరిశార్దూలో హనూమాన్మారుతాత్మజః ॥ 3౨
కృత్రిమాం దీర్ఘికాం చాపి పూర్ణాం శీతేన వారిణా
మణిప్రవరసోపానాం ముక్తాసికతశోభితామ్ ॥ 33
వివిధైర్మృగసంఘైశ్చ విచిత్రాం చిత్రకాననామ్
ప్రాసాదైః సుమహద్భిశ్చ నిర్మితైర్విశ్వకర్మణా ॥ 3౪
కాననైః కృత్రిమైశ్చాపి సర్వతః సమలంకృతామ్
యే కేచిత్పాదపాస్తత్ర పుష్పోపగఫలోపగాః ॥ 3౫
సచ్ఛత్రాః సవితర్దీకాః సర్వే సౌవర్ణవేదికాః
లతాప్రతానైర్బహుభిః పర్ణైశ్చ బహుభిర్వృతామ్ ॥ 3౬

కాంచనీం శింశుపామేకాం దదర్శ హనుమాన్కపిః
వృతాం హేమమయీభిస్తు వేదికాభిః సమంతతః ॥ ౩౭
సోఽపశ్యద్భూమిభాగాంశ్చ గర్తప్రస్రవణాని చ
సువర్ణవృక్షానపరాన్ దదర్శ శిఖిసన్నిభాన్ ॥ ౩౮
తేషాం ద్రుమాణాం ప్రభయా మేరోరివ దివాకరః
అమన్యత తదా వీరః కాంచనోఽస్మీతి వానరః ॥ ౩౯
తాం కాంచనైస్తరుగణైర్మారుతేన చ వీజితామ్
కింకిణీశతనిర్ఘోషాం దృష్ట్వా విస్మయమాగమత్ ॥ ౪౦
స పుష్పితాగ్రాం రుచిరాం తరుణాంకురపల్లవామ్
తామారుహ్య మహాబాహుః శింశుపాం పర్ణసంవృతామ్॥ ౪౧
ఇతో ద్రక్ష్యామి వైదేహీం రామదర్శనలాలసామ్
ఇతశ్చేతశ్చ దుఃఖార్తాం సంపతంతీం యదృచ్ఛయా ॥ ౪౨
అశోకవనికా చేయం దృఢం రమ్యా దురాత్మనః
చంపకైశ్చందనైశ్చాపి వకుళైశ్చ విభూషితా ॥ ౪౩
ఇయం చ నళినీ రమ్యా ద్విజసంఘనిషేవితా
ఇమాం సా రామమహిషీ నూనమేష్యతి జానకీ ॥ ౪౪
సా రామా రామమహిషీ రాఘవస్య ప్రియా సతీ
వనసంచారకుశలా నూనమేష్యతి జానకీ ॥ ౪౫
అథవా మృగశాబాక్షీ వనస్యాస్య విచక్షణా
వనమేష్యతి సార్యేహ రామచింతానుకర్శితా ॥ ౪౬
రామశోకాభిసంతప్తా సా దేవీ వామలోచనా
వనవాసే రతా నిత్యమేష్యతే వనచారిణీ ॥ ౪౭
వనేచరాణాం సతతం నూనం స్పృహయతే పురా
రామస్య దయితా భార్యా జనకస్య సుతా సతీ ॥ ౪౮
సంధ్యాకాలమనాః శ్యామా ధ్రువమేష్యతి జానకీ

నదీం చేమాం శివజలాం సంధ్యార్థే వరవర్ణినీ ॥ ౪౯

తస్యాశ్చాప్యనురూపేయమశోకవనికా శుభా

శుభా యా పార్థివేంద్రస్య పత్నీ రామస్య సమ్మతా ॥ ౫౦

యది జీవతి సా దేవీ తారాధిపనిభాననా

ఆగమిష్యతి సావశ్యమిమాం శివజలాం నదీమ్ ॥ ౫౧

ఏవం తు మత్వా హనుమాన్మహాత్మా

ప్రతీక్షమాణో మనుజేంద్రపత్నీమ్

అవేక్షమాణశ్చ దదర్శ సర్వమ్

సుపుష్పితే పర్ణఘనే నిలీనః ॥ ౫౨

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే చతుర్దశః సర్గః.

పంచదశః సర్గః.

౧౫

స వీక్షమాణ స్తత్రస్థో మార్గమాణశ్చ మైథిలీమ్

అవేక్షమాణశ్చ మహీం సర్వాం తామన్వవైక్షత ॥ ౧

సంతానకలతాభిశ్చ పాదపైరుపశోభితామ్

దివ్యగంధరసోపేతాం సర్వతః సమలంకృతామ్ ॥ ౨

తాం స నందనసంకాశాం మృగపక్షిభిరావృతామ్

హర్మ్యప్రాసాదసంబాధాం కోకిలాకులనిఃస్వనామ్ ॥ 3

కాంచనోత్పలపద్మాభిర్వాపీభిరుపశోభితామ్

బహ్వాసనకుథోపేతాం బహుభూమిగృహాయుతామ్ ॥ ౪

సర్వర్తుకుసుమై రమ్యాం ఫలవద్భిశ్చ పాదపైః

పుష్పితానామశోకానాం శ్రియా సూర్యోదయప్రభామ్ ॥ ౫

ప్రదీప్తామివ తత్రస్థో మారుతిః సముదైక్షత

నిష్పత్రశాఖాం విహగైః క్రియమాణామివాసకృత్ ॥ ౬
వినిష్పతద్భిః శతశశ్చిత్రైః పుష్పావతంసకైః
ఆమూలపుష్పనిచితైరశోకైః శోకనాశనైః ॥ ౭
పుష్పభారాతిభారైశ్చ స్పృశద్భిరివ మేదినీమ్
కర్ణికారైః కుసుమితైః కింశుకైశ్చ సుపుష్పితైః ॥ ౮
స దేశః ప్రభయా తేషాం ప్రదీప్త ఇవ సర్వతః
పున్నాగాః సప్తపర్ణాశ్చ చంపకోద్దాలకాస్తథా ॥ ౯
వివృద్ధమూలా బహవః శోభంతే స్మ సుపుష్పితాః
శాతకుంభనిభాః కేచిత్కేచిదగ్నిశిఖోపమాః ॥ ౧౦
నీలాంజననిభాః కేచిత్తత్రాశోకాః సహస్రశః
నందనం వివిధోద్యానం చిత్రం చైత్రరథం యథా ॥ ౧౧
అతివృత్తమివాచింత్యం దివ్యం రమ్యం శ్రియా వృతమ్
ద్వితీయమివ చాకాశం పుష్పజ్యోతిర్గణాయుతమ్ ॥ ౧౨
పుష్పరత్నశతైశ్చిత్రం పంచమం సాగరం యథా
సర్వర్తుపుష్పైర్నిచితం పాదపైర్మధుగంధిభిః ॥ ౧౩
నానానినాదైరుద్యానం రమ్యం మృగగణైర్ద్విజైః
అనేకగంధప్రవహం పుణ్యగంధం మనోరమమ్ ॥ ౧౪
శైలేంద్రమివ గంధాఢ్యం ద్వితీయం గంధమాదనమ్
అశోకవనికాయాం తు తస్యాం వానరపుంగవః ॥ ౧౫
స దదర్శావిదూరస్థం చైత్యప్రాసాదముచ్ఛ్రితమ్
మధ్యే స్తంభసహస్రేణ స్థితం కైలాసపాండురమ్ ॥ ౧౬
ప్రవాళకృతసోపానం తప్తకాంచనవేదికమ్
ముష్ణంతమివ చక్షూంషి ద్యోతమానమివ శ్రియా ॥ ౧౭
విమలం ప్రాంశుభావత్వాదుల్లిఖంతమివాంబరమ్
తతో మలినసంవీతాం రాక్షసీభిః సమావృతామ్ ॥ ౧౮

ఉపవాసకృశాం దీనాం నిఃశ్వసంతీం పునఃపునః
దదర్శ శుక్లపక్షాదౌ చంద్రరేఖామివామలామ్ ॥ ౧౯
మందప్రఖ్యాయమానేన రూపేణ రుచిరప్రభామ్
పినద్ధాం ధూమజాలేన శిఖామివ విభావసోః ॥ ౨౦
పీతేనైకేన సంవీతాం క్లిష్టేనోత్తమవాససా
సపంకామనలంకారాం విపద్మామివ పద్మినీమ్ ॥ ౨౧
వ్రీళితాం దుఃఖసంతప్తాం పరిమ్లానాం తపస్వినీమ్
గ్రహేణాంగారకేణేవ పీడితామివ రోహిణీమ్ ॥ ౨౨
అశ్రుపూర్ణముఖీం దీనాం కృశామనశనేన చ
శోకధ్యానపరాం దీనాం నిత్యం దుఃఖపరాయణామ్ ॥ ౨౩
ప్రియం జనమపశ్యంతీం పశ్యంతీం రాక్షసీగణమ్
స్వగణేన మృగీం హీనాం శ్వగణాభివృతామివ ॥ ౨౪
నీలనాగాభయా వేణ్యా జఘనం గతయైకయా
నీలయా నీరదాపాయే వనరాజ్యా మహీమివ ॥ ౨౫
సుఖార్హాం దుఃఖసంతప్తాం వ్యసనానామకోవిదామ్
తాం సమీక్ష్య విశాలాక్షీమధికం మలినాం కృశామ్ ॥ ౨౬
తర్కయామాస సీతేతి కారణైరుపపాదిభిః
హ్రియమాణా తదా తేన రక్షసా కామరూపిణా ౨౭
యథారూపా హి దృష్టా వై తథారూపేయమంగనా
పూర్ణచంద్రాననాం సుభ్రూం చారువృత్తపయోధరామ్॥ ౨౮
కుర్వంతీం ప్రభయా దేవీం సర్వా వితిమిరా దిశః
తాం నీలకేశీం బింబోష్ఠీం సుమధ్యాం సుప్రతిష్ఠితామ్ ॥ ౨౯
సీతాం పద్మపలాశాక్షీం మన్మథస్య రతిం యథా
ఇష్టాం సర్వస్య జగతః పూర్ణచంద్రప్రభామివ ॥ ౩౦
భూమౌ సుతనుమాసీనాం నియతామివ తాపసీమ్

నిఃశ్వాసబహుళాం భీరుం భుజగేంద్రవధూమివ ॥ ౩౧
శోకజాలేన మహతా వితతేన నరాజతీమ్
సంసక్తాం ధూమజాలేన శిఖామివ విభావసోః ॥ ౩౨
తాం స్మృతీమివ సందిగ్ధామృద్ధిం నిపతితామివ
విహతామివ చ శ్రద్ధామాశాం ప్రతిహతామివ ॥ ౩౩
సోపసర్గాం యథా సిద్ధిం బుద్ధిం సకలుషామివ
అభూతేనాపవాదేన కీర్తిం నిపతితామివ ॥ ౩౪
రామోపరోధవ్యథితాం రక్షోహరణకర్శితామ్
అబలాం మృగశాబాక్షీం వీక్షమాణాం తత స్తతః ॥ ౩౫
బాష్పాంబుపరిపూర్ణేన కృష్ణవక్రాక్షిపక్ష్మణా
వదనేనాప్రసన్నేన నిశ్శ్వసంతీం పునఃపునః ॥ ౩౬
మలపంకధరాం దీనాం మండనార్హామమండితామ్
ప్రభాం నక్షత్రరాజస్య కాలమేఘైరివావృతామ్ ॥ ౩౭
తస్య సందిడిహే బుద్ధిర్ముహుః సీతాం నిరీక్ష్య తు
ఆమ్నాయానామయోగేన విద్యాం ప్రశిథిలామివ ॥ ౩౮
దుఃఖేన బుబుధే సీతాం హనుమాననలంకృతామ్
సంస్కారేణ యథా హీనాం వాచమర్థాంతరం గతామ్ ॥ ౩౯
తాం సమీక్ష్య విశాలాక్షీం రాజపుత్రీమనిందితామ్
తర్కయామాస సీతేతి కారణైరుపపాదిభిః ॥ ౪౦
వైదేహ్యా యాని చాంగేషు తదా రామోఽన్వకీర్తయత్
తాన్యాభరణజాలాని శాఖాశోభీన్యలక్షయత్ ॥ ౪౧
సుకృతౌ కర్ణవేష్టౌ చ శ్వదంష్ట్రౌ చ సుసంస్థితౌ
మణివిద్రుమచిత్రాణి హస్తేష్వాభరణాని చ ॥ ౪౨
శ్యామాని చిరయుక్తత్వాత్తథా సంస్థానవంతిచ
తాన్యేవైతాని మన్యేఽహం యాని రామోఽన్వకీర్తయత్ ॥

తత్ర యాన్యవహీనాని తాన్యహం నోపలక్షయే
యాన్యస్యా నావహీనాని తానీమాని న సంశయః ॥ ౪౪
పీతం కనకపట్టాభం స్రస్తం తద్వసనం శుభమ్
ఉత్తరీయం నగాసక్తం తదా దృష్టం ప్లవంగమైః ॥ ౪౫
భూషణాని చ ముఖ్యాని దృష్టాని ధరణీతలే
అనయైవాపవిద్ధాని స్వనవంతి మహాంతి చ ॥ ౪౬
ఇదం చిరగృహీతత్వాద్వసనం క్లిష్టవత్తరమ్
తథాపి నూనం తద్వర్ణం తథా శ్రీమద్యథేతరత్ ॥ ౪౭
ఇయం కనకవర్ణాంగీ రామస్య మహిషీ ప్రియా
ప్రణష్టాపి సతీ యాస్య మనసో న ప్రణశ్యతి ॥ ౪౮
ఇయం సా యత్కృతే రామశ్చతుర్భిః పరితప్యతే
కారుణ్యేనానృశంస్యేన శోకేన మదనేన చ ॥ ౪౯
స్త్రీ ప్రణష్టేతి కారుణ్యాదాశ్రితేత్యానృశంస్యతః
పత్నీ నష్టేతి శోకేన ప్రియేతి మదనేన చ ॥ ౫౦
అస్యా దేవ్యా యథారూపమంగప్రత్యంగసౌష్ఠవమ్
రామస్య చ యథా రూపం తస్యేయమసితేక్షణా ॥ ౫౧
అస్యా దేవ్యా మనస్తస్మింస్తస్య చాస్యాం ప్రతిష్ఠితమ్
తేనేయం స చ ధర్మాత్మా ముహూర్తమపి జీవతి ॥ ౫౨
దుష్కరం కృతవాన్ రామో హీనో యదనయా ప్రభుః
ధారయత్యాత్మనో దేహం న శోకేనావసీదతి ॥ ౫౩
దుష్కరం కురుతే రామో య ఇమాం మత్తకాశినీమ్
సీతాం వినా మహాబాహుర్ముహూర్తమపి జీవతి ॥ ౫౪
ఏవం సీతాం తదా దృష్ట్వా హృష్టః పవనసంభవః
జగామ మనసా రామం ప్రశశంస చ తం ప్రభుమ్ ॥ ౫౫

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే పంచదశః సర్గః.

షోడశః సర్గః

౧౬

ప్రశస్య తు ప్రశస్తవ్యాం సీతాం తాం హరిపుంగవః
గుణాభిరామం రామం చ పునశ్చింతాపరోఽభవత్ ॥ ౧

స ముహూర్తమివ ధ్యాత్వా బాష్పపర్యాకులేక్షణః
సీతామాశ్రిత్య తేజస్వీ హనుమాన్విలలాప హ ॥ ౨

మాన్యా గురువినీతస్య లక్ష్మణస్య గురుప్రియా
యది సీతాఽపి దుఃఖార్తా కాలో హి దురతిక్రమః ॥ ౩

రామస్య వ్యవసాయజ్ఞా లక్ష్మణస్య చ ధీమతః
నాత్యర్థం క్షుభ్యతే దేవీ గంగేవ జలదాగమే ॥ ౪

తుల్యశీలవయోవృత్తాం తుల్యాభిజనలక్షణామ్
రాఘవోఽర్హతి వైదేహీం తం చేయమసితేక్షణా ॥ ౫

తాం దృష్ట్వా నవహేమాభాం లోకకాంతామివ శ్రియమ్
జగామ మనసా రామం వచనం చేదమబ్రవీత్ ॥ ౬

అస్యా హేతోర్విశాలాక్ష్యా హతో వాలీ మహాబలః
రావణప్రతిమో వీర్యే కబంధశ్చ నిపాతితః ॥ ౭

విరాధశ్చ హతః సంఖ్యే రాక్షసో భీమవిక్రమః
వనే రామేణ విక్రమ్య మహేంద్రేణేవ శంబరః ॥ ౮

చతుర్దశ సహస్రాణి రక్షసాం భీమకర్మణామ్
నిహతాని జనస్థానే శరైరగ్నిశిఖోపమైః ॥ ౯

ఖరశ్చ నిహతః సంఖ్యే త్రిశిరాశ్చ నిపాతితః
దూషణశ్చ మహాతేజా రామేణ విదితాత్మనా ॥ ౧౦

ఐశ్వర్యం వానరాణాం చ దుర్లభం వాలిపాలితమ్
అస్యా నిమిత్తే సుగ్రీవః ప్రాప్తవాఁల్లోకసత్కృతమ్ ॥ ౧౧

సాగరశ్చ మయా క్రాంతః శ్రీమాన్నదనదీపతిః
అస్యా హేతోర్విశాలాక్ష్యాః పురీ చేయం నిరీక్షితా ॥ ౧౨
యది రామః సముద్రాంతాం మేదినీం పరివర్తయేత్
అస్యాః కృతే జగచ్చాపి యుక్తమిత్యేవ మే మతిః ॥ ౧౩
రాజ్యం వా త్రిషు లోకేషు సీతా వా జనకాత్మజా
త్రైలోక్యరాజ్యం సకలం సీతాయా నాప్నుయాత్కలామ్ ॥ ౧౪
ఇయం సా ధర్మశీలస్య మైథిలస్య మహాత్మనః
సుతా జనకరాజస్య సీతా భర్తృదృఢవ్రతా ॥ ౧౫
ఉత్థితా మేదినీం భిత్త్వా క్షేత్రే హలముఖక్షతే
పద్మరేణునిభైః కీర్ణా శుభైః కేదారపాంసుభిః ॥ ౧౬
విక్రాంతస్యార్యశీలస్య సంయుగేష్వనివర్తినః
స్నుషా దశరథస్యైషా జ్యేష్ఠా రాజ్ఞో యశస్వినీ ॥ ౧౭
ధర్మజ్ఞస్య కృతజ్ఞస్య రామస్య విదితాత్మనః
ఇయం సా దయితా భార్యా రాక్షసీవశమాగతా ॥ ౧౮
సర్వాన్భోగాన్పరిత్యజ్య భర్తృస్నేహబలాత్కృతా
అచింతయిత్వా దుఃఖాని ప్రవిష్టా నిర్జనం వనమ్ ॥ ౧౯
సంతుష్టా ఫలమూలేన భర్తృశుశ్రూషణే రతా
యా పరాం భజతే ప్రీతిం వనేఽపి భవనే యథా ॥ ౨౦
సేయం కనకవర్ణాంగీ నిత్యం సుస్మితభాషిణీ
సహతే యాతనామేతామనర్థానామభాగినీ ॥ ౨౧
ఇమాం తు శీలసంపన్నాం ద్రష్టుమర్హతి రాఘవః
రావణేన ప్రమథితాం ప్రపామివ పిపాసితః ॥ ౨౨
అస్యా నూనం పునర్లాభాద్రాఘవః ప్రీతిమేష్యతి
రాజా రాజ్యపరిభ్రష్టః పునః ప్రాప్యేవ మేదినీమ్ ॥ ౨౩

కామభోగైః పరిత్యక్తా హీనా బంధుజనేన చ
ధారయత్యాత్మనో దేహం తత్సమాగమకాంక్షిణీ ॥ ౨౪
నైషా పశ్యతి రాక్షస్యో నేమాన్పుష్పఫలద్రుమాన్
ఏకస్థహృదయా నూనం రామమేవానుపశ్యతి ॥ ౨౫
భర్తా నామ పరం నార్యా భూషణం భూషణాదపి
ఏషా తు రహితా తేన భూషణార్హా న శోభతే ॥ ౨౬
దుష్కరం కురుతే రామో హీనో యదనయా ప్రభుః
ధారయత్యాత్మనో దేహం న దుఃఖేనావసీదతి ॥ ౨౭
ఇమామసితకేశాంతాం శతపత్రనిభేక్షణామ్
సుఖార్హాం దుఃఖితాం దృష్ట్వా మమాపి వ్యథితం మనః ॥ ౨౮ [మ్
క్షితిక్షమా పుష్కరసన్నిభాక్షీ యా రక్షితా రాఘవలక్ష్మణాభ్యా
సా రాక్షసీభిర్వికృతేక్షణాభిః సంరక్ష్యతే సంప్రతి వృక్షమూలే॥
హిమహతనళినీవ నష్టశోభా వ్యసనపరంపరయా నిపీడ్యమానా
సహచరరహితేవ చక్రవాకీ జనకసుతా కృపణాం దశాం ప్రపన్నా॥
అస్యా హి పుష్పావనతాగ్రశాఖాః శోకం దృఢం వై జనయంత్యశో
కాః॥ హిమవ్యపాయేన చ మందరశ్మిరభ్యుత్థితో నైకసహస్రరశ్మిః॥
ఇత్యేవమర్థం కపిరన్వవేక్ష్య సీతేయమిత్యేవ నివిష్టబుద్ధిః
సంశ్రిత్య తస్మిన్నిషసాద వృక్షే బలీ హరీణామృషభస్తరస్వీ ॥

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే షోడశస్సర్గః.

సప్తదశః సర్గః.

౧౭

తతః కుముదషండాభో నిర్మలో నిర్మలం స్వయమ్
ప్రజగామ నభశ్చంద్రో హంసో నీలమివోదకమ్ ॥ ౧

సాచివ్యమివ కుర్వన్ స ప్రభయా నిర్మలప్రభః
చంద్రమా రశ్మిభిః శీతైః సిషేవే పవనాత్మజమ్ ॥ ౨
స దదర్శ తతః సీతాం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్
శోకభారైరివ న్యస్తాం భారైర్నావమివాంభసి ॥ ౩
దిదృక్షమాణో వైదేహీం హనుమాన్మారుతాత్మజః
స దదర్శావిదూరస్థా రాక్షసీర్ఘోరదర్శనాః ॥ ౪
ఏకాక్షీమేకకర్ణాం చ కర్ణప్రావరణాం తథా
అకర్ణాం శంకుకర్ణాం చ మస్తకోచ్ఛ్వాసనాసికామ్ ॥ ౫
అతికాయోత్తమాంగీం చ తనుదీర్ఘశిరోధరామ్
ధ్వస్తకేశీం తథాకేశీం కేశకంబళధారిణీమ్ ॥ ౬
లంబకర్ణలలాటాం చ లంబోదరపయోధరామ్
లంబోష్ఠీం చుబుకోష్ఠీం చ లంబాస్యాం లంబజానుకామ్ ॥ ౭
హ్రస్వాం దీర్ఘాం తథా కుబ్జాం వికటాం వామనాం తథా
కరాళాం భుగ్నవక్త్రాం చ పింగాక్షీం వికృతాననామ్ ॥ ౮
వికృతాః పింగళాః కాళీః క్రోధనాః కలహప్రియాః
కాలాయసమహాశూలకూటముద్గరధారిణీః ॥ ౯
వరాహమృగశార్దూలమహిషాజశివాముఖీః
గజోష్ట్రహయపాదీశ్చ నిఖాతశిరసోఽపరాః ॥ ౧౦
ఏకహస్తైకపాదాశ్చ ఖరకర్ణ్యశ్వకర్ణికాః
గోకర్ణీర్హస్తికర్ణీశ్చ హరికర్ణీస్తథాపరాః ॥ ౧౧
అనాసా అతినాసాశ్చ తిర్యఙ్నాసా వినాసికాః
గజసన్నిభనాసాశ్చ లలాటోచ్ఛ్వాసనాసికాః ॥ ౧౨
హస్తిపాదా మహాపాదా గోపాదాః పాదచూళికాః
అతిమాత్రశిరోగ్రీవా అతిమాత్రకుచోదరీః ॥ ౧౩

అతిమాత్రాస్యనేత్రాశ్చ దీర్ఘజిహ్వానఖా స్తథా
అజాముఖీర్హ స్తిముఖీర్గోముఖీః సూకరీముఖీః ॥ ౧౪
హయోష్ట్రఖరవక్త్రాశ్చ రాక్షసీర్ఘోరదర్శనాః
శూలముద్గరహస్తాశ్చ క్రోధనాః కలహప్రియాః ॥ ౧౫
కరాలా ధూమ్రకేశీశ్చ రాక్షసీర్వికృతాననాః
పిబంతీః సతతం పానం సదా మాంససురాప్రియాః ॥ ౧౬
మాంసశోణితదిగ్ధాంగీర్మాంసశోణితభోజనాః
తా దదర్శ కపిశ్రేష్ఠో రోమహర్షణదర్శనాః ॥ ౧౭
స్కంధవంతముపాసీనాః పరివార్య వనస్పతిమ్ ॥
తస్యాధస్తాచ్చ తాం దేవీం రాజపుత్రీమనిందితామ్ ॥ ౧౮
లక్షయామాస లక్ష్మీవాన్ హనుమాన్ జనకాత్మజామ్
నిష్ప్రభాం శోకసంతప్తాం మలసంకులమూర్ధజామ్ ॥ ౧౯
క్షీణపుణ్యాం చ్యుతాం భూమౌ తారాం నిపతితామివ
చారిత్రవ్యపదేశాఢ్యాం భ ర్తృదర్శనదుర్గతామ్ ॥ ౨౦
భూషణైరు త్తమైర్హీనాం భ ర్తృవాత్సల్యభూషణామ్
రాక్షసాధిపసంరుద్ధాం బంధుభిశ్చ వినాకృతామ్ ॥ ౨౧
వియూథాం సింహసంరుద్ధాం బద్ధాం గజవధూమివ
చంద్రరేఖాం పయోదాంతే శారదాభ్రైరివావృతామ్ ॥ ౨౨
క్లిష్టరూపామసంస్పర్శాదయుక్తామివ వల్లకీమ్ ॥
సీతాం భ ర్తృవశే యుక్తామయుక్తాం రాక్షసీవశే ॥ ౨౩
అశోకవనికామధ్యే శోకసాగరమాప్లుతామ్
తాభిః పరివృతాం తత్ర సగ్రహామివ రోహిణీమ్ ॥ ౨౪
దదర్శ హనుమాన్ దేవీం లతామకుసుమామివ
సా మలేన చ దిగ్ధాంగీ వపుషా చాప్యలంకృతా ॥ ౨౫

మృణాలీ పంకదిగ్ధేవ విభాతి న విభాతి చ
మలినేన తు వస్త్రేణ పరిక్లిష్టేన భామినీమ్ ॥ ౨౬
సంవృతాం మృగశాబాక్షీం దదర్శ హనుమాన్కపిః
తాం దేవీం దీనవదనామదీనాం భర్తృతేజసా ॥ ౨౭
రక్షితాం స్వేన శీలేన సీతామసితలోచనామ్
తాం దృష్ట్వా హనుమాన్ సీతాం మృగశాబనిభేక్షణామ్॥ ౨౮
మృగకన్యామివ త్రస్తాం వీక్షమాణాం సమంతతః
దహంతీమివ నిశ్శ్వాసైర్వృక్షాన్పల్లవధారిణః ॥ ౨౯
సంఘాతమివ శోకానాం దుఃఖస్యోర్మిమివోత్థితామ్
తాం క్షామాం సువిభక్తాంగీం వినాభరణశోభినీమ్ ॥ ౩౦
ప్రహర్షమతులం లేభే మారుతిః ప్రేక్ష్య మైథిలీమ్
హర్షజాని చ సోఽశ్రూణి తాం దృష్ట్వా మదిరేక్షణామ్ ॥ ౩౧
ముమోచ హనుమాంస్తత్ర నమశ్చక్రే చ రాఘవమ్
నమస్కృత్వా స రామాయ లక్ష్మణాయ చ వీర్యవాన్ ॥ ౩౨
సీతాదర్శనసంహృష్టో హనుమాన్ సంవృతోఽభవత్ ॥ ౩౨½

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే సప్తదశః సర్గః.

అష్టాదశః సర్గః.

(:o:)

తథా విప్రేక్షమాణస్య వనం పుష్పితపాదపమ్
విచిన్వతశ్చ వైదేహీం కించిచ్ఛేషా నిశాభవత్ ॥ ౧
షడంగవేదవిదుషాం క్రతుప్రవరయాజినామ్
శుశ్రావ బ్రహ్మఘోషాంశ్చ విరాత్రే బ్రహ్మరక్షసామ్ ॥ ౨
అథ మంగళవాదిత్రైః శబ్దైః శ్రోత్రమనోహరైః
ప్రాబుధ్యత మహాబాహుర్దశగ్రీవో మహాబలః ॥ ౩

విబుధ్యతు యథాకాలం రాక్షసేంద్రః ప్రతాపవాన్
స్రస్తమాల్యాంబరధరో వైదేహీమన్వచింతయత్ ॥ ౪

భృశం నియుక్తస్తస్యాం చ మదనేన మదోత్కటః
న స తం రాక్షసః కామం శశాకాత్మని గూహితుమ్ ॥ ౫

స సర్వాభరణైర్యుక్తో బిభ్రచ్ఛ్రియమనుత్తమామ్
తాం నగైర్బహుభిర్జుష్టాం సర్వపుష్పఫలోపగైః ॥ ౬

వృతాం పుష్కరిణీభిశ్చ నానాపుష్పోపశోభితామ్
సదామదైశ్చ విహగైర్విచిత్రాం పరమాద్భుతామ్ ॥ ౭

ఈహామృగైశ్చ వివిధైర్జుష్టాం దృష్టిమనోహరైః
వీథీః సంప్రేక్షమాణశ్చ మణికాంచనతోరణాః ॥ ౮

నానామృగగణాకీర్ణాం ఫలైః ప్రపతితైర్వృతామ్
అశోకవనికామేవ ప్రావిశత్సంతతద్రుమామ్ ॥ ౯

అంగనాశతమాత్రం తు తం వ్రజంతమనువ్రజత్
మహేంద్రమివ పౌలస్త్యం దేవగంధర్వయోషితః ॥ ౧౦

దీపికాః కాంచనీః కాశ్చిజ్జగృహుస్తత్ర యోషితః
వాలవ్యజనహస్తాశ్చ తాలవృంతాని చాపరాః ॥ ౧౧

కాంచనైరపి భృంగారైర్జహ్రుః సలిలమగ్రతః
మండలాగ్రాన్ బృసీం చైవ గృహ్యాన్యాః పృష్ఠతో యయుః ॥

కాచిద్రత్నమయీం స్థాలీం పూర్ణాం పానస్య భామినీ
దక్షిణా దక్షిణేనైవ తదా జగ్రాహ పాణినా ॥ ౧౩

రాజహంసప్రతీకాశం ఛత్రం పూర్ణశశిప్రభమ్
సౌవర్ణదండమపరా గృహీత్వా పృష్ఠతో యయౌ ॥ ౧౪

నిద్రామదపరీతాక్ష్యో రావణస్యోత్తమాః స్త్రియః
అనుజగ్ముః పతిం వీరం ఘనం విద్యుల్లతా ఇవ ॥ ౧౫

వ్యావిద్ధహారకేయూరాః సమామృదితవర్ణకాః
సమాగళితకేశాంతాః సస్వేదవదనాస్తథా ॥ ౧౬
ఘూర్ణంత్యో మదశేషేణ నిద్రయా చ శుభాననాః
స్వేదక్లిష్టాంగకుసుమాః సుమాల్యాకులమూర్ధజాః ॥ ౧౭
ప్రయాంతం నైరృతపతిం నార్యో మదిరలోచనాః
బహుమానాచ్చ కామాచ్చ ప్రియా భార్యాస్తమన్వయుః ॥ ౧౮
స చ కామపరాధీనః పతిస్తాసాం మహాబలః
సీతాసక్తమనా మందో మదాంచితగతిర్బభౌ ॥ ౧౯
తతః కాంచీనినాదం చ నూపురాణాం చ నిస్స్వనమ్
శుశ్రావ పరమస్త్రీణాం స కపిర్మారుతాత్మజః ॥ ౨౦
తం చాప్రతిమకర్మాణమచింత్యబలపౌరుషమ్
ద్వారదేశమనుప్రాప్తం దదర్శ హనుమాన్కపిః ॥ ౨౧
దీపికాభిరనేకాభిః సమంతాదవభాసితమ్
గంధతైలావసిక్తాభిర్ధ్రియమాణాభిరగ్రతః ॥ ౨౨
కామదర్పమదైర్యుక్తం జిహ్మతామ్రాయతేక్షణమ్
సమక్షమివ కందర్పమపవిద్ధశరాసనమ్ ॥ ౨౩
మథితామృతఫేనాభమరజోవస్త్రముత్తమమ్
సలీలమనుకర్షంతం విముక్తం సక్తమంగదే ॥ ౨౪
తం పత్రవిటపే లీనః పత్రపుష్పఘనావృతః
సమీపమివ సంక్రాంతం నిధ్యాతుముపచక్రమే ॥ ౨౫
అవేక్షమాణస్తు తతో దదర్శ కపికుంజరః
రూపయౌవనసంపన్నా రావణస్య వరస్త్రియః ॥ ౨౬
తాభిః పరివృతో రాజా సురూపాభిర్మహాయశాః
తన్మృగద్విజసంఘుష్టం ప్రవిష్టః ప్రమదావనమ్ ॥ ౨౭

క్షీబో విచిత్రాభరణః శంకుకర్ణో మహాబలః
తేన విశ్రవసః పుత్రః స దృష్టో రాక్షసాధిపః ॥ ౨౮
వృతః పరమనారీభిస్తారాభిరివ చంద్రమాః
తం దదర్శ మహాతేజా స్తేజోవంతం మహాకపిః ॥ ౨౯
రావణోఽయం మహాబాహురితి సంచింత్య వానరః
అవప్లుతో మహాతేజా హనుమాన్మారుతాత్మజః ॥ ౩౦
స తథాప్యుగ్రతేజాః సన్నిర్ధూత స్తస్య తేజసా
పత్రగుహ్యాంతరే సక్తో హనుమాన్ సంవృతోఽభవత్ ॥ ౩౧
స తామసితకేశాంతాం సుశ్రోణీం సంహత స్తనీమ్
దిదృక్షురసితాపాంగాముపావ ర్తత రావణః ॥ ౩౨

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే అష్టాదశః సర్గః.

ఏకోన వింశః సర్గః. ౧౯

తస్మిన్నేవ తతః కాలే రాజపుత్రీ త్వనిందితా
రూపయౌవనసంపన్నం భూషణోత్తమభూషితమ్ ॥ ౧
తతో దృష్ట్వైవ వైదేహీ రావణం రాక్షసాధిపమ్
ప్రావేపత వరారోహా ప్రవాతే కదళీ యథా ॥ ౨
ఆచ్ఛాద్యోదరమూరుభ్యాం బాహుభ్యాం చ పయోధరౌ
ఉపవిష్టా విశాలాక్షీ రుదంతీ వరవర్ణినీ ॥ ౩
దశగ్రీవస్తు వైదేహీం రక్షితాం రాక్షసీగణైః
దదర్శ సీతాం దుఃఖార్తాం నావం సన్నామివార్ణవే ॥ ౪
అసంవృతాయామాసీనాం ధరణ్యాం సంశితవ్రతామ్
ఛిన్నాం ప్రపతితాం భూమౌ శాఖామివ వనస్పతేః ॥ ౫
మలమండనదిగ్ధాంగీం మండనార్హామమండితామ్

మృణాలీ పంకదిగ్ధేవ విభాతి న విభాతి చ ॥ ౬
సమీపం రాజసింహస్య రామస్య విదితాత్మనః
సంకల్పహయసంయుక్తైర్యాంతీమివ మనోరథైః ॥ ౭
శుష్యంతీం రుదతీమేకాం ధ్యానశోకపరాయణామ్
దుఃఖస్యాంతమపశ్యంతీం రామాం రామమనువ్రతామ్ ॥ ౮
వేష్టమానాం తథాఽవిష్టాం పన్నగేంద్రవధూమివ
ధూప్యమానాం గ్రహేణేవ రోహిణీం ధూమకేతునా ॥ ౯
వృత్తశీలకులే జాతామాచారవతి ధార్మికే
పునస్సంస్కారమాపన్నాం జాతామివ చ దుష్కులే ॥ ౧౦
అభూతేనాపవాదేన కీర్తిం నిపతితామివ
ఆమ్నాయానామయోగేన విద్యాం ప్రశిథిలామివ ॥ ౧౧
సన్నామివ మహాకీర్తిం శ్రద్ధామివ విమానితామ్
పూజామివ పరిక్షీణామాశాం ప్రతిహతామివ ॥ ౧౨
ఆయతీమివ విధ్వస్తామాజ్ఞాం ప్రతిహతామివ
దీప్తామివ దిశం కాలే పూజామపహృతామివ ॥ ౧౩
పద్మినీమివ విధ్వస్తాం హతశూరాం చమూమివ
ప్రభామివ తమోధ్వస్తాముపక్షీణామివాపగామ్ ॥ ౧౪
వేదీమివ పరామృష్టాం శాంతామగ్నిశిఖామివ
పౌర్ణమాసీమివ నిశాం రాహుగ్రస్తేందుమండలామ్ ॥ ౧౫
ఉత్కృష్టపర్ణకమలాం విత్రాసితవిహంగమామ్
హస్తిహస్తపరామృష్టామాకులాం పద్మినీమివ ॥ ౧౬
పతిశోకాతురాం శుష్కాం నదీం విస్రావితామివ
పరయా మృజయా హీనాం కృష్ణపక్షనిశామివ ॥ ౧౭
సుకుమారీం సుజాతాంగీం రత్నగర్భగృహోచితామ్
తప్యమానామివోష్ణేన మృణాలీమచిరోద్ధృతామ్ ॥ ౧౮

గృహీతామాళితాం స్తంభే యూథపేన వినాకృతామ్
నిఃశ్వసంతీం సుదుఃఖార్తాం గజరాజవధూమివ ॥ ౧౯
ఏకయా దీర్ఘయా వేణ్యా శోభమానామయత్నతః
నీలయా నీరదాపాయే వనరాజ్యా మహీమివ ॥ ౨౦
ఉపవాసేన శోకేన ధ్యానేన చ భయేన చ
పరిక్షీణాం కృశాం దీనామల్పాహారాం తపోధనామ్ ॥ ౨౧
అయాచమానాం దుఃఖార్తాం ప్రాంజలిం దేవతామివ
భావేన రఘుముఖ్యస్య దశగ్రీవపరాభవమ్ ॥ ౨౨
సమీక్షమాణాం రుదతీమనిందితామ్
సుపక్ష్మతామ్రాయతశుక్లలోచనామ్ ।
అనువ్రతాం రామమతీవ మైథిలీమ్
ప్రలోభయామాస వధాయ రావణః ॥ ౨౩

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకోనవింశః సర్గః.

———(:o:)———

వింశ సర్గః.

౨౦

స తాం పతివ్రతాం దీనాం నిరానందాం తపస్వినీమ్
సాకారైర్మధురైర్వాక్యైర్న్యదర్శయత రావణః ॥ ౧
మాం దృష్ట్వా నాగనాసోరు గూహమానా స్తనోదరమ్
అదర్శనమివాత్మానం భయాన్నేతుం త్వమిచ్ఛసి ॥ ౨
కామయే త్వాం విశాలాక్షి బహు మన్యస్వ మాం ప్రియే
సర్వాంగగుణసంపన్నే సర్వలోకమనోహరే ॥ 3
నేహ కేచిన్మనుష్యా వా రాక్షసాః కామరూపిణః
వ్యపసర్పతు తే సీతే భయం మత్తః సముత్థితమ్ ॥ ౪
స్వధర్మో రక్షసాం భీరు సర్వథైవ న సంశయః

గమనం వా పరస్త్రీణాం హరణం సంప్రమథ్య వా ॥ ౫
ఏవం చైతదకామాం తు న త్వాం స్ప్రక్ష్యామి మైథిలి
కామం కామః శరీరే మే యథాకామం ప్రవర్తతామ్ ॥ ౬
దేవి నేహ భయం కార్యం మయి విశ్వసిహి ప్రియే
ప్రణయస్వ చ తత్త్వేన మైవం భూః శోకలాలసా ॥ ౭
ఏకవేణీ ధరాశయ్యా ధ్యానం మలినమంబరమ్
అస్థానేఽప్యుపవాసశ్చ నైతాన్యౌపయికాని తే ॥ ౮
విచిత్రాణి చ మాల్యాని చందనాన్యగరూణి చ
వివిధాని చ వాసాంసి దివ్యాన్యాభరణాని చ ॥ ౯
మహార్హాణి చ పానాని శయనాన్యాసనాని చ
గీతం నృత్తం చ వాద్యం చ లభ మాం ప్రాప్య మైథిలి ॥ ౧౦
స్త్రీరత్నమసి మైవం భూః కురు గాత్రేషు భూషణమ్
మాం ప్రాప్య హి కథంను స్యాస్త్వమనర్హా సువిగ్రహే॥ ౧౧
ఇదం తే చారు సంజాతం యౌవనం వ్యతివర్తతే
యదతీతం పునర్నైతి స్రోతః శీఘ్రమపామివ॥ ౧౨
త్వాం కృత్వోపరతో మన్యే రూపకర్తా స విశ్వసృక్
న హి రూపోపమా త్వన్యా తవాస్తి శుభదర్శనే ॥ ౧౩
త్వాం సమాసాద్య వై దేహి రూపయౌవనశాలినీమ్
కః పుమానతివర్తేత సాక్షాదపి పితామహః ॥ ౧౪
యద్యత్పశ్యామి తే గాత్రం శీతాంశుసదృశాననే
తస్మింస్తస్మిన్ పృథుశ్రోణి చక్షుర్మమ నిబధ్యతే ॥ ౧౫
భవ మైథిలి భార్యా మే మోహమేనం విసర్జయ
బహ్వీనాముత్తమస్త్రీణామాహృతానామితస్తతః ॥ ౧౬
సర్వాసామేవ భద్రం తే మమాగ్రమహిషీ భవ
లోకేభ్యో యాని రత్నాని సంప్రమథ్యాహృతాని వై ॥ ౧౭

తాని మే భీరు సర్వాణి రాజ్యం చైతదహం చ తే
విజిత్య పృథివీం సర్వాం నానానగరమాలినీమ్ ॥ ౧౮
జనకాయ ప్రదాస్యామి తవ హేతోర్విలాసిని
నేహ పశ్యామి లోకేఽన్యం యో మే ప్రతిబలో భవేత్ ॥ ౧౯
పశ్య మే సుమహద్వీర్యమప్రతిద్వంద్వమాహవే
అసకృత్సంయుగే భగ్నా మయా విమృదితధ్వజాః ॥ ౨౦
అశక్తాః ప్రత్యనీకేషు స్థాతుం మమ సురాసురాః
ఇచ్ఛయా క్రియతామద్య ప్రతికర్మ తవోత్తమమ్ ॥ ౨౧
సప్రభాణ్యవసజ్యంతాం తవాంగే భూషణాని చ
సాధు పశ్యామి తే రూపం సంయుక్తం ప్రతికర్మణా ॥ ౨౨
ప్రతికర్మాభిసంయుక్తా దాక్షిణ్యేన వరాననే
భుఙ్క్ష్వ భోగాన్యథాకామం పిబ భీరు రమస్వ చ ॥ ౨౩
యథేష్టంచ ప్రయచ్ఛ త్వం పృథివీం వా ధనాని చ
లలస్వ మయి విస్రబ్ధా ధృష్టమాజ్ఞాపయస్వ చ ॥ ౨౪
మత్ప్రసాదాల్లలంత్యాశ్చ లలంతాం బాంధవాస్తవ ॥
బుద్ధిం మమానుపశ్య త్వం శ్రియం భద్రే యశశ్చ మే॥ ౨౫
కిం కరిష్యసి రామేణ సుభగే చీరవాససా
నిక్షిప్తవిజయో రామో గతశ్రీర్వనగోచరః ॥ ౨౬
వ్రతీ స్థండిలశాయీ చ శంకే జీవతి వా న వా
న హి వైదేహి రామస్త్వాం ద్రష్టుం వాప్యుపలప్స్యతే॥ ౨౭
పురోబలాకైరసితైర్మేఘైర్జ్యోత్స్నామివావృతామ్
నచాపి మమ హస్తాత్త్వాం ప్రాప్తుమర్హతి రాఘవః ॥ ౨౮
హిరణ్యకశిపుః కీర్తిమింద్రహస్తగతామివ
చారుస్మితే చారుదతి చారునేత్రే విలాసిని ॥ ౨౯

మనో హరసి మే భీరు సుపర్ణః పన్నగం యథా
క్లిష్టకౌశేయవసనాం తన్వీమప్యనలంకృతామ్ ॥ ౩౦
త్వాం దృష్ట్వా స్వేషు దారేషు రతిం నోపలభామ్యహమ్
అంతఃపురనివాసిన్యః స్త్రియః సర్వగుణాన్వితాః ॥ ౩౧
యావంత్యో మమ సర్వాసామైశ్వర్యం కురు జానకి
మమ హ్యసితకేశాంతే త్రైలోక్యప్రవరాః స్త్రియః ॥ ౩౨
తాస్త్వాం పరిచరిష్యంతి శ్రియమప్సరసో యథా
యాని వైశ్రవణే సుభ్రు రత్నాని చ ధనాని చ॥ ౩౩
తాని లోకాంశ్చ సుశ్రోణి మాం చ భుఙ్క్ష్వ యథాసుఖమ్
న రామ స్తపసా దేవి న బలేన న విక్రమైః ॥ ౩౪
న ధనేన మయా తుల్య స్తేజసా యశసాపి వా ॥
పిబ విహర రమస్వ భుఙ్క్ష్వ భోగాన్
ధననిచయం ప్రదిశామి మేదినీం చ।
మయి లల లలనే యథాసుఖం త్వం
త్వయి చ సమేత్య లలంతు బాంధవా స్తే॥ ౩౫
కుసుమితతరుజాలసంతతాని భ్రమరయుతాని సముద్రతీరజాని
కనకవిమలహారభూషితాంగీ విహర మయా సహ భీరు కాననాని॥

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే వింశః సర్గః.

ఏకవింశః సర్గః.

౨౧

తస్య తద్వచనం శ్రుత్వా సీతా రౌద్రస్య రక్షసః
ఆర్తా దీనస్వరా దీనం ప్రత్యువాచ శనైర్వచః ॥ ౧
దుఃఖార్తా రుదతీ సీతా వేపమానా తపస్వినీ

చింతయంతీ వరారోహా పతిమేవ పతివ్రతా ॥ ౨
తృణమంతరతః కృత్వా ప్రత్యువాచ శుచిస్మితా
నివర్తయ మనో మత్తః స్వజనే క్రియతాం మనః ॥ ౩
న మాం ప్రార్థయితుం యుక్తం సుసిద్ధిమివ పాపకృత్
అకార్యం న మయా కార్యమేకపత్న్యా విగర్హితమ్ ॥ ౪
కులం సంప్రాప్తయా పుణ్యం కులే మహతి జాతయా
ఏవముక్త్వా తు వైదేహీ రావణం తం యశస్వినీ ॥ ౫
రాక్షసం పృష్ఠతః కృత్వా భూయో వచనమబ్రవీత్
నాహమౌపయికీ భార్యా పరభార్యా సతీ తవ ॥ ౬
సాధు ధర్మమవేక్షస్వ సాధు సాధువ్రతం చర
యథా తవ తథాన్యేషాం దారా రక్ష్యా నిశాచర ॥ ౭
ఆత్మానముపమాం కృత్వా స్వేషు దారేషు రమ్యతామ్
అతుష్టం స్వేషు దారేషు చపలం చలితేంద్రియమ్ ॥ ౮
నయంతి నికృతిప్రజ్ఞం పరదారాః పరాభవమ్
ఇహ సంతో న వా సంతి సతో వా నానువర్తసే ॥ ౯
తథాహి విపరీతా తే బుద్ధిరాచారవర్జితా
వచో మిథ్యాప్రణీతాత్మా పథ్యముక్తం విచక్షణైః ॥ ౧౦
రాక్షసానామభావాయ త్వం వా న ప్రతిపద్యసే
అకృతాత్మానమాసాద్య రాజానమనయే రతమ్ ॥ ౧౧
సమృద్ధాని వినశ్యంతి రాష్ట్రాణి నగరాణి చ
తథేయం త్వాం సమాసాద్య లంకా రత్నౌఘసంకులా ॥ ౧౨
అపరాధాత్తవైకస్య నచిరాద్వినశిష్యతి
స్వకృతైర్హన్యమానస్య రావణాదీర్ఘదర్శినః ॥ ౧౩
అభినందంతి భూతాని వినాశే పాపకర్మణః
ఏవం త్వాం పాపకర్మాణం వక్ష్యంతి నికృతా జనాః ॥ ౧౪

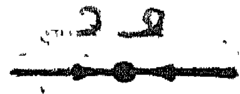
దిష్ట్యైతద్వ్యసనం ప్రాప్తో రౌద్ర ఇత్యేవ హర్షితాః
శక్యా లోభయితుం నాహమైశ్వర్యేణ ధనేన వా ॥ ౧౫
అనన్యా రాఘవేణాహం భాస్కరేణ ప్రభా యథా
ఉపధాయ భుజం తస్య లోకనాథస్య సత్కృతమ్ ॥ ౧౬
కథం నామోపధాస్యామి భుజమన్యస్య కస్యచిత్
అహమౌపయికీ భార్యా తస్యైవ వసుధాపతేః ॥ ౧౭
వ్రతస్నాతస్య ధీరస్య విద్యేవ విదితాత్మనః
సాధు రావణ రామేణ మాం సమానయ దుఃఖితామ్ ॥ ౧౮
వనే వాశితయా సార్ధం కరేణ్వేవ గజాధిపమ్
మిత్రమౌపయికం కర్తుం రామః స్థానం పరీప్సతా ॥ ౧౯
వధం చానిచ్ఛతా ఘోరం త్వయాసౌ పురుషర్షభః
విదితః సహి ధర్మజ్ఞః శరణాగతవత్సలః ॥ ౨౦
తేన మైత్రీ భవతు తే యది జీవితుమిచ్ఛసి
ప్రసాదయస్వ త్వం చైనం శరణాగతవత్సలమ్ ॥ ౨౧
మాం చాస్మై ప్రయతో భూత్వా నిర్యాతయితుమర్హసి
ఏవం హి తే భవేత్స్వస్తి సంప్రదాయ రఘూత్తమే ॥ ౨౨
అన్యథా త్వం హి కుర్వాణో వధం ప్రాప్స్యసి రావణ
వర్జయేద్వజ్రముత్సృష్టం వర్జయే దంతకశ్చిరమ్ ॥ ౨౩
త్వద్విధం తు న సంక్రుద్ధో లోకనాథః స రాఘవః
రామస్య ధనుషః శబ్దం శ్రోష్యసి త్వం మహాస్వనమ్ ॥ ౨౪
శతక్రతువిసృష్టస్య నిర్ఘోషమశనేరివ
ఇహ శీఘ్రం సుపర్వాణో జ్వలితాస్యా ఇవోరగాః ॥ ౨౫
ఇషవో నిపతిష్యంతి రామలక్ష్మణలక్షణాః
రక్షాంసి పరినిఘ్నంతః పుర్యామస్యాం సమంతతః ॥ ౨౬
అసంపాతం కరిష్యంతి పతంతః కంకవాససః

రాక్షసేంద్రమహాసర్పాన్ స రామగరుడో మహాన్ ॥ ౨౭
ఉద్ధరిష్యతి వేగేన వైనతేయ ఇవోరగాన్
అపనేష్యతి మాం భర్తా త్వత్తః శీఘ్రమరిందమః ॥ ౨౮
అసురేభ్యః శ్రియం దీప్తాం విష్ణుస్త్రిభిరివ క్రమైః
జనస్థానే హతస్థానే నిహతే రక్షసాం బలే ॥ ౨౯
అశక్తేన త్వయా రక్షః కృతమేతదసాధు వై
ఆశ్రమం తు తయోః శూన్యం ప్రవిశ్య నరసింహయోః ॥ ౩౦
గోచరం గతయోర్భ్రాత్రోరపనీతా త్వయాధమ
నహి గంధముపాఘ్రాయ రామలక్ష్మణయోస్త్వయా ॥ ౩౧
శక్యం సందర్శనే స్థాతుం శునా శార్దూలయోరివ
తస్య తే విగ్రహే తాభ్యాం యుగగ్రహణమస్థిరమ్॥ ౩౨
వృత్రస్యేవేంద్రబాహుభ్యాం బాహోరేకస్య నిగ్రహః
క్షిప్రం తవ స నాథో మే రామః సౌమిత్రిణా సహ ॥ ౩౩
తోయమల్పమివాదిత్యః ప్రాణానాదాస్యతే శరైః
గిరిం కుబేరస్య గతోపధాయ వా సభాం గతో వా వరుణస్య
రాజ్ఞః । అసంశయం దాశరథేర్న మోక్ష్యసే మహాద్రుమః
కాలహతోఽశనేరివ ॥ ౩౪

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే. ఏకవింశః సర్గః.

ద్వా విం శః స ర్గః.

౨౨

సీతాయా వచనం శ్రుత్వా పరుషం రాక్షసాధిపః
ప్రత్యువాచ తతః సీతాం విప్రియం ప్రియదర్శనామ్ ॥ ౧
యథా యథా సాంత్వయితా వశ్యః స్త్రీణాం తథా తథా
యథా యథా ప్రియం వక్తా పరిభూతస్తథా తథా ॥ ౨
సన్నియచ్ఛతి మే క్రోధం త్వయి కామః సముత్థితః

ప్రవణో మార్గమాసాద్య హయానివ సుసారథిః ॥ ౩
వామః కామో మనుష్యాణాం యస్మిన్ కిల నిబధ్యతే
జనే తస్మింస్త్వనుక్రోశః స్నేహశ్చ కిల జాయతే ॥ ౪
ఏతస్మాత్కారణాన్న త్వాం ఘాతయామి వరాననే
వధార్హామవమానార్హాం మిథ్యాప్రవ్రజితే రతామ్ ॥ ౫
పరుషాణీహ వాక్యాని యాని యాని బ్రవీషి మామ్
తేషు తేషు వధో యుక్తస్తవ మైథిలి దారుణః ॥ ౬
ఏవముక్త్వా తు వైదేహీం రావణో రాక్షసాధిపః
క్రోధసంరంభసంయుక్తః సీతాముత్తరమబ్రవీత్ ॥ ౭
ద్వౌ మాసౌ రక్షితవ్యౌ మే యోఽవధిస్తే మయా కృతః
తతః శయనమారోహ మమ త్వం వరవర్ణిని ॥ ౮
ఊర్ధ్వం ద్వాభ్యాం తు మాసాభ్యాం భర్తారం మామనిచ్ఛతీమ్
మమ త్వాం ప్రాతరాశార్థమారభంతే మహానసే ॥ ౯
తాం తర్జ్యమానాం సంప్రేక్ష్య రాక్షసేంద్రేణ జానకీమ్
దేవగంధర్వకన్యాస్తా విషేదుర్వికృతేక్షణాః ॥ ౧౦
ఓష్ఠప్రకారైరపరా వక్త్రైర్నేత్రైస్తథాపరాః
సీతామాశ్వాసయామాసుస్తర్జితాం తేన రక్షసా ॥ ౧౧
తాభిరాశ్వాసితా సీతా రావణం రాక్షసాధిపమ్
ఉవాచాత్మహితం వాక్యం వృత్తశౌండీర్యగర్వితమ్ ॥ ౧౨
నూనం న తే జనః కశ్చిదస్తి నిఃశ్రేయసే స్థితః
నివారయతి యో న త్వాం కర్మణోఽస్మాద్విగర్హితాత్ ॥ ౧౩
మాం హి ధర్మాత్మనః పత్నీం శచీమివ శచీపతేః
త్వదన్యస్త్రిషు లోకేషు ప్రార్థయేన్మనసాపి కః ॥ ౧౪
రాక్షసాధమ రామస్య భార్యామమితతేజసః
ఉక్తవానసి యత్పాపం క్వ గతస్తస్య మోక్ష్యసే ॥ ౧౫
యథా దృప్తశ్చ మాతంగః శశశ్చ సహితో వనే
తథా ద్విరదవద్రామస్త్వం నీచ శశవత్ స్మృతః ॥ ౧౬
స త్వమిక్ష్వాకునాథం వై క్షిపన్నిహ న లజ్జసే

చక్షుషోర్విషయం తస్య న తావదుపగచ్ఛసి ॥ ౧౭
ఇమే తే నయనే క్రూరే విరూపే కృష్ణపింగళే
క్షితౌ న పతితే కస్మాన్మామనార్య నిరీక్షతః ॥ ౧౮
తస్య ధర్మాత్మనః పత్నీం స్నుషాం దశరథస్య చ
కథం వ్యాహరతో మాం తే న జిహ్వా వ్యవశీర్యతే ॥ ౧౯
అసందేశాత్తు రామస్య తపసశ్చానుపాలనాత్
న త్వాం కుర్మి దశగ్రీవ భస్మ భస్మార్హ తేజసా ॥ ౨౦
నాపహర్తుమహం శక్యా త్వయా రామస్య ధీమతః
విధిస్తవ వధార్థాయ విహితో నాత్ర సంశయః ॥ ౨౧
శూరేణ ధనదభ్రాత్రా బలైః సముదితేన చ
అపోహ్య రామం కస్మాద్ధి దారచౌర్యం త్వయా కృతమ్ ॥ ౨౨
సీతాయా వచనం శ్రుత్వా రావణో రాక్షసాధిపః
వివృత్య నయనే క్రూరే జానకీమన్వవైక్షత ॥ ౨౩
నీలజీమూతసంకాశో మహాభుజశిరోధరః
సింహసత్త్వగతిః శ్రీమాన్ దీప్తజిహ్వాగ్రలోచనః ॥ ౨౪
చలాగ్రమకుటప్రాంశుశ్చిత్రమాల్యానులేపనః
రక్తమాల్యాంబరధరస్తప్తాంగదవిభూషణః ॥ ౨౫
శ్రోణిసూత్రేణ మహతా మేచకేన సుసంవృతః
అమృతోత్పాదనద్ధేన భుజగేనేవ మందరః ॥ ౨౬
తాభ్యాం స పరిపూర్ణాభ్యాం భుజాభ్యాం రాక్షసేశ్వరః
శుశుభేఽచలసంకాశః శృంగాభ్యామివ మందరః ॥ ౨౭
తరుణాదిత్యవర్ణాభ్యాం కుండలాభ్యాం విభూషితః
రక్తపల్లవపుష్పాభ్యామశోకాభ్యామివాచలః ॥ ౨౮
స కల్పవృక్షప్రతిమో వసంత ఇవ మూర్తిమాన్
శ్మశానచైత్యప్రతిమో భూషితోఽపి భయంకరః ॥ ౨౯
అవేక్షమాణో వైదేహీం కోపసంరక్తలోచనః
ఉవాచ రావణః సీతాం భుజంగ ఇవ నిఃశ్వసన్ ॥ ౩౦
అనయేనాభిసంపన్నమర్థహీనమనువ్రతే

నాశయామ్యహమద్య త్వాం సూర్యః సంధ్యామివౌజసా॥ ౩౧
ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం రాజా రావణః శత్రురావణః
సందిదేశ తతః సర్వా రాక్షసీర్ఘోరదర్శనాః॥ ౩౨
ఏకాక్షీమేకకర్ణాం చ కర్ణప్రావరణాం తథా
గోకర్ణీం హస్తికర్ణీం చ లంబకర్ణీమకర్ణికామ్॥ ౩౩
హస్తిపాద్యశ్వపాద్యౌ చ గోపాదీం పాదచూలికామ్
ఏకాక్షీమేకపాదీం చ పృథుపాదీమపాదికామ్॥ ౩౪
అతిమాత్రశిరోగ్రీవామతిమాత్రకుచోదరీమ్
అతిమాత్రాస్యనేత్రాం చ దీర్ఘజిహ్వామజిహ్వికామ్॥ ౩౫
అనాసికాం సింహముఖీం గోముఖీం సూకరీముఖీమ్
యథా మద్వశగా సీతా క్షిప్రం భవతి జానకీ॥ ౩౬
తథా కురుత రాక్షస్యః సర్వాః క్షిప్రం సమేత్య చ
ప్రతిలోమానులోమైశ్చ సామదానాదిభేదనైః॥ ౩౭
ఆవర్జయత వైదేహీం దండస్యోద్యమనేన చ
ఇతి ప్రతిసమాదిశ్య రాక్షసేంద్రః పునఃపునః॥ ౩౮
కామమన్యుపరీతాత్మా జానకీం పర్యతర్జయత్
ఉపగమ్య తతః క్షిప్రం రాక్షసీ ధాన్యమాలినీ॥ ౩౯
పరిష్వజ్య దశగ్రీవమిదం వచనమబ్రవీత్
మయా క్రీడ మహారాజ సీతయా కిం తవానయా॥ ౪౦
వివర్ణయా కృపణయా మానుష్యా రాక్షసేశ్వర
నూనమస్యా మహారాజ న దివ్యాన్భోగసత్తమాన్॥ ౪౧
విదధాత్యమరశ్రేష్ఠస్తవ బాహుబలార్జితాన్
అకామాం కామయానస్య శరీరముపతప్యతే॥ ౪౨
ఇచ్ఛంతీం కామయానస్య ప్రీతిర్భవతి శోభనా
ఏవముక్తస్తు రాక్షస్యా సముత్క్షిప్తస్తతో బలీ॥ ౪౩
ప్రహసన్మేఘసంకాశో రాక్షసః సన్న్యవర్తత
ప్రస్థితః స దశగ్రీవః కంపయన్నివ మేదినీమ్॥ ౪౪
జ్వలద్భాస్కరవర్ణాభం ప్రవివేశ నివేశనమ్

దేవగంధర్వకన్యాశ్చ నాగకన్యాశ్చ సర్వతః।
పరివార్య దశగ్రీవం వివిశుస్తద్గృహోత్తమమ్॥ ౪౫
స మైథిలీం ధర్మపరామవస్థితాం
ప్రవేపమానాం పరిభర్త్స్య రావణః।
విహాయ సీతాం మదనేన మోహితః
స్వమేవ వేశ్మ ప్రవివేశ భాస్వరమ్॥ ౪౬

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ద్వావింశః సర్గః.

త్రయోవింశః సర్గః.

ఇత్యుక్త్వా మైథిలీం రాజా రావణః శత్రురావణః
సందిశ్య చ తతః సర్వా రాక్షసీర్నిర్జగామ హ॥ ౧
నిష్క్రాంతే రాక్షసేంద్రే తు పునరంతఃపురం గతే
రాక్షస్యో భీమరూపాస్తాః సీతాం సమభిదుద్రువుః॥ ౨
తతః సీతాముపాగమ్య రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః
పరం పరుషయా వాచా వైదేహీమిదమబ్రువన్॥ ౩
పౌలస్త్యస్య వరిష్ఠస్య రావణస్య మహాత్మనః
దశగ్రీవస్య భార్యాత్వం సీతే న బహు మన్యసే॥ ౪
తతస్త్వేకజటా నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్
ఆమంత్ర్య క్రోధతామ్రాక్షీ సీతాం కరతలోదరీమ్॥ ౫
ప్రజాపతీనాం షణ్ణాం తు చతుర్థో యః ప్రజాపతిః
మానసో బ్రహ్మణః పుత్త్రః పులస్త్య ఇతి విశ్రుతః॥ ౬
పులస్త్యస్య తు తేజస్వీ మహర్షిర్మానసః సుతః
నామ్నా స విశ్రవా నామ ప్రజాపతిసమప్రభః॥ ౭

తస్య పుత్రో విశాలాక్షి రావణః శత్రురావణః
తస్య త్వం రాక్షసేంద్రస్య భార్యా భవితుమర్హసి ॥ ౮
మయోక్తం చారుసర్వాంగ వాక్యం కిం నానుమన్యసే
తతో హరిజటా నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౯
వివర్త్య నయనే కోపాన్మార్జారసదృశేక్షణా
యేన దేవాస్త్రయస్త్రింశద్దేవరాజశ్చ నిర్జితాః ॥ ౧౦
తస్య త్వం రాక్షసేంద్రస్య భార్యా భవితుమర్హసి
తతస్తు ప్రఘసా నామ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా ॥ ౧౧
భర్త్సయంతీ తదా ఘోరమిదం వచనమబ్రవీత్
వీర్యోత్సిక్తస్య శూరస్య సంగ్రామేష్వనివర్తినః ॥ ౧౨
బలినో వీర్యయుక్తస్య భార్యాత్వం కిం న లప్స్యసే
ప్రియాం బహుమతాం భార్యాం త్యక్త్వా రాజా మహాబలః ॥ ౧౩
సర్వాసాం చ మహాభాగాం త్వాముపైష్యతి రావణః
సమృద్ధం స్త్రీసహస్రేణ నానారత్నోపశోభితమ్ ॥ ౧౪
అంతఃపురం సముత్సృజ్య త్వాముపైష్యతి రావణః
అన్యా తు వికటా నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్ ॥ ౧౫
అసకృద్దేవతాయుద్ధే నాగగంధర్వదానవాః
నిర్జితాః సమరే యేన స తే పార్శ్వముపాగతః ॥ ౧౬
తస్య సర్వసమృద్ధస్య రావణస్య మహాత్మనః
కిమద్య రాక్షసేంద్రస్య భార్యాత్వం నేచ్ఛసేఽధమే ॥ ౧౭
తతస్తు దుర్ముఖీ నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్
యస్య సూర్యో న తపతి భీతో యస్య చ మారుతః ॥ ౧౮
న వాతి స్మాయతాపాంగే కిం త్వం తస్య న తిష్ఠసి
పుష్పవృష్టిం చ తరవో ముముచుర్యస్య వై భయాత్ ॥ ౧౯
శైలాశ్చ సుభ్రూః పానీయం జలదాశ్చ యదేచ్ఛతి

తస్య నైరృతరాజస్య రాజరాజస్య భామిని ॥ ౨౦
కిం త్వం న కురుషే బుద్ధిం భార్యార్థే రావణస్య హి
సాధు తే తత్త్వతో దేవి కథితం సాధు భామిని ॥
గృహాణ సుస్మితే వాక్యమన్యథా న భవిష్యసి ౨౧

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే త్రయోవింశః సర్గః.

చతుర్వింశః సర్గః.

౨౪

తతః సీతాముపాగమ్య రాక్షస్యో వికృతాననాః
పరుషం పరుషా నార్య ఊచుస్తాం వాక్యమప్రియమ్ ॥ ౧
కిం త్వమంతఃపురే సీతే సర్వభూతమనోహరే
మహార్హశయనోపేతే వ వాసమనుమన్యసే ॥ ౨
మానుషీ మానుషస్యైవ భార్యాత్వం బహు మన్యసే
ప్రత్యాహర మనో రామాన్న త్వం జాతు భవిష్యసి ॥ ౩
త్రైలోక్యవసుభోక్తారం రావణం రాక్షసేశ్వరమ్
భర్తారముపసంగమ్య విహరస్వ యథాసుఖమ్ ॥ ౪
మానుషీ మానుషం తం తు రామమిచ్ఛసి శోభనే
రాజ్యాద్భ్రష్టమసిద్ధార్థం విక్లబం త్వమనిందితే ॥ ౫
రాక్షసీనాం వచః శ్రుత్వా సీతా పద్మనిభేక్షణా
నేత్రాభ్యామశ్రుపూర్ణాభ్యామిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౬
యదిదం లోకవిద్విష్టముదాహరథ సంగతాః
నైతన్మనసి వాక్యం మే కిల్బిషం ప్రతిభాతి వః ॥ ౭
న మానుషీ రాక్షసస్య భార్యా భవితుమర్హతి
కామం ఖాదత మాం సర్వా న కరిష్యామి వో వచః॥ ౮

దీనో వా రాజ్యహీనో వా యో మే భర్తా స మే గురుః
తం నిత్యమనురక్తాస్మి యథా సూర్యం సువర్చలా॥ ౯
యథా శచీ మహాభాగా శక్రం సముపతిష్ఠతి
అరుంధతీ వసిష్ఠం చ రోహిణీ శశినం యథా॥ ౧౦
లోపాముద్రా యథాగస్త్యం సుకన్యా చ్యవనం యథా
సావిత్రీ సత్యవంతం చ కపిలం శ్రీమతీ యథా॥ ౧౧
సౌదాసం మదయంతీవ కేశినీ సగరం యథా
నైషధం దమయంతీవ భైమీ పతిమనువ్రతా॥ ౧౨
తథాహమిక్ష్వాకువరం రామం పతిమనువ్రతా
సీతాయా వచనం శ్రుత్వా రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః॥ ౧౩
భర్త్సయంతి స్మ పరుషైర్వాక్యై రావణచోదితాః
అవలీనః స నిర్వాక్యో హనుమాన్శింశుపాద్రుమే॥ ౧౪
సీతాం సంతర్జయంతీస్తా రాక్షసీరశృణోత్కపిః
తామభిక్రమ్య సంక్రుద్ధా వేపమానాం సమంతతః॥ ౧౫
భృశం సంలిలిహుర్దీప్తాన్ప్రలంబాన్ దశనచ్ఛదాన్
ఊచుశ్చ పరమక్రుద్ధాః ప్రగృహ్యాశు పరశ్వధాన్॥ ౧౬
నేయమర్హతి భర్తారం రావణం రాక్షసాధిపమ్
సంభర్త్స్యమానా భీమాభీ రాక్షసీభిర్వరాననా॥ ౧౭
సా బాష్పమపమార్జంతీ శింశుపాం తాముపాగమత్
తతస్తాం శింశుపాం సీతా రాక్షసీభిః సమావృతా॥ ౧౮
అభిగమ్య విశాలాక్షీ తథా శోకపరిప్లుతా
తాం కృశాం దీనవదనాం మలినాంబరధారిణీమ్॥ ౧౯
భర్త్సయాంచక్రిరే సీతాం రాక్షస్యస్తాం సమంతతః
తతస్తాం వినతా నామ రాక్షసీ భీమదర్శనా॥ ౨౦

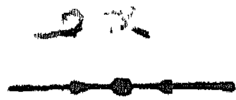
అబ్రవీత్కుపితాకారా కరాళా నిర్ణతోదరీ
సీతే పర్యాప్తమేతావద్భర్తృస్నేహో నిదర్శితః॥ ౨౧
సర్వత్రాతికృతం భద్రే వ్యసనాయోపకల్పతే
పరితుష్టాస్మి భద్రం తే మానుషస్తే కృతో విధిః॥ ౨౨
మమాపి తు వచః పథ్యం బ్రువంత్యాః కురు మైథిలి
రావణం భజ భర్తారం భర్తారం సర్వరక్షసామ్॥ ౨౩
విక్రాంతం రూపవంతం చ సురేశమివ వాసవమ్
దక్షిణం త్యాగశీలం చ సర్వస్య ప్రియదర్శనమ్॥ ౨౪
మానుషం కృపణం రామం త్యక్త్వా రావణమాశ్రియ
దివ్యాంగరాగా వైదేహి దివ్యాభరణభూషితా॥ ౨౫
అద్యప్రభృతి సర్వేషాం లోకానామీశ్వరీ భవ
అగ్నేః స్వాహా యథా దేవీ శచీవేంద్రస్య శోభనే॥ ౨౬
కిం తే రామేణ వైదేహి కృపణేన గతాయుషా
ఏతదుక్తం చ మే వాక్యం యది త్వం న కరిష్యసి॥ ౨౭
అస్మిన్ముహూర్తే సర్వాస్త్వాం భక్షయిష్యామహే వయమ్
అన్యా తు వికటా నామ లంబమానపయోధరా॥ ౨౮
అబ్రవీత్కుపితా సీతాం ముష్టిముద్యమ్య గర్జతీ
బహూన్యప్రియరూపాణి వచనాని సుదుర్మతే॥ ౨౯
అనుక్రోశాన్మృదుత్వాచ్చ సోఢాని తవ మైథిలి
న చ నః కురుషే వాక్యం హితం కాలపురస్సరమ్॥ ౩౦
ఆనీతాసి సముద్రస్య పారమన్యైర్దురాసదమ్
రావణాంతఃపురం ఘోరం ప్రవిష్టా చాసి మైథిలి॥ ౩౧
రావణస్య గృహే రుద్ధామస్మాభిస్తు సురక్షితామ్
న త్వాం శక్తః పరిత్రాతుమపి సాక్షాత్పురందరః॥ ౩౨
కురుష్వ హితవాదిన్యా వచనం మమ మైథిలి

అలమశ్రుప్రపాతేన త్యజ శోకమనర్థకమ్ ॥ ౩౩
భజ ప్రీతిం ప్రహర్షం చ త్యజైతాం నిత్యదైన్యతామ్
సీతే రాక్షసరాజేన సహ క్రీడ యథాసుఖమ్ ॥ ౩౪
జానాసి హి యథా భీరు స్త్రీణాం యౌవనమధ్రువమ్
యావన్న తే వ్యతిక్రామేత్తావత్సుఖమవాప్నుహి ॥ ౩౫
ఉద్యానాని చ రమ్యాణి పర్వతోపవనాని చ
సహ రాక్షసరాజేన చర త్వం మదిరేక్షణే ॥ ౩౬
స్త్రీసహస్రాణి తే సప్త వశే స్థాస్యంతి సుందరి
రావణం భజ భర్తారం భర్తారం సర్వరక్షసామ్ ॥ ౩౭
ఉత్పాట్య వా తే హృదయం భక్షయిష్యామి మైథిలి
యది మే వ్యాహృతం వాక్యం న యథావత్కరిష్యసి ॥ ౩౮
తతశ్చండోదరీ నామ రాక్షసీ క్రోధమూర్ఛితా
భ్రామయంతీ మహచ్ఛూలమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ ౩౯
ఇమాం హరిణలోలాక్షీం త్రాసోత్కంపిపయోధరామ్
రావణేన హృతాం దృష్ట్వా దౌహృదో మే మహానభూత్ ॥
యకృత్ ప్లీహమథోత్పీడం హృదయం చ సబంధనమ్
ఆంత్రాణ్యపి తథా శీర్షం ఖాదేయమితి మే మతిః ॥ ౪౦
తతస్తు ప్రఘసా నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్
కంఠమస్యా నృశంసాయాః పీడయామ కిమాస్యతే ॥ ౪౧
నివేద్యతాం తతో రాజ్ఞే మానుషీ సా మృతేతి హ
నాత్ర కశ్చన సందేహః ఖాదతేతి స వక్ష్యతి ॥ ౪౩
తతస్త్వజాముఖీ నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్
విశస్యేమాం తతః సర్వాః సమాన్కురుత పీలుకాన్ ॥ ౪౪
విభజామ తతః సర్వా వివాదో మే న రోచతే
పేయమానీయతాం క్షిప్రం లేహ్యముచ్చావచం బహు ॥ ౪౫

తతః శూర్పణఖా నామ రాక్షసీ వాక్యమబ్రవీత్
అజాముఖ్యా యదుక్తం హి తదేవ మమ రోచతే ॥ ౪౬
సురా చానీయతాం క్షిప్రం సర్వశోకవినాశినీ
మానుషం మాంసమాస్వాద్య నృత్యామోఽథ నికుంభిలామ్ ॥
ఏవం సంభర్త్స్యమానా సా సీతా సురసుతోపమా
రాక్షసీభిః సుఘోరాభిర్ధైర్యముత్సృజ్య రోదితి ॥ ౪౭

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే చతుర్వింశః సర్గః

పంచవింశః సర్గః

తథా తాసాం వదన్తీనాం పరుషం దారుణం బహు
రాక్షసీనామసౌమ్యానాం రురోద జనకాత్మజా ॥ ౧
ఏవముక్తా తు వైదేహీ రాక్షసీభిర్మనస్వినీ
ఉవాచ పరమత్రస్తా బాష్పగద్గదయా గిరా ॥ ౨
న మానుషీ రాక్షసస్య భార్యా భవితుమర్హతి
కామం ఖాదత మాం సర్వా న కరిష్యామి వో వచః ॥ ౩
సా రాక్షసీమధ్యగతా సీతా సురసుతోపమా
న శర్మ లేభే దుఃఖార్తా రావణేన చ తర్జితా ॥ ౪
వేపతే స్మాధికం సీతా విశంతీవాంగమాత్మనః
వనే యూథపరిభ్రష్టా మృగీ కోకైరివార్దితా ॥ ౫
సా త్వశోకస్య విపులాం శాఖామాలంబ్య పుష్పితామ్
చింతయామాస శోకేన భర్తారం భగ్నమానసా ॥ ౬
సా స్నాపయంతీ విపులౌ స్తనౌ నేత్రజలస్రవైః

చింతయంతీ న శోకస్య తదాంతమధిగచ్ఛతి ॥ ౭
సా వేపమానా పతితా ప్రవాతే కదళీ యథా
రాక్షసీనాం భయత్రస్తా వివర్ణవదనాభవత్ ॥ ౮
తస్యాః సా దీర్ఘవిపులా వేపంత్యా సీతయా తదా
దదృశే కంపినీ వేణీ వ్యాళీవ పరిసర్పతీ ॥ ౯
సా నిఃశ్వసంతీ దుఃఖార్తా శోకోపహతచేతనా
ఆర్తా వ్యసృజదశ్రూణి మైథిలీ విలలాప హ ॥ ౧౦
హా రామేతి చ దుఃఖార్తా హా పునర్లక్ష్మణేతి చ
హా శ్వశ్రు మమ కౌసల్యే హా సుమిత్రేతి భామినీ ॥ ౧౧
లోకప్రవాదః సత్యోఽయం పండితైః సముదాహృతః
అకాలే దుర్లభో మృత్యుః స్త్రియా వా పురుషస్య వా ॥ ౧౨
యత్రాహమేవం క్రూరాభీ రాక్షసీభిరిహార్దితా
జీవామి హీనా రామేణ ముహూర్తమపి దుఃఖితా ॥ ౧౩
ఏషాల్పపుణ్యా కృపణా వినశిష్యామ్యనాథవత్
సముద్రమధ్యే నౌః పూర్ణా వాయువేగైరివాహతా ॥ ౧౪
భర్తారం తమపశ్యంతీ రాక్షసీవశమాగతా
సీదామి ఖలు శోకేన కూలం తోయహతం యథా ॥ ౧౫
తం పద్మదళపత్రాక్షం సింహవిక్రాంతగామినమ్
ధన్యాః పశ్యంతి మే నాథం కృతజ్ఞం ప్రియవాదినమ్ ॥ ౧౬
సర్వథా తేన హీనాయా రామేణ విదితాత్మనా
తీక్ష్ణం విషమివాస్వాద్య దుర్లభం మమ జీవితమ్ ॥ ౧౭
కీదృశం తు మయా పాపం పురా జన్మాంతరే కృతమ్
యేనేదం ప్రాప్యతే దుఃఖం మయా ఘోరం సుదారుణమ్ ॥ ౧౮
జీవితం త్యక్తుమిచ్ఛామి శోకేన మహతా వృతా

రాక్షసీభిశ్చ రక్షంత్యా రామో నాసాద్యతే మయా॥ ౧౯
ధిగస్తు ఖలు మానుష్యం ధిగస్తు పరవశ్యతామ్
న శక్యం యత్పరిత్యక్తుమాత్మచ్ఛందేన జీవితమ్॥ ౨౦

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే పంచవింశః సర్గః.

షడ్వింశః సర్గః.

ప్రసక్తాశ్రుముఖీత్యేవం బ్రువంతీ జనకాత్మజా
అధోముఖముఖీ బాలా విలప్తుముపచక్రమే॥ ౧
ఉన్మత్తేవ ప్రమత్తేవ భ్రాంతచిత్తేవ శోచతీ
ఉపావృత్తా కిశోరీవ వివేష్టంతీ మహీతలే॥ ౨
రాఘవస్య ప్రమత్తస్య రక్షసా కామరూపిణా
రావణేన ప్రమథ్యాహమానీతా క్రోశతీ బలాత్॥ ౩
రాక్షసీవశమాపన్నా భర్త్స్యమానా సుదారుణమ్
చింతయంతీ సుదుఃఖార్తా నాహం జీవితుముత్సహే॥ ౪
నహి మే జీవితైరర్థో నైవార్థైర్న చ భూషణైః
వసంత్యా రాక్షసీమధ్యే వినా రామం మహారథమ్॥ ౫
అశ్మసారమిదం నూనమథవాప్యజరామరమ్
హృదయం మమ యేనేదం న దుఃఖేనావశీర్యతే॥ ౬
ధిఙ్మామనార్యామసతీం యాహం తేన వినాకృతా
ముహూర్తమపి రక్షామి జీవితం పాపజీవితా॥ ౭
కా చ మే జీవితే శ్రద్ధా సుఖే వా తం ప్రియం వినా
భర్తారం సాగరాంతాయా వసుధాయాః ప్రియంవదమ్॥ ౮
భిద్యతాం భక్ష్యతాం వాపి శరీరం విసృజామ్యహమ్
న చాప్యహం చిరం దుఃఖం సహేయం ప్రియవర్జితా॥ ౯

చరణేనాపి సవ్యేన న స్పృశేయం నిశాచరమ్
రావణం కిం పునరహం కామయేయం విగర్హితమ్ ॥ ౧౦
ప్రత్యాఖ్యాతం న జానాతి నాత్మానం నాత్మనః కులమ్
యో నృశంసస్వభావేన మాం ప్రార్థయితుమిచ్ఛతి ॥ ౧౧
ఛిన్నా భిన్నా విభక్తా వా దీప్తేవాగ్నౌ ప్రదీపితా
రావణం నోపతిష్ఠేయం కిం ప్రలాపేన వశ్చిరమ్ ॥ ౧౨
ఖ్యాతః ప్రాజ్ఞః కృతజ్ఞశ్చ సానుక్రోశశ్చ రాఘవః
సద్వృత్తో నిరనుక్రోశః శంకే మద్భాగ్యసంక్షయాత్ ॥ ౧౩
రాక్షసానాం సహస్రాణి జనస్థానే చతుర్దశ
యేనైకేన నిరస్తాని స మాం కిం నాభిపద్యతే ॥ ౧౪
నిరుద్ధా రావణేనాహమల్పవీర్యేణ రక్షసా
సమర్థః ఖలు మే భర్తా రావణం హంతుమాహవే ॥ ౧౫
విరాధో దండకారణ్యే యేన రాక్షసపుంగవః
రణే రామేణ నిహతః స మాం కిం నాభిపద్యతే ॥ ౧౬
కామం మధ్యే సముద్రస్య లంకేయం దుష్ప్రధర్షణా
న తు రాఘవబాణానాం గతిరోధీహ విద్యతే ॥ ౧౭
కింతు తత్కారణం యేన రామో దృఢపరాక్రమః
రక్షసాపహృతాం భార్యామిష్టాం నాభ్యవపద్యతే ॥ ౧౮
ఇహస్థాం మాం న జానీతే శంకే లక్ష్మణపూర్వజః
జానన్నపి హి తేజస్వీ ధర్షణం మర్షయిష్యతి ॥ ౧౯
హృతేతి యోఽధిగత్వా మాం రాఘవాయ నివేదయేత్
గృధ్రరాజోఽపి స రణే రావణేన నిపాతితః ॥ ౨౦
కృతం కర్మ మహత్తేన మాం తథాభ్యవపద్యతా
తిష్ఠతా రావణద్వంద్వే వృద్ధేనాపి జటాయుషా ॥ ౨౧
యది మామిహ జానీయాద్వర్తమానాం స రాఘవః
అద్య బాణైరభిక్రుద్ధః కుర్యాల్లోకమరాక్షసమ్ ॥ ౨౨
విధమేచ్చ పురీం లంకాం శోషయేచ్చ మహోదధిమ్
రావణస్య చ నీచస్య కీర్తిం నామ చ నాశయేత్ ॥ ౨౩

తతో నిహతనాథానాం రాక్షసీనాం గృహే గృహే
యథాహమేవం రుదతీ తథా భూయో న సంశయః॥ ౨౪
అన్విష్య రక్షసాం లంకాం కుర్యాదామః సలక్ష్మణః
నహి తాభ్యాం రిపుర్దృష్టో ముహూర్తమపి జీవతి॥ ౨౫
చితాధూమాకులపథా గృధ్రమండలసంకులా
అచిరేణ తు లంకేయం శ్మశానసదృశీ భవేత్ ॥ ౨౬
అచిరేణైవ కాలేన ప్రాప్స్యామ్యేవ మనోరథమ్
దుష్ప్రస్థానోఽయమాఖ్యాతి సర్వేషాం వో విపర్యయమ్॥ ౨౭
యాదృశానీహ దృశ్యంతే లంకాయామశుభాని వై
అచిరేణ తు కాలేన భవిష్యతి హతప్రభా॥ ౨౮
నూనం లంకా హతే పాపే రావణే రాక్షసాధమే
శోషం యాస్యతి దుర్ధర్షా ప్రమదా విధవా యథా ॥ ౨౯
పుణ్యోత్సవసముత్థా చ నష్టభర్త్రీ సరాక్షసీ
భవిష్యతి పురీ లంకా నష్టభర్త్రీ యథాంగనా ॥ ౩౦
నూనం రాక్షసకన్యానాం రుదతీనాం గృహే గృహే
శ్రోష్యామి నచిరాదేవ దుఃఖార్తానామిహ ధ్వనిమ్॥ ౩౧
సాంధకారా హతద్యోతా హతరాక్షసపుంగవా
భవిష్యతి పురీ లంకా నిర్దగ్ధా రామసాయకైః॥ ౩౨
యది నామ స శూరో మాం రామో రక్తాంతలోచనః
జానీయాద్వర్తమానాం హి రావణస్య నివేశనే॥ ౩౩
అనేన తు నృశంసేన రావణేనాధమేన మే
సమయో యస్తు నిర్దిష్టస్తస్య కాలోఽయమాగతః॥ ౩౪
అకార్యం యే న జానంతి నైరృతాః పాపకారిణః
అధర్మాత్తు మహోత్పాతో భవిష్యతి హి సాంప్రతమ్॥ ౩౫
నైతే ధర్మం విజానంతి రాక్షసాః పిశితాశనాః
ధ్రువం మాం ప్రాతరాశార్థే రాక్షసః కల్పయిష్యతి॥ ౩౬

సాహం కథం కరిష్యామి తం వినా ప్రియదర్శనమ్
రామం రక్తాంతనయనమపశ్యంతీ సుదుఃఖితా ॥ ౩౮
యది కశ్చిత్ప్రదాతా మే విషస్యాద్య భవేదిహ
క్షిప్రం వైవస్వతం దేవం పశ్యేయం పతినా వినా ॥ ౩౯
నాజానాజ్జీవతీం రామః స మాం లక్ష్మణపూర్వజః
జానంతౌ తౌ న కుర్యాతాం నోర్వ్యాం హి మమ మార్గణమ్ ॥
నూనం మమైవ శోకేన స వీరో లక్ష్మణాగ్రజః
దేవలోకమితో యాతస్త్యక్త్వా దేహం మహీతలే ॥ ౪౦
ధన్యా దేవాః సగంధర్వాః సిద్ధాశ్చ పరమర్షయః
మమ పశ్యంతి యే నాథం రామం రాజీవలోచనమ్ ॥ ౪౧
అథవా న హి తస్యార్థో ధర్మకామస్య ధీమతః
మయా రామస్య రాజర్షేర్భార్యయా పరమాత్మనః ॥ ౪౨
దృశ్యమానే భవేత్ప్రీతిః సౌహృదం నాస్త్యపశ్యతః
నాశయంతి కృతఘ్నాస్తు న రామో నాశయిష్యతి ॥ ౪౩
కిన్ను మే నగుణాః కేచిత్ కిం వా భాగ్యక్షయో మమ
యాహం సీదామి రామేణ హీనా ముఖ్యేన భామినీ ॥ ౪౪
శ్రేయో మే జీవితాన్మర్తుం విహీనాయా మహాత్మనః
రామాదక్లిష్టచారిత్రాచ్ఛూరాచ్ఛత్రునిబర్హణాత్ ॥ ౪౫
అథవా న్యస్తశస్త్రౌ తౌ వనే మూలఫలాశినౌ
భ్రాతరౌ హి నరశ్రేష్ఠౌ సంవృత్తౌ వనగోచరౌ ॥ ౪౬
అథవా రాక్షసేంద్రేణ రావణేన దురాత్మనా
ఛద్మనా సాదితౌ శూరౌ భ్రాతరౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ ౪౭
సాహమేవం గతే కాలే మర్తుమిచ్ఛామి సర్వథా
వ చ మే విహితో మృత్యురస్మిన్ దుఃఖేఽపి వర్తతి ॥ ౪౮
ధన్యాః ఖలు మహాత్మానో మునయస్త్యక్తకిల్బిషాః
జితాత్మానో మహాభాగా యేషాం న స్తః ప్రియాప్రియే ॥ ౪౯

ప్రియాన్న సంభవేద్దుఃఖమప్రియాదధికం భయమ్
తాభ్యాం హి యే వియుజ్యంతే నమస్తేషాం మహాత్మనామ్॥
సాహం త్యక్తా ప్రియార్హేణ రామేణ విదితాత్మనా
ప్రాణాంస్త్యక్ష్యామి పాపస్య రావణస్య గతా వశమ్॥ ౫౧

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే షడ్వింశః సర్గః.

సప్తవింశః సర్గః

ఇత్యుక్తాః సీతయా ఘోరా రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః
కాశ్చిజ్జగ్ముస్తదాఖ్యాతుం రావణస్య తరస్వినః॥ ౧
తతః సీతాముపాగమ్య రాక్షస్యో ఘోరదర్శనాః
పునః పరుషమేకార్థమనర్థార్థమథాబ్రువన్॥ ౨
అద్యేదానీం తవానార్యే సీతే పాపవినిశ్చయే
రాక్షస్యో భక్షయిష్యంతి మాంసమేతద్యథాసుఖమ్॥ 3
సీతాం తాభిరనార్యాభిర్దృష్ట్వా సంతర్జితాం తదా
రాక్షసీ త్రిజటా వృద్ధా శయానా వాక్యమబ్రవీత్॥ ౪
ఆత్మానం ఖాదతానార్యా న సీతాం భక్షయిష్యథ
జనకస్య సుతామిష్టాం స్నుషాం దశరథస్య చ॥ ౫
స్వప్నో హ్యద్య మయా దృష్టో దారుణో రోమహర్షణః
రాక్షసానామభావాయ భర్తురస్యా భవాయ చ॥ ౬
ఏవముక్తాస్త్రిజటయా రాక్షస్యః క్రోధమూర్ఛితాః
సర్వా ఏవాబ్రువన్ భీతాస్త్రిజటాం తామిదం వచః॥ ౭
కథయస్వ త్వయా దృష్టః స్వప్నోఽయం కీదృశో నిశి
తాసాం శ్రుత్వా తు వచనం రాక్షసీనాం ముఖాచ్చ్యుతమ్

ఉవాచ వచనం కాలే త్రిజటా స్వప్నసంశ్రితమ్
గజదంతమయీం దివ్యాం శిబికామంతరిక్షగామ్ ॥ ౯

యుక్తాం హంససహస్రేణ స్వయమాస్థాయ రాఘవః
శుక్లమాల్యాంబరధరో లక్ష్మణేన సహాగతః ॥ ౧౦

స్వప్నే చాద్య మయా దృష్టా సీతా శుక్లాంబరావృతా
సాగరేణ పరిక్షిప్తం శ్వేతం పర్వతమాస్థితా ॥ ౧౧

రామేణ సంగతా సీతా భాస్కరేణ ప్రభా యథా
రాఘవశ్చ మయా దృష్టశ్చతుర్దంతం మహాగజమ్ ॥ ౧౨

ఆరూఢః శైలసంకాశం చచార సహలక్ష్మణః
తతస్తౌ నరశార్దూలౌ దీప్యమానౌ స్వతేజసా ॥ ౧౩

శుక్లమాల్యాంబరధరౌ జానకీం పర్యుపస్థితౌ
తతస్తస్య నగస్యాగ్రే హ్యాకాశస్థస్య దంతినః ॥ ౧౪

భర్త్రా పరిగృహీతస్య జానకీ స్కంధమాశ్రితా
భర్తురంకాత్సముత్పత్య తతః కమలలోచనా ॥ ౧౫

చంద్రసూర్యౌ మయా దృష్టా పాణినా పరిమార్జతీ
తతస్తాభ్యాం కుమారాభ్యామాస్థితః స గజోత్తమః ॥ ౧౬

సీతయా చ విశాలాక్ష్యా లంకాయా ఉపరి స్థితః
పాండురర్షభయుక్తేన రథేనాష్టయుజా స్వయమ్ ॥ ౧౭

ఇహోపయాతః కాకుత్స్థః సీతయా సహ భార్యయా
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా సహ వీర్యవాన్ ॥ ౧౮

ఆరుహ్య పుష్పకం దివ్యం విమానం సూర్యసన్నిభమ్
ఉత్తరాం దిశమాలోక్య జగామ పురుషోత్తమః ॥ ౧౯

ఏవం స్వప్నే మయా దృష్టో రామో విష్ణుపరాక్రమః
లక్ష్మణేన సహ భ్రాత్రా సీతయా సహ భార్యయా ॥ ౨౦

నహి రామో మహాతేజాః శక్యో జేతుం సురాసురైః
రాక్షసైర్వాపి చాన్యైర్వా స్వర్గః పాపజనైరివ ॥ ౨౧

రావణశ్చ మయా దృష్టః క్షితౌ తైలసముక్షితః
రక్తవాసాః పిబన్మత్తః కరవీరకృతస్రజః ॥ ౨౨
విమానాత్పుష్పకాదద్య రావణః పతితో భువి
కృష్యమాణః స్త్రియా దృష్టో ముండః కృష్ణాంబరః పునః ॥ ౨౩
రథేన ఖరయుక్తేన రక్తమాల్యానులేపనః
పిబంస్తైలం హసన్నృత్యన్ భ్రాంతచిత్తాకులేంద్రియః ॥ ౨౪
గర్దభేన యయౌ శీఘ్రం దక్షిణాం దిశమాస్థితః
పునరేవ మయా దృష్టో రావణో రాక్షసేశ్వరః ॥ ౨౫
పతితోఽవాక్ఛిరా భూమౌ గర్దభాద్భయమోహితః
సహసోత్థాయ సంభ్రాంతో భయార్తో మదవిహ్వలః ॥ ౨౬
ఉన్మత్త ఇవ దిగ్వాసా దుర్వాక్యం ప్రలపన్బహు
దుర్గంధం దుస్సహం ఘోరం తిమిరం నరకోపమమ్ ॥ ౨౭
మలపంకం ప్రవిశ్యాశు మగ్నస్తత్ర స రావణః
కంఠే బద్ధ్వా దశగ్రీవం ప్రమదా రక్తవాసినీ ॥ ౨౮
కాళీ కర్దమలిప్తాంగీ దిశం యామ్యాం ప్రకర్షతి
ఏవం తత్ర మయా దృష్టః కుంభకర్ణో నిశాచరః ॥ ౨౯
రావణస్య సుతాః సర్వే దృష్టాస్తైలసముక్షితాః
వరాహేణ దశగ్రీవః శింశుమారేణ చేంద్రజిత్ ॥ ౩౦
ఉష్ట్రేణ కుంభకర్ణశ్చ ప్రయాతో దక్షిణాం దిశమ్
ఏకస్తత్ర మయా దృష్టః శ్వేతచ్ఛత్రో విభీషణః ॥ ౩౧
శుక్లమాల్యాంబరధరః శుక్లగంధానులేపనః
శంఖదుందుభినిర్ఘోషైర్నృత్తగీతైరలంకృతః ॥ ౩౨
ఆరుహ్య శైలసంకాశం మేఘస్తనితనిస్స్వనమ్
చతుర్దంతం గజం దివ్యమాస్తే తత్ర విభీషణః ॥ ౩౩
చతుర్భిః సచివైః సార్ధం వైహాయసముపస్థితః
సమాజశ్చ మయా దృష్టో గీతవాదిత్రనిస్స్వనః ॥ ౩౪

పిబతాం రక్తమాల్యానాం రక్షసాం రక్తవాససామ్
లంకా చేయం పురీ రమ్యా సవాజిరథకుంజరా ॥ ౩౫
సాగరే పతితా దృష్టా భగ్నగోపురతోరణా
లంకా దృష్టా మయా స్వప్నే రావణేనాభిరక్షితా ॥ ౩౬
దగ్ధా రామస్య దూతేన వానరేణ తరస్వినా
పీత్వా తైలం ప్రనృత్తాశ్చ ప్రహసంత్యో మహాస్వనాః ॥ ౩౭
లంకాయాం భస్మరూక్షాయాం ప్రవిష్టా రాక్షసస్త్రియః
కుంభకర్ణాదయశ్చేమే సర్వే రాక్షసపుంగవాః ॥ ౩౮
రక్తం నివసనం గృహ్య ప్రవిష్టా గోమయహ్రదే
అపగచ్ఛత నశ్యధ్వం సీతామాప స రాఘవః ॥ ౩౯
ఘాతయేత్పరమామర్షీ సర్వైః సార్ధం హి రాక్షసైః
ప్రియాం బహుమతాం భార్యాం వనవాసమనువ్రతామ్ ॥ ౪౦
భర్త్సితాం తర్జితాం వాపి నానుమంస్యతి రాఘవః
తదలం క్రూరవాక్యైర్వః సాంత్వమేవాభిధీయతామ్ ॥ ౪౧
అభియాచామ వైదేహీమేతద్ధి మమ రోచతే
యస్యామేవంవిధః స్వప్నో దుఃఖితాయాం ప్రదృశ్యతే ॥ ౪౨
సా దుఃఖైర్వివిధైర్ముక్తా ప్రియం ప్రాప్నోత్యనుత్తమమ్
భర్త్సితామపి యాచధ్వం రాక్షస్యః కిం వివక్షయా ॥ ౪౩
రాఘవాద్ధి భయం ఘోరం రాక్షసానాముపస్థితమ్
ప్రణిపాతప్రసన్నా హి మైథిలీ జనకాత్మజా ॥ ౪౪
అలమేషా పరిత్రాతుం రాక్షస్యో మహతో భయాత్
అపి చాస్యా విశాలాక్ష్యా న కించిదుపలక్షయే ॥ ౪౫
విరూపమపి చాంగేషు సుసూక్ష్మమపి లక్షణమ్
ఛాయావైగుణ్యమాత్రం తు శంకే దుఃఖముపస్థితమ్ ॥ ౪౬
అదుఃఖార్హామిమాం దేవీం వైహాయసముపస్థితామ్
అర్థసిద్ధిం తు వైదేహ్యాః పశ్యామ్యహముపస్థితామ్ ॥ ౪౭

రాక్షసేంద్రవినాశం చ విజయం రాఘవస్య చ
నిమిత్తభూతమేతత్తు శ్రోతుమస్యా మహత్ప్రియమ్ ॥ ౪౮
దృశ్యతే చ స్ఫురచ్చక్షుః పద్మపత్రమివాయతమ్
ఈషచ్చ హృషితో వాస్యా దక్షిణాయా హ్యదక్షిణః ॥ ౪౯
అకస్మాదేవ వైదేహ్యా బాహురేకః ప్రకంపతే
కరేణుహస్తప్రతిమః సవ్యశ్చోరురనుత్తమః
వేపమానః సూచయతి రాఘవం పురతః స్థితమ్ ॥ ౫౦
పక్షీ చ శాఖానిలయం ప్రవిష్టః పునఃపునశ్చోత్తమసాంత్వవాదీ
సుస్వాగతాం వాచముదీరయానఃపునఃపునశ్చోదయతీవ హృష్టః॥

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే సప్తవింశః సర్గః.

అష్టావింశః సర్గః.

సా రాక్షసేంద్రస్య వచో నిశమ్య తద్రావణస్యాప్రియమప్రియార్తా । సీతా వితత్రాస యథా వనాంతే సింహాభిపన్నా గజరాజకన్యా ॥ ౧

సా రాక్షసీమధ్యగతా చ భీరుర్వాగ్భిర్భృశం రావణతర్జితా చ
కాంతారమధ్యే విజనే విసృష్టా బాలేవ కన్యా విలలాప సీతా॥ ౨

సత్యం బతేదం ప్రవదంతి లోకే నాకాలమృత్యుర్భవతీతి సంతః
యత్రాహమేవం పరిభర్త్స్యమానా జీవామి కించిత్ క్షణమప్యపుణ్యా ॥ 3

సుఖాద్విహీనం బహుదుఃఖపూర్ణమిదం తు నూనం హృదయం స్థిరం మే । విశీర్యతే యన్న సహస్రధాద్య వజ్రాహతం శృంగమివాచలస్య ॥ ౪

నైవాస్తి దోషం మమ నూనమత్ర వధ్యాహమస్యాప్రియదర్శ
నస్య । భావం న చాస్యాహమను ప్రదాతుమలం ద్విజో మంత్ర
మివాద్విజాయ ॥ ౫

నూనం మమాంగాన్యచిరాదనార్యః శస్త్రైః శితైశ్ఛేత్స్యతి రా
క్షసేంద్రః । తస్మిన్ననాగచ్ఛతి లోకనాథే గర్భస్థజంతోరివ శ
ల్యకృంతః ॥ ౬

దుఃఖం బతేదం మమ దుఃఖితాయా మాసౌ చిరాయాధిగమి
ష్యతో ద్వౌ । బద్ధస్య వధ్యస్య యథా నిశాంతే రాజాపరా
ధాదివ తస్కరస్య ॥ ౭

హా రామ హా లక్ష్మణ హా సుమిత్రే హా రామమాతః సహ
మే జనన్యా । ఏషా విపద్యామ్యహమల్పభాగ్యా మహార్ణవే నౌ
రివ మూఢవాతా ॥ ౮

తరస్వినౌ ధారయతా మృగస్య సత్త్వేన రూపం మనుజేంద్రపు
త్రౌ । నూనం విశస్తౌ మమ కారణాత్తౌ సింహర్షభౌ ద్వావివ
వైద్యుతేన ॥ ౯

నూనం స కాలో మృగరూపధారీ మామల్పభాగ్యాం లులుభే
తదానీం । యత్రార్యపుత్రం విససర్జ మూఢా రామానుజం ల
క్ష్మణపూర్వజం చ ॥ ౧౦

హా రామ సత్యవ్రత దీర్ఘబాహో హా పూర్ణచంద్రప్రతిమాన
వక్త్ర । హా జీవలోకస్య హితః ప్రియశ్చ వధ్యాం న మాం వే
త్సి హి రాక్షసానామ్ ॥ ౧౧

అనన్యదైవత్వమియం క్షమా చ భూమౌ చ శయ్యా నియమ
శ్చ ధర్మే । పతివ్రతాత్వం విఫలం మమేదం కృతం కృతఘ్నే
ష్వివ మానుషాణామ్ ॥ ౧౨

మోఘో హి ధర్మశ్చరితో మయాయం తథైకపత్నీత్వమిదం
నిరర్థం। యా త్వాం న పశ్యామి కృశా వివర్ణా హీనా త్వయా
సంగమనే నిరాశా ॥ ౧౩

పితుర్నిదేశం నియమేన కృత్వా వనాన్నివృత్తశ్చరితవ్రతశ్చ। స్త్రీ
భిస్తు మన్యే విపులేక్షణాభిస్త్వం రంస్యసే వీతభయః కృతార్థః॥

అహం తు రామ త్వయి జాతకామా చిరం వినాశాయ నిబద్ధ
భావా। మోఘం చరిత్వాథ తపో వ్రతం చ త్యక్ష్యామి ధిగ్జీవి
తమల్పభాగ్యా॥ ౧౫

సా జీవితం క్షిప్రమహం త్యజేయం విషేణ శస్త్రేణ శితేన వా
పి। విషస్య దాతా న హి మేఽస్తి కశ్చిచ్ఛస్త్రస్య వా వేశ్మ
ని రాక్షసస్య ॥ ౧౬

ఇతీవ దేవీ బహుధా విలప్య సర్వాత్మనా రామమనుస్మరంతీ।
ప్రవేపమానా పరిశుష్కవక్త్రా నగోత్తమం పుష్పితమాససాద ॥

శోకాభితప్తా బహుధా విచింత్య సీతాథ వేణ్యుద్గ్రథనం గృహీ
త్వా। ఉద్బధ్య వేణ్యుద్గ్రథనేన శీఘ్రమహం గమిష్యామి య
మస్య మూలమ్ ॥ ౧౭

ఉపస్థితా సా మృదుసర్వగాత్రీ శాఖాం గృహీత్వాథ నగస్య తస్య।
తస్యాస్తు రామం ప్రవిచింతయంత్యా రామానుజం స్వం చ
కులం శుభాంగ్యాః ॥ ౧౮

శోకానిమిత్తాని తథా బహూని ధైర్యార్జితాని ప్రవరాణి లోకే।
ప్రాదుర్నిమిత్తాని తదా బభూవుః పురాపి సిద్ధాన్యుపలక్షితాని॥

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే అష్టావింశః సర్గః.

ఏకోనత్రింశః సర్గః

తథాగతాం తాం వ్యథితామనిందితాం వ్యపేతహర్షాం పరిదీన
మానసామ్ । శుభాం నిమిత్తాని శుభాని భేజిరే నరం శ్రియా
జుష్టమివోపజీవినః ॥ ౧
తస్యాః శుభం వామమరాళపక్ష్మరాజీవృతం శుక్లవిశాల
కృష్ణమ్ । ప్రాస్పందతైకం నయనం సుకేశ్యా మీనాహతం
పద్మమివాభితామ్రమ్ ॥ ౨
భుజశ్చ చార్వంచితపీనవృత్తః పరార్ధ్యకాలాగరుచందనార్హః।
అనుత్తమేనాధ్యుషితః ప్రియేణ చిరేణ వామః సమవేప
తాశు ॥ ౩
గజేంద్రహస్తప్రతిమశ్చ పీనస్తయోర్ద్వయోః సంహతయోః
సుజాతః। ప్రస్పందమానః పునరూరురస్యా రామం పురస్తాత్స్థిత
మాచచక్షే ॥ ౪
శుభం పునర్హేమసమానవర్ణమీషద్రజోధ్వస్తమివామలా
క్ష్యాః । వాసః స్థితాయాః శిఖరాగ్రదత్యాః కించిత్పరిస్రంసత
చారుగాత్ర్యాః ॥ ౫
ఏతైర్నిమిత్తైరపరైశ్చ సుభ్రూః సంబోధితా ప్రాగపి సాధు
సిద్ధైః । వాతాతపక్లాంతమివ ప్రణష్టం వర్షేణ బీజం ప్రతిసంజ
హర్ష ॥ ౬
తస్యాః పునర్బింబఫలాధరోష్ఠం స్వక్షిభ్రుకేశాంతమరాళపక్ష్మ ।
వక్త్రం బభాసే సితశుక్లదంష్ట్రం రాహోర్ముఖాచ్చంద్ర ఇవ
ప్రముక్తః ॥ ౭

సా వీతశోకా వ్యపనీతతంద్రీ శాంతజ్వరా హర్షవివృద్ధసత్త్వా ।
అశోభతార్యా వదనేన శుక్లే శీతాంశునా రాత్రిరివోదితేన॥ ౮

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకోనత్రింశః సర్గః.

త్రింశః సర్గః.
3౦

హనుమానపి విక్రాంతః సర్వం శుశ్రావ తత్త్వతః
సీతాయాస్త్రిజటాయాశ్చ రాక్షసీనాం చ తర్జనమ్ ॥ ౧
అవేక్షమాణస్తాం దేవీం దేవతామివ నందనే
తతో బహువిధాం చింతాం చింతయామాస వానరః ॥ ౨
యాం కపీనాం సహస్రాణి సుబహూన్యయుతాని చ
దిక్షు సర్వాసు మార్గంతే సేయమాసాదితా మయా॥ 3
చారేణ తు సుయుక్తేన శత్రోః శక్తిమవేక్షతా
గూఢేన చరతా తావదవేక్షితమిదం మయా ॥ ౪
రాక్షసానాం విశేషశ్చ పురీ చేయమవేక్షితా
రాక్షసాధిపతేరస్య ప్రభావో రావణస్య చ ॥ ౫
యుక్తం తస్యాప్రమేయస్య సర్వసత్త్వదయావతః
సమాశ్వాసయితుం భార్యాం పతిదర్శనకాంక్షిణీమ్ ॥ ౬
అహమాశ్వాసయామ్యేనాం పూర్ణచంద్రనిభాననామ్
అదృష్టదుఃఖాం దుఃఖార్తాం దుఃఖస్యాంతమగచ్ఛతీమ్ ॥ ౭
యద్యప్యహమిమాం దేవీం శోకోపహతచేతనామ్
అనాశ్వాస్య గమిష్యామి దోషవద్గమనం భవేత్ ॥ ౮
గతే హి మయి తత్రేయం రాజపుత్రీ యశస్వినీ
పరిత్రాణమవిందంతీ జానకీ జీవితం త్యజేత్ ॥ ౯
మయా చ స మహాబాహుః పూర్ణచంద్రనిభాననః

సమాశ్వాసయితుం న్యాయ్యాః సీతాదర్శనలాలసః ॥ ౧౦
నిశాచరీణాం ప్రత్యక్షమనర్హం చాపి భాషణమ్
కథం ను ఖలు కర్తవ్యమిదం కృచ్ఛ్రగతో హ్యహమ్ ॥ ౧౧
అనేన రాత్రిశేషేణ యది నాశ్వాస్యతే మయా
సర్వథా నాస్తి సందేహః పరిత్యక్ష్యతి జీవితమ్ ॥ ౧౨
రామశ్చ యది పృచ్ఛేన్మాం కిం మాం సీతాబ్రవీద్వచః
కిమహం తం ప్రతిబ్రూయామసంభాష్య సుమధ్యమామ్ ॥ ౧౩
సీతాసందేశరహితం మామితస్త్వరయా గతమ్
నిర్దహేదపి కాకుత్స్థః క్రుద్ధస్తీవ్రేణ చక్షుషా ॥ ౧౪
యది చోద్యోజయిష్యామి భర్తారం రామకారణాత్
వ్యర్థమాగమనం తస్య ససైన్యస్య భవిష్యతి ౧౫
అంతరం త్వహమాసాద్య రాక్షసీనామిహ స్థితః
శనైరాశ్వాసయిష్యామి సంతాపబహుళామిమామ్ ॥ ౧౬
అహం త్వతితనుశ్చైవ వానరశ్చ విశేషతః
వాచం చోదాహరిష్యామి మానుషీమిహ సంస్కృతామ్॥ ౧౭
యది వాచం ప్రదాస్యామి ద్విజాతిరివ సంస్కృతామ్
రావణం మన్యమానా మాం సీతా భీతా భవిష్యతి ॥ ౧౮
వానరస్య విశేషేణ కథం స్యాదభిభాషణమ్
అవశ్యమేవ వక్తవ్యం మానుషం వాక్యమర్థవత్ ॥ ౧౯
మయా సాంత్వయితుం శక్యా నాన్యథేయమనిందితా
సేయమాలోక్య మే రూపం జానకీ భాషితం తథా ॥ ౨౦
రక్షోభిస్త్రాసితా పూర్వం భూయస్త్రాసం గమిష్యతి
తతో జాతపరిత్రాసా శబ్దం కుర్యాన్మనస్వినీ ॥ ౨౧
జానమానా విశాలాక్షీ రావణం కామరూపిణమ్
సీతయా చ కృతే శబ్దే సహసా రాక్షసీగణః ॥ ౨౨
నానాప్రహరణో ఘోరః సమేయాదంతకోపమః

తతో మాం సంపరిక్షిప్య సర్వతో వికృతాననాః ॥ ౨3
వధే చ గ్రహణే చైవ కుర్యుర్యత్నం యథాబలమ్
గృహ్య శాఖాః ప్రశాఖాశ్చ స్కంధాంశ్చోత్తమశాఖినామ్ ॥
దృష్ట్వా విపరిధావంతం భవేయుర్భయశంకితాః
మమ రూపం చ సంప్రేక్ష్య వనే విచరతో మహత్ ॥ ౨౫
రాక్షస్యో భయవిత్రస్తా భవేయుర్వికృతాననాః
తతః కుర్యుః సమాహ్వానం రాక్షస్యో రక్షసామపి ॥ ౨౬
రాక్షసేంద్రనియుక్తానాం రాక్షసేంద్రనివేశనే
తే శూలశక్తినిస్త్రింశవివిధాయుధపాణయః ॥ ౨౭
ఆపతేయుర్విమర్దేఽస్మిన్ వేగేనోద్విగ్నకారిణః
సంరుద్ధస్తైస్తు పరితో విధమన్ రక్షసాం బలమ్ ॥ ౨౮
శక్నుయాం న తు సంప్రాప్తుం పరం పారం మహోదధేః
మాం వా గృహ్ణీయురాప్లుత్య బహవః శీఘ్రకారిణః ॥ ౨౯
స్యాదియం చాగృహీతార్థా మమ చ గ్రహణం భవేత్
హింసాభిరుచయో హింస్యురిమాం వా జనకాత్మజామ్ ॥ 3౦
విపన్నం స్యాత్తతః కార్యం రామసుగ్రీవయోరిదమ్
ఉద్దేశే నష్టమార్గేఽస్మిన్ రాక్షసైః పరివారితే ॥ 3౧
సాగరేణ పరిక్షిప్తే గుప్తే వసతి జానకీ
విశస్తే వా గృహీతే వా రక్షోభిర్మయి సంయుగే ॥ 3౨
నాన్యం పశ్యామి రామస్య సాహాయ్యం కార్యసాధనే
విమృశంశ్చ న పశ్యామి యో హతే మయి వానరః ॥ 33
శతయోజనవిస్తీర్ణం లంఘయేత మహోదధిమ్
కామం హంతుం సమర్థోఽస్మి సహస్రాణ్యపి రక్షసామ్ ॥ 3౪
న తు శక్ష్యామి సంప్రాప్తుం పరం పారం మహోదధేః
అసత్యాని చ యుద్ధాని సంశయో మే న రోచతే ॥ 3౫
కశ్చ నిస్సంశయం కార్యం కుర్యాత్ ప్రాజ్ఞః ససంశయమ్

ప్రాణత్యాగశ్చ వైదేహ్యా భవేదనభిభాషణే ॥ ౩౬
ఏష దోషో మహాన్ హి స్యాన్మమ సీతాభిభాషణే
భూతాశ్చార్థా విపద్యన్తే దేశకాలవిరోధితాః ॥ ౩౭
విక్లబం దూతమాసాద్య తమః సూర్యోదయే యథా
అర్థానర్థాంతరే బుద్ధిర్నిశ్చితాపి న శోభతే॥ ౩౮
ఘాతయంతి హి కార్యాణి దూతాః పండితమానినః
న వినశ్యేత్కథం కార్యం వైక్లబ్యం న కథం భవేత్ ॥ ౩౯
లంఘనం చ సముద్రస్య కథం ను న వృథా భవేత్
కథం ను ఖలు వాక్యం మే శృణుయాన్నోద్విజేత వా ॥ ౪౦
ఇతి సంచిత్య హనుమాంశ్చకార మతిమాన్మతిమ్
రామమక్లిష్టకర్మాణం స్వబంధుమనుకీర్తయన్ ॥ ౪౧
నైనాముద్వేజయిష్యామి తద్బంధుగతమానసామ్
ఇక్ష్వాకూణాం వరిష్ఠస్య రామస్య విదితాత్మనః ॥ ౪౨
శుభాని ధర్మయుక్తాని వచనాని సమర్పయన్
శ్రావయిష్యామి సర్వాణి మధురాం ప్రబ్రువన్ గిరమ్
శ్రద్ధాస్యతి యథా హీయం తథా సర్వం సమాదధే ॥ ౪౩
ఇతి స బహువిధం మహానుభావో జగతిపతేః ప్రమదామవేక్షు
మాణః। మధురమవితథం జగాద వాక్యం ద్రుమవిటపాంతర
మాస్థితో హనుమాన్ ॥ ౪౪

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే త్రింశః సర్గః.

ఏకత్రింశః సర్గః.
౩౧

ఏవం బహువిధాం చింతాం చింతయిత్వా మహాకపిః
సంశ్రవే మధురం వాక్యం వైదేహ్యా వ్యాజహార హ ॥ ౧

రాజా దశరథో నామ రథకుంజరవాజిమాన్
పుణ్యశీలో మహాకీర్తి ఋజురాసీన్మహాయశాః ॥ ౨
రాజర్షీణాం గుణశ్రేష్ఠ స్తపసా చర్షిభిః సమః
చక్రవర్తికులే జాతః పురందరసమో బలే ॥ ౩
అహింసారతిరక్షుద్రో ఘృణీ సత్యపరాక్రమః
ముఖ్యశ్చేక్ష్వాకువంశస్య లక్ష్మీవాన్ లక్ష్మివర్ధనః ॥ ౪
పార్థివవ్యంజనైర్యుక్తః పృథుశ్రీః పార్థివర్షభః
పృథివ్యాం చతురంతాయాం విశ్రుతః సుఖదః సుఖీ ॥ ౫
తస్య పుత్రః ప్రియో జ్యేష్ఠస్తారాధిపనిభాననః
రామో నామ విశేషజ్ఞః శ్రేష్ఠః సర్వధనుష్మతామ్ ॥ ౬
రక్షితా స్వస్య ధర్మస్య స్వజనస్య చ రక్షితా
రక్షితా జీవలోకస్య ధర్మస్య చ పరంతపః ॥ ౭
తస్య సత్యాభిసంధస్య వృద్ధస్య వచనాత్పితుః
సభార్యః సహ చ భ్రాత్రా వీరః ప్రవ్రాజితో వనమ్ ॥ ౮
తేన తత్ర మహారణ్యే మృగయాం పరిధావతా
రాక్షసా నిహతాః శూరా బహవః కామరూపిణః ॥ ౯
జనస్థానవధం శ్రుత్వా హతౌ చ ఖరదూషణౌ
తత స్త్వమర్షాపహృతా జానకీ రావణేన తు ॥ ౧౦
వంచయిత్వా వనే రామం మృగరూపేణ మాయయా
స మార్గమాణస్తాం దేవీం రామః సీతామనిందితామ్ ॥ ౧౧
ఆససాద వనే మిత్రం సుగ్రీవం నామ వానరమ్
తతః స వాలినం హత్వా రామః పరపురంజయః ॥ ౧౨
ప్రాయచ్ఛత్కపిరాజ్యం తత్సుగ్రీవాయ మహాబలః
సుగ్రీవేణాపి సందిష్టా హరయః కామరూపిణః ॥ ౧౩
దిక్షు సర్వాసు తాం దేవీం విచిన్వంతి సహస్రశః
అహం సంపాతివచనాచ్ఛతయోజనమాయతమ్ ॥ ౧౪

అస్యా హేతోర్విశాలాక్ష్యాః సాగరం వేగవాన్ ప్లుతః
యథారూపాం యథావర్ణాం యథాలక్ష్మీం చ నిశ్చితామ్॥౧౪
అశ్రౌషం రాఘవస్యాహం సేయమాసాదితా మయా
విరరామైవముక్త్వాసౌ వాచం వానరపుంగవః ॥ ౧౫
జానకీ చాపి తచ్ఛ్రుత్వా విస్మయం పరమం గతా
తతః సా వక్రకేశాంతా సుకేశీ కేశసంవృతమ్ ॥ ౧౬
ఉన్నమ్య వదనం భీరుః శింశుపావృక్షమైక్షత ॥
నిశమ్య సీతా వచనం కపేశ్చ దిశశ్చ సర్వాః ప్రదిశశ్చ వీక్ష్య ।
స్వయం ప్రహర్షం పరమం జగామ సర్వాత్మనా రామమనుస్మ
రంతీ ॥ ౧౭
సా తిర్యగూర్ధ్వం చ తథాప్యధస్తాన్నిరీక్షమాణా తమచింత్య
బుద్ధిమ్ । దదర్శ పింగాధిపతేరమాత్యం వాతాత్మజం సూర్యమి
వోదయస్థమ్ ॥ ౧౮

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ఏకత్రింశః సర్గః.

ద్వాత్రింశః సర్గః.
౩౨

తతః శాఖాంతరే లీనం దృష్ట్వా చలితమానసా
వేష్టితార్జునవస్త్రం తం విద్యుత్సంఘాతపింగళమ్ ॥ ౧
సా దదర్శ కపిం తత్ర ప్రశ్రితం ప్రియవాదినమ్
ఫుల్లాశోకోత్కరాభాసం తప్తచామీకరేక్షణమ్ ॥ ౨
మైథిలీ చింతయామాస విస్మయం పరమం గతా
అహో భీమమిదం రూపం వానరస్య దురాసదమ్ ॥ 3
దుర్నిరీక్షమితి జ్ఞాత్వా పునరేవ ముమోహ సా
విలలాప భృశం సీతా కరుణం భయమోహితా ॥ ౪

రామ రామేతి దుఃఖార్తా లక్ష్మణేతి చ భామినీ
రురోద బహుధా సీతా మందం మందస్వరా సతీ ॥ ౫

సా తం దృష్ట్వా హరిశ్రేష్ఠం వినీతవదుపస్థితమ్
మైథిలీ చింతయామాస స్వప్నో ఽయమితి భామినీ ॥ ౬

సా వీక్షమాణా పృథుభుగ్నవక్త్రం శాఖామృగేంద్రస్య యథో
క్తకారమ్ । దదర్శ పింగాధిపతేరమాత్యం వాతాత్మజం బుద్ధిమ
తాం వరిష్ఠమ్ ॥ ౭

సా తం సమీక్ష్యైవ భృశం విసంజ్ఞా గతాసుకల్పేవ
బభూవ సీతా । చిరేణ సంజ్ఞాం ప్రతిలభ్య భూయో విచింతయా
మాస విశాలనేత్రా ॥ ౮

స్వప్నే మయాయం వికృతో ఽద్య దృష్టః శాఖామృగః శాస్త్ర
గణైర్నిషిద్ధః । స్వస్త్యస్తు రామాయ సలక్ష్మణాయ తథా పితు
ర్మే జనకస్య రాజ్ఞః ॥ ౯

స్వప్నో ఽపి నాయం నహి మే ఽస్తి నిద్రా శోకేన దుఃఖేన చ
పీడితాయాః । సుఖం హి మే నాస్తి యతో ఽస్మి హీనా తేనేందు
పూర్ణప్రతిమాననేన ॥ ౧౦

రామేతి రామేతి సదైవ బుద్ధ్యా విచింత్య వాచా బ్రువతీ త
మేవ । తస్యానురూపాం చ కథాం తమర్థమేవం ప్రపశ్యామి
తథా శృణోమి ॥ ౧౧

అహం హి తస్యాద్య మనోభవేన సంపీడితా తద్గతసర్వభావా ।
విచింతయంతీ సతతం తమేవ తథైవ పశ్యామి తథా శృణోమి॥

మనోరథః స్యాదితి చింతయామి తథాపి బుద్ధ్యా చ వితర్క
యామి । కిం కారణం తస్య హి నాస్తి రూపం సువ్యక్తరూపశ్చ
వదత్యయం మామ్ ॥ ౧౩

నమోఽస్తు వాచస్పతయే సవజ్రిణే స్వయంభువే చైవ హుతా
శనాయ చ। అనేన చోక్తం యదిదం మమాగ్రతో వనౌకసా
తచ్చ తథాస్తు నాన్యథా॥ ౧౪

ఇతి శ్రీమత్సుందరకాండే ద్వాత్రింశః సర్గః.

త్రయస్త్రింశః సర్గః.

—(:o:)—

సోఽవతీర్య ద్రుమాత్తస్మాద్విద్రుమప్రతిమాననః
వినీతవేషః కృపణః ప్రణిపత్యోపసృత్య చ ॥ ౧
తామబ్రవీన్మహాతేజా హనూమాన్మారుతాత్మజః
శిరస్యంజలిమాధాయ సీతాం మధురయా గిరా ॥ ౨
కా ను పద్మపలాశాక్షీ క్లిష్టకౌశేయవాసిని
ద్రుమస్య శాఖామాలంబ్య తిష్ఠసి త్వమనిందితే ॥ ౩
కిమర్థం తవ నేత్రాభ్యాం వారి స్రవతి శోకజమ్
పుండరీకపలాశాభ్యాం విప్రకీర్ణమివోదకమ్ ॥ ౪
సురాణామసురాణాం వా నాగగంధర్వరక్షసామ్
యక్షాణాం కిన్నరాణాం వా కా త్వం భవసి శోభనే ॥ ౫
కా త్వం భవసి రుద్రాణాం మరుతాం వా వరాననే
వసూనాం వా వరారోహే దేవతా ప్రతిభాసి మే ౬
కిన్ను చంద్రమసా హీనా పతితా విబుధాలయాత్
రోహిణీ జ్యోతిషాం శ్రేష్ఠా శ్రేష్ఠసర్వగుణాన్వితా॥ ౭
కా త్వం భవసి కల్యాణి త్వమనిందితలోచనే
కోపాద్వా యది వా మోహాద్భర్తారమసి తేక్షణే॥ ౮